

Stadsrevisionen • Borås

Årsrapport

2017

Innehållsförteckning

Utgångspunkter för granskningen	5
Nämndbesök	6
Presidiemöten	6
Revisionsberättelser för Kommunstyrelsen och Borås Stads nämnder	8
Granskningsrapporter för Borås Stads bolag	27
Lekmannarevisorernas granskning	46
Första revisorsgruppens granskning	52
Kommunstyrelsen	52
Valnämnden	66
Lokalförsörjningsnämnden	68
Servicenämnden	74
Fritids- och folkhälsönämnden	78
Samhällsbyggnadsnämnden	82
Tekniska nämnden	86
Miljö- och konsumentnämnden	92
Andra revisorsgruppens granskning	98
Kulturnämnden	98
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	102
Sociala omsorgsnämnden	106
Överförmyndarnämnden	112
Arbetslivsnämnden	116
Förskolenämnden	122
Grundskolenämnden	128
Individ- och familjeomsorgsnämnden	134
Vård- och äldrenämnden	140
Granskning av Borås Stads årsredovisning 2017	146
Bedömning av delårsrapport januari-augusti 2017	158
Stadsrevisionens årsberättelse 2017	161

Inledning

Denna årsrapport är det sammanfattade dokumentet över Stadsrevisionens granskning av 2017 års verksamhet i Borås Stad. Revisionen har genomförts av Första och Andra revisorsgrupperna och av lekmanarevisorerna med sakkunnigt biträde från Revisionskontoret. Upphandlade konsulter har använts i viss utsträckning. Granskningen har utförts i enlighet med lagstiftning, God Revisionssed, revisionsreglemente, upprättade revisionsplaner och granskningsplaner. Granskningar som resulterat i separata rapporter har avrapporterats löpande under året till berörda nämnder/styrelser och Kommunfullmäktige.

Revisorerna ska lämna revisionsberättelser som underlag för ansvarsprövningen i Kommunfullmäktige. Separata revisionsberättelser för varje nämnd och för Kommunstyrelsen är bilagda denna årsrapport. När det gäller de kommunala bolagen sammanfattas lekmanarevisorernas granskning i årsrapporten och lekmanarevisorernas granskningsrapporter biläggs. Revisionsberättelserna för bolagen från de ansvarsprövande revisorerna biläggs bolagens årsredovisningar.

Enskilda revisionsrapporter kan laddas ner från Stadsrevisionens hemsida eller beställas från Revisionskontoret.

STADSREVISIONEN

Ingwer Kliche
Ordförande

Andreas Ekelund
Revisionschef

Stadsrevisionen – medborgarnas förlängda arm

Utgångspunkter för granskningen

Stadsrevisionen är Kommunfullmäktiges instrument för att kontrollera att kommunala beslut och aktuell lagstiftning följs. Granskningen ska samtidigt främja en effektiv och ändamålsenlig kommunal verksamhet utifrån ett helhetsperspektiv.

Stadsrevisionens granskning tar sin utgångspunkt i en årlig risk- och väsentlighetsanalys. Med analysen som grund formulerar Första och Andra revisorsgrupperna revisionsplaner för revisionsåret. Revisionsplanerna är styrande för granskningsinsatserna, men oförutsedda händelser kan föranleda specifika granskningsinsatser och anpassning av planerna.

Revisionskritik ska framgå av revisionsberättelsen, och berörd nämnd/styrelse ska ges möjlighet att bemöta kritiken. Revisionskritik ska enligt lagstiftningen och God revisionssed riktas som en anmärkning, med eller utan tillstyrkande av ansvarsfrihet. Stadsrevisionen redovisar även iakttagelser och bedömningar som inte föranleder formell revisionskritik enligt lagstiftning och God revisionssed, men som bör leda till åtgärder på olika områden. Om utvecklingsprocesser är initierade uppmärksammas åtgärderna, och utvecklingen följs i avvaktan på uppföljningsbara resultat.

Nämndernas verksamhet, ekonomiska resultat och interna kontroll granskas löpande under revisionsåret. Efter avslutat verksamhetsår genomför Stadsrevisionen en översiktlig granskning av Kommunstyrelsens och nämndernas årsredovisningar. Stadsrevisionen granskar även Borås Stads årsredovisning. Från och med år 2014 innefattar Kommunfullmäktiges budget vision 2025 och de strategiska målområdenas indikatorer med målvärden.

Stadsrevisionens granskning bygger på avvikelser, dvs för bedömningarna granskas i vilka avseenden verksamheten i nämnder och Kommunstyrelse inte har skötts på ett ändamålsenligt och ekonomiskt tillfredsställande sätt, om man inte har uppnått målvärden, respektive om uppdrag inte har genomförts.

Vi bedömer ett inte helt uppnått målvärde som ej uppnått, och ett inte fullt ut genomfört uppdrag som ej genomfört. Nämnderna och Kommunstyrelsen redovisar i många fall att de uppnått målvärden till en viss andel, och att ett uppdrag till en del är genomfört. Detta är ur revisionell synvinkel svårhanterlig information när bedömningarna av delvis uppnådda mål och uppdrag inte alltid är belagda och det inte går att avgöra hur trovärdig informationen/bedömningen är.

Den grundläggande granskningen tillsammans med granskningen av årsredovisningarna och särskilda rapporter från den fördjupade granskningen enligt granskningsplanerna, ligger till grund för revisorernas rapportering i revisionsredogörelser och för upprättande av revisionsberättelser till Kommunfullmäktige inför ansvarsprövningen. Fördjupade granskningar presenteras löpande under året för Kommunfullmäktige.

Stadsrevisionen redovisar granskningsresultat från fördjupade granskningar i revisionsrapporter och kortrapporter. Längre revisionsrapporter sammanfattas i rapportsammandrag. I förekommande fall kan resultatet från granskningar rapporteras enbart till förvaltnings- eller bolagsledningarna.

- Rapporter tillställs granskade nämnder och styrelser för åtgärder, alternativt för kännedom. I missivbrev framgår revisorernas bedömningar och datum för förväntat svar
- Revisionsrapporter, kortrapporter och rapportsammandrag sänds till Kommunfullmäktiges presidium
- Rapportsammandrag och kortrapporter distribueras till Kommunfullmäktiges ledamöter
- En sammanfattande revisionsredogörelse med revisionsberättelse tillställs samtliga nämnder och Kommunstyrelsen
- All granskning som har genomförts under året sammanfattas i Stadsrevisionens årsrapport. Till årsrapporten billägg revisionsredogörelser och granskningsrapporter för lekmanrevisionen

Revisionsrapporter, rapportsammandrag, kortrapporter och årsrapporten publiceras på Stadsrevisionens hemsida, liksom inkomna svar från nämnder och styrelser

Lekmanrevisionen i ett kommunalt bolag ska - i den omfattning som följer av god revisionssed - granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt om den interna kontrollen är tillräcklig. Granskningen av nämnder/förvaltningar och styrelser/bolag har därför i grunden samma utgångspunkt med den skillnaden att lekmanrevisorernas granskning inte ligger till grund för ansvarsprövning. Lekmanrevisorerna redovisar sin granskning i en granskningsredogörelse och i förekommande fall i separata revisionsrapporter för fördjupade granskningar. Redogörelser och rapporter tillställs styrelsen för respektive bolag, och lekmanrevisionen upprättar en granskningsrapport som biläggs bolagets årsredovisning.

I årsrapporten redovisas sammanfattande resultat av årets lekmanrevision av de kommunala bolagen, och granskningsrapporterna biläggs. Resultaten av den lagstadgade, ansvarsprövande räkenskapsrevisionen framgår i revisionsberättelse som biläggs respektive bolags årsredovisning.

Nämndbesök

Stadsrevisionen är angelägen om att informera om revisionens uppgifter och roll och att upprätthålla en bra dialog med nämnder och styrelser för att få till stånd förbättringar med utgångspunkt från iakttagelserna. Revisorsgrupperna genomför nämndbesök vid samtliga nämnder under mandatperioden. Vid dessa möten träffar respektive revisorsgrupp och bevakningsansvarig yrkesrevisor hela nämnden och förvaltningschefen. Syftet med besöken är att informera om revisionens uppgifter och roll och nämndledamöters ansvar.

Presidie möten

I enlighet med beslut i revisorsgrupperna har samtliga nämndpresidier och Kommunstyrelsens presidium besökts under 2017. I mötena har bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, nämndernas/Kommunstyrelsens presidier, bevakningsansvariga yrkesrevisorer och berörda förvaltningstjänstemän deltagit. Avsikten är att vidmakthålla en god dialog med nämnderna/Kommunstyrelsen och att stämma av granskningsresultat i den grundläggande granskningen.

Styrelsebesök

I likhet med förhållandena för nämnderna har lekmanrevisorerna uttalat att bolagsstyrelserna ska besökas en gång per mandatperiod. Lekmanrevisorerna, deras sakkunniga biträden har tillsammans med ansvariga auktoriserade revisorer under 2017 besökt styrelsen i Sandhultsbostäder AB. Syftet med styrelsebesöken är likartat med nämndbesöken. Styrelseledamöterna informeras om revisorernas roll och om styrelseledamöternas ansvar, och revisorer har en dialog med styrelseledamöterna. I likhet med förhållandena för nämnderna har lekmanrevisorerna uttalat att bolagsstyrelserna ska besökas en gång per mandatperiod.

Kommunfullmäktiges sammanträden

En förtroendevald revisor från varje revisorsgrupp deltar i Kommunfullmäktiges möten och avrapporterar till respektive grupp vid nästkommande möte. De förtroendevalda revisorer (ordförandena i grupperna och ordförande i revisorskollegiet) deltar i det fullmäktigemöte som behandlar ansvarsprövningen.

Kommunfullmäktiges presidium

Revisorskollegiets presidium har regelbundna möten med Kommunfullmäktiges presidium för avrapportering av granskning, revisionsplanering och för Stadsrevisionens budgetberedning. Under år 2017 har två möten genomförts.

Sammanfattning av granskningen

Sammanfattande resultat av 2017 års granskning redovisas nedan. Granskningen rapporteras nämndvis för Första och Andra revisorsgrupperna. Redovisningen inleds med revisionsberättelserna för Kommunstyrelse och nämnder.

Fördjupade granskningar (projekt) redovisas för den nämnd granskningen i huvudsakligen berör. Om flera nämnder/bolag är berörda görs en hänvisning till projektet för respektive nämnd. Lekmanrevisorernas granskning av de kommunala bolagen sammanfattas, och granskningsrapporterna är bilagda.

Fakta

Revisionsrapporter som avser granskning av 2017 års verksamhet

2017-09-10	Informationssäkerhet
2017-11-13	Delårsrapport januari-augusti 2017
2017-12-05	Budgetprocessen i Borås Stad
2017-12-11	Jämställdhet och mångfald i förenings- och kulturlivet
2017-12-11	Samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad
2018-02-19	Arbetsmarknadsinsatser i Borås Stad
2018-02-19	Personalomsättning i Borås Stad

Intern kontroll

Revisorerna prövar årligen om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Med intern kontroll avses systematiskt ordnade kontroller i organisation, system, processer, och rutiner som på en rimlig nivå säkerställer att:

- verksamheten lever upp till ställda mål och är kostnadseffektiv
- informationen om verksamheten och om den finansiella rapporteringen är ändamålsenlig, tillförlitlig och tillräcklig
- de lagar, regler och riktlinjer som finns för verksamheten följs

Revisorernas granskning avser dels hur den interna kontrollen är uppbyggd och dels hur den fungerar i praktiken. Revisorerna granskar med utgångspunkt i b.l.a. Kommunallagen, God

revisionssted och Borås Stads regler för intern kontroll den interna kontrollen ur ett system-, redovisnings- och verksamhetsperspektiv. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning.

Att den interna kontrollen är tillräcklig innebär b.l.a. att:

- kontrollen är aktiv och ändamålsenlig, dvs. att den förebygger, upptäcker och åtgärdar
- arbetet med den interna kontrollen är strukturerat samt integrerat i organisation, system och det löpande arbetet

Revisorernas granskning av den interna kontrollen sammanfattas för respektive nämnd genom nedanstående bedömningsnivåer. Eventuella avvikelser redovisas i respektive nämnds revisionsredogörelse.

Tillräcklig	Granskningen visar inga avvikelser i den interna kontrollen
Tillräcklig men med identifierade utvecklingsområden	Granskningen visar mindre avvikelser i den interna kontrollen
Inte helt tillräcklig	Granskningen visar avvikelser i den interna kontrollen
Otillräcklig	Granskningen visar betydande avvikelser i den interna kontrollen

REVISIONSBERÄTTELSE FÖR BORÅS STADS NÄMNDER

Kommunstyrelsen

Valnämnden

Lokalförsörjningsnämnden

Servicenämnden

Fritids- och Folkhälsonämnden

Samhällsbyggnadsnämnden

Tekniska nämnden

Miljö- och konsumentnämnden

Kulturnämnden

Sociala omsorgsnämnden

Arbetslivsnämnden

Överförmyndarnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Förskolenämnden

Grundskolenämnden

Individ- och familjeomsorgsnämnden

Vård- och äldreomsorgsnämnden

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Kommunstyrelsen år 2017

Vi har granskat Kommunstyrelsens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för 11 av de 17 indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. 9 av Kommunfullmäktiges 22 uppdrag till nämnden är inte genomförda. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål.

Vi bedömer att ytterligare åtgärder är nödvändiga om Kommunfullmäktiges målsättning om konkurrenskraftiga anställningsvillkor som säkerställer personalförsörjningen ska kunna nås. Granskning visar att personalomsättningen i berörda nämnder är för hög med svårigheter att genomföra sina verksamhetsuppdrag, försämrad arbetsmiljö och höga personalekonomiska kostnader som följd. Kunskapen om personalomsättningens orsaker, omfattning och utveckling behöver fördjupas. Kopplingen till verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser behöver systematiseras och tydliggöras som utgångspunkt för åtgärder.

Vi bedömer att budgetprocessen inte är ändamålsenlig. En genomgripande omprövning av budgetprocessen behövs med målsättningen att utveckla en tydlig, transparent, konsekvent och dokumenterad process, med ett regelverk som kommuniceras med nämnderna.

Stadsrevisionen har granskat informationssäkerheten i Borås Stad. Vår sammantagna bedömning är att den interna kontrollen avseende informationssäkerheten inte är tillräcklig.

Granskning visar att förutsättningarna för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad är oklara på flera områden. Det är enligt vår bedömning väsentligt att Kommunstyrelsen och berörda nämnder säkerställer att styrdokument och planer inom området uppfyller lagstiftarens intentioner avseende utformning, innehåll och omfattning. Förutsättningarna för bostadsproduktion och färdigställande av bostäder som motsvarar behoven hos bostadssökande måste förbättras så att Kommunfullmäktiges kvantitativa och kvalitativa mål på området kan nås.

Första revisorsgruppens samlade bedömning är att Kommunstyrelsen inte har fullgjort sin uppsiktsplikt för projekt EMC inom Borås Energi och Miljö AB på ett ändamålsenligt sätt under 2017. I uppsikten av projekt EMC har Kommunstyrelsen inte säkerställt att relevant information om den ekonomiska utvecklingen och den interna kontrollen i projektet kommit Kommunstyrelsen till del.

Kommunstyrelsen har enligt vår bedömning inte uppfyllt kraven i Kommunallagen om att varje ledamot har ansvar att hålla sig informerad om de frågor som kan påverka kommunens utveckling och ekonomiska ställning. Vi bedömer att Kommunstyrelsen därigenom har underlåtit att ta ställning till risker som har varit förenat med projektets genomförande, och som mot bakgrund av projekt EMC:s omfattning och komplexitet får konsekvenser för kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Vi bedömer att Borås Stads årsredovisning 2017 i huvudsak är upprättad enligt God redovisningssed, lagen om kommunal redovisning, kommunallagen och Rådet för Kommunal Redovisnings rekommendationer. Resultat och ekonomisk ställning redovisas på ett rättvisande sätt. Avvikelser från lagen om kommunal redovisning och Rådet för Kommunal Redovisnings rekommendationer presenteras i en separat revisionsrapport.

Det föreligger brister i måluppfyllelse när det gäller Kommunfullmäktiges indikatorer och i genomförandet av Kommunfullmäktiges uppdrag till styrelsen/nämnderna. Vi bedömer att analysen av avvikelserna när det gäller indikatorerna är otillräcklig i Borås Stads årsredovisning 2017.

Vi bedömer sammantaget att Kommunstyrelsens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Kommunstyrelsen behöver upprätta en buffert i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Kommunstyrelsen beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-05-03

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Valnämnden år 2017

Vi har granskat Valnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

Vi bedömer att Valnämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig, med hänsyn tagen till nämndens begränsade verksamhet under året och det faktum att nämnden i budget lyfter risker och redogör för hur nämnden ska arbeta med dessa.

Vi tillstyrker att Valnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-26

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Oscar Undevall

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Lokal- försörjningsnämnden år 2017

Vi har granskat Lokalförsörjningsnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tre av de fyra indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål.

Vi bedömer att Lokalförsörjningsnämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden bör upprätta en buffert, samt att användningen av bufferten sker i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Den interna kontrollen bedöms som inte helt tillräcklig.

Vi tillstyrker att Lokalförsörjningsnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-26

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Service- nämnden år 2017

Vi har granskat Servicenämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tre av de fem indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål.

Vi bedömer att Servicenämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Servicenämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-26

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Fritids- och folkhälsonämnden år 2017

Vi har granskat Fritids- och folkhälsonämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tre av de fyra indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Ett av Kommunfullmäktiges fyra uppdrag till nämnden är inte genomfört.

Vi bedömer att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden behöver ha en tillräckligt stor buffert, samt ta fram en åtgärdsplan vid prognostiserat underskott i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Vi tillstyrker att Fritids- och folkhälsonämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-26

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Samhällsbyggnadsnämnden år 2017

Vi har granskat Samhällsbyggnadsnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tre av de fem indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Samtliga av Kommunfullmäktiges fyra uppdrag till nämnden är genomförda.

Vi bedömer att Samhällsbyggnadsnämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Samhällsbyggnadsnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-26

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Tekniska nämnden år 2017

Vi har granskat Tekniska nämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för fyra av de sex indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Ett av Kommunfullmäktiges sex uppdrag till nämnden är inte genomfört.

Vi bedömer att Tekniska nämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Tekniska nämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-26

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Första revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Miljö- och konsumentnämnden år 2017

Vi har granskat Miljö- och konsumentnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för fyra av de fyra indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Tre av Kommunfullmäktiges tre uppdrag till nämnden är inte genomförda. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Vi bedömer att Miljö- och konsumentnämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, men konstaterar att måluppfyllelsen när det gäller Kommunfullmäktiges indikatorer samt genomförandet av Kommunfullmäktiges uppdrag är bristfällig. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Miljö- och konsumentnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-26

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Kultur- nämnden år 2017

Vi har granskat Kulturnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tre av de fyra indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål.

Vi bedömer att Kulturnämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Dock behöver nämnden ha en tillräckligt stor buffert, samt att användningen av bufferten sker i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Vi tillstyrker att Kulturnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-19

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Sociala omsorgsnämnden år 2017

Vi har granskat Sociala omsorgsnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för fyra av de fem indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Båda Kommunfullmäktiges uppdrag till nämnden är genomförda.

Vi bedömer att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som otillräcklig med hänvisning till avvikelser avseende sammantaget 17 av 27 kontrollmoment i uppföljningen av den interna kontrollen.

Vi tillstyrker att Sociala omsorgsnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-04-16

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Arbetslivs- nämnden år 2017

Vi har granskat Arbetslivsnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för två av de sju indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Ett av Kommunfullmäktiges två uppdrag till nämnden är inte genomfört. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte genomfört uppdrag.

Vi bedömer att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som inte helt tillräcklig med hänvisning till sammantaget fyra avvikelser i uppföljningen av den interna kontrollen och att ett av kontrollmomenten i planen för intern kontroll inte har genomförts under året.

Vi tillstyrker att Arbetslivsnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-04-16

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Överförmyndarnämnden år 2017

Vi har granskat Överförmyndarnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att Kommunfullmäktige inte angett några indikatorer eller uppdrag till nämnden för 2017.

Vi bedömer att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden behöver ta fram en åtgärdsplan vid prognosticerat underskott i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Överförmyndarnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-04-16

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden år 2017

Vi har granskat Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tre av de sju indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda.

Vi bedömer att Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-04-16

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Förskole- nämnden år 2017

Vi har granskat Förskolenämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för sex av de sju indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Ett av Kommunfullmäktiges fem uppdrag till nämnden är inte genomfört. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål.

Vi bedömer att Förskolenämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden behöver säkerställa att resurser till fristående förskolor fördelas enligt gällande författning. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Förskolenämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-04-16

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Grundskole- nämnden år 2017

Vi har granskat Grundskolenämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tio av de tio indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Fem av Kommunfullmäktiges elva uppdrag till nämnden är inte genomförda. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte genomfört uppdrag.

Vi bedömer att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, men konstaterar att måluppfyllelsen när det gäller Kommunfullmäktiges indikatorer är bristfällig. Nämnden behöver säkerställa att resurser till fristående och kommunala skolor fördelas enligt gällande författningar. Den interna kontrollen bedöms som inte helt tillräcklig då inte samtliga kontrollmoment följts upp enligt plan till nämnden.

Vi tillstyrker att Grundskolenämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-19

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Individ- och familjeomsorgsnämnden år 2017

Vi har granskat Individ- och familjeomsorgsnämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för tre av de fem indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Två av Kommunfullmäktiges fyra uppdrag till nämnden är inte genomförda. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål.

Vi bedömer att Individ- och familjeomsorgsnämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Individ- och familjeomsorgsnämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-19

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

Andra revisorsgruppen

Kommunfullmäktige
Borås Stad

Revisionsberättelse för Vård- och äldrenämnden år 2017

Vi har granskat Vård- och äldrenämndens verksamhet och årsredovisning 2017. Granskningen har utförts enligt god revisionssed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Till revisionsberättelsen bifogas vår revisionsredogörelse som utgör en sammanfattning av granskningen.

När det gäller nämndens följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut konstaterar vi att målvärdena för sju av de nio indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt inte är uppnådda. Ett av Kommunfullmäktiges sju uppdrag till nämnden är inte genomfört. Det är väsentligt att nämnden analyserar och ger förklaringar till varför man inte uppnår mål.

Vi bedömer att Vård- och äldrenämndens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi tillstyrker att Vård- och äldrenämnden beviljas ansvarsfrihet för år 2017.

Borås 2018-03-19

Boris Preijde
Ordförande

Gerd Jansson
Vice ordförande

Lennart Gabre

Thomas Gustafsson

Jan G Nilsson

Kenneth Larsson

GRANSKNINGSRAPPORTER FÖR BORÅS STADS BOLAG

Borås Stadshus AB

Borås Energi och Miljö AB

Boras Waste Recovery AB

Borås Elnät AB

Borås Djurpark AB

Industribyggnader i Borås AB

Eolus6 AB

Borås Kommuns Parkerings AB

BoråsBorås TME AB

Inkubatorn i Borås AB

BSTF AB

AB Bostäder i Borås

Borås Lokaltrafik AB

Fristadbostäder AB

AB Sandhultsbostäder

Viskafors hem AB

AB Toarpshus

Borås Kongresscenter AB

Till årsstämman i Borås Stadshus AB
Organisationsnummer 556547-5646

Granskningsrapport för år 2017

Vi – Nils-Gunnar Blanc och Ingwer Kliche – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedda lekmannarevisorer i Borås Stadshus AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av väsentlighet och risk. Vi har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i vår granskning.

Vi bedömer att bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll varit tillräcklig.

Borås 2018-03-13

Nils-Gunnar Blanc

Ingwer Kliche

Till årsstämman i Borås Energi och Miljö AB
Organisationsnummer 556527-5590

Granskningsrapport för år 2017

Vi – Ingwer Kliche och Boris Preijde – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedda lekmannarevisorer i Borås Energi och Miljö AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017. Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och God revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Vi har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i vår granskning.

Vi bedömer att styrelse och VD inte har haft en ändamålsenlig styrning av investeringen i EMC mot bakgrund av mycket stora kostnadsökningar under 2017.

Bolagets interna kontroll bedöms som bristfällig mot bakgrund av bristerna i projektstyrningen för EMC.

Vi bedömer att bolagets löpande verksamhet i övrigt har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för Borås Energi och Miljö AB 2017.

Borås 2018-02-21

Ingwer Kliche

Boris Preijde

Till årsstämman i Borås Waste Recovery AB
Organisationsnummer 556960-7715

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Ingwer Kliche – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Borås Waste Recovery AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Då bolaget är under avveckling bedöms inte om verksamheten har bedrivits i enlighet med det kommunala ändamålet, den kommunala kompetensen, god ekonomisk hushållning, och med en tillräcklig intern kontroll.

Borås 2018-02-21

Ingwer Kliche

Till årsstämman i Borås Elnät AB
Organisationsnummer 556527-5582

Granskningsrapport för år 2017

Vi – Jan G Nilsson och Thomas Gustafsson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedda lekmannarevisorer i Borås Elnät AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017. Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och God revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Vi har samarbetat med bolagets auktoriserade revisorer och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i vår granskning.

Vi bedömer att bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för Borås Elnät AB 2017.

Borås 2018-02-21

Jan G Nilsson

Thomas Gustafsson

Till årsstämman i Borås Djurpark AB
Organisationsnummer 556073-0359

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Gerd Jansson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Borås Djurpark AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde genom Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för Borås Djurpark AB för 2017.

Borås 2018-02-20

Gerd Jansson

Till årsstämman i Industribyggnader i Borås AB
Organisationsnummer 556080-0087

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Kenneth Larsson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Industribyggnader i Borås AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Jag bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för Industribyggnader i Borås AB 2017.

Borås 2018-02-26

Kenneth Larsson

Till årsstämman i Eolus6 AB
Organisationsnummer 559009-9965

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Kenneth Larsson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Eolus6 AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Jag bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för Industribyggnader i Borås AB 2017.

Borås 2018-02-26

Kenneth Larsson

Till årsstämman i Borås Kommuns Parkerings AB
Organisationsnummer 556062-1640

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Lennart Gabre – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Borås Kommuns Parkerings AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Jag bedömer att bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för Borås Kommuns Parkerings AB 2017.

Borås 2018-02-13

Lennart Gabre

Till årsstämman i BoråsBorås TME AB
Organisationsnummer 556784-7719

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Gerd Jansson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i BoråsBorås TME AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för BoråsBorås TME AB 2017.

Borås 2018-02-21

Gerd Jansson

Till årsstämman i Borås Kongresscenter AB
Organisationsnummer 559009-9957

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Gerd Jansson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Borås Kongresscenter AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i gemensam granskningsredogörelse för Borås Borås TME AB och Borås Kongresscenter AB för 2017.

Borås 2018-02-21

Gerd Jansson

Till årsstämman i Inkubatorn i Borås AB
Organisationsnummer 556685-7362

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Bill Johansson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Inkubatorn i Borås AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för Inkubatorn i Borås AB 2017.

Borås 2018-02-26

Bill Johansson

Till årsstämman i BSTF AB
Organisationsnummer 556565-1493

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Bill Johansson – är av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i BSTF AB för år 2017. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Bolaget har under 2017 fortsatt varit i ett omprövningskede, och av detta skäl kan det inte fullt ut bedömas om verksamheten bedrivs i enlighet med det kommunala ändamålet, den kommunala kompetensen, god ekonomisk hushållning, och med en tillräcklig intern kontroll.

Granskningsresultat specificeras i granskningsredogörelse för BSTF AB 2017.

Borås 2018-02-21

Bill Johansson

Till årsstämman i AB Bostäder i Borås
Organisationsnummer 556024-8782

Granskningsrapport för år 2017

Vi – Nils-Gunnar Blanc och Thomas Gustafsson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i AB Bostäder i Borås - har granskat bolagets verksamhet under år 2017. Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av risk och väsentlighet. Vi har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i vår granskning.

Lekmannarevisorerna har granskat ändamålsenligheten i Kommunstyrelsens, nämndernas och de kommunala bolagens verksamheter som berör Samhällsplanering och bostadsbyggande. Granskningen visar att förutsättningarna för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad är oklara på flera områden.

Bolaget har inte lyckats skapa de förutsättningar som krävs för att nå de mål för nyproduktion som satts upp av Kommunfullmäktige. Vi bedömer att förutsättningarna för nyproduktion behöver förbättras genom styrning och samordning av de processer som är väsentliga i sammanhanget.

Vi bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig. Granskningsresultat med avseende på ovanstående områden specificeras i granskningsredogörelser för AB Bostäder 2017.

Borås 2018-02-22

Nils-Gunnar Blanc

Thomas Gustafsson

Till årsstämman i Borås Lokaltrafik AB
Organisationsnummer 556043-2246

Granskningsrapport för år 2017

Jag - Lennart Krok – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Borås Lokaltrafik AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av väsentlighet och risk. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat med avseende på ovanstående områden specificeras i granskningsredogörelsen för Borås Lokaltrafik AB 2017.

Borås 2018-02-22

Lennart Krok

Till årsstämman i Fristadbostäder AB
Organisationsnummer 556516-3119

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Oscar Undevall – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Fristadbostäder AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av väsentlighet och risk. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Lekmannarevisorerna har granskat ändamålsenligheten i Kommunstyrelsens, nämndernas och de kommunala bolagens verksamheter som berör Samhällsplanering och bostadsbyggande. Granskningen visar att förutsättningarna för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad är oklara på flera områden.

Jag bedömer att förutsättningarna för nybyggnation behöver förbättras genom styrning och samordning av de processer som är väsentliga i sammanhanget.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat med avseende på ovanstående områden specificeras i granskningsredogörelser för Fristadbostäder AB 2017.

Borås 2018-02-22

Oscar Undevall

Till årsstämman i AB Sandhultsbostäder
Organisationsnummer 556236-8133

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Bo-Lennart Bäcklund – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i AB Sandhultsbostäder - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av väsentlighet och risk. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Lekmannarevisorerna har granskat ändamålsenligheten i Kommunstyrelsens, nämndernas och de kommunala bolagens verksamheter som berör Samhällsplanering och bostadsbyggande. Granskningen visar att förutsättningarna för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad är oklara på flera områden.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat med avseende på ovanstående områden specificeras i granskningsredogörelser för AB Sandhultsbostäder 2017.

Borås 2018-02-22

Bo-Lennart Bäcklund

Till årsstämman i Viskafors hem AB
Organisationsnummer 556517-4454

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Bill Johansson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i Viskafors hem AB - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av väsentlighet och risk. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Lekmannarevisorerna har granskat ändamålsenligheten i Kommunstyrelsens, nämndernas och de kommunala bolagens verksamheter som berör Samhällsplanering och bostadsbyggande. Granskningen visar att förutsättningarna för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad är oklara på flera områden.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig, intern kontrollplanen är inte antagen av styrelsen i tid vilket är ett förbättringsområde under 2018.

Granskningsresultat med avseende på ovanstående områden specificeras i granskningsredogörelser för Viskafors hem AB 2017.

Borås 2018-02-22

Bill Johansson

Till årsstämman i AB Toarpshus
Organisationsnummer 556012-3233

Granskningsrapport för år 2017

Jag – Kenneth Larsson – av Kommunfullmäktige i Borås Stad utsedd lekmannarevisor i AB Toarpshus - har granskat bolagets verksamhet under år 2017.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har utgått från bedömning av väsentlighet och risk. Jag har samarbetat med bolagets auktoriserade revisor och utnyttjat sakkunnigt biträde från Borås Stads revisionskontor i min granskning.

Lekmannarevisorerna har granskat ändamålsenligheten i Kommunstyrelsens, nämndernas och de kommunala bolagens verksamheter som berör Samhällsplanering och bostadsbyggande. Granskningen visar att förutsättningarna för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad är oklara på flera områden.

Jag bedömer att förutsättningarna för nybyggnation behöver förbättras genom styrning och samordning av de processer som är väsentliga i sammanhanget.

Jag bedömer att bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Granskningsresultat med avseende på ovanstående områden specificeras i granskningsredogörelser för AB Toarpshus 2017.

Borås 2018-02-22

Kenneth Larsson

LEKMANNAREVISORERNAS GRANSKNING

Lekmannarevisorernas granskning 2017

Lekmannarevisorerna genomför en grundläggande granskning för bedömning av styrelsens och verkställande direktörens ledning och styrning. Utgångspunkten är det kommunala ändamålet, bolagsordning och ägardirektiv. Granskning genomförs i enlighet med God revisionsred (SKL) och redovisar avvikelser/väsentliga händelser för revisionsåret. Därutöver genomförs fördjupningar baserade på risk- och väsentlighetsanalysen. Fördjupningarna kan vara specifika bevakningsområden eller fördjupade granskningar som redovisas i separata rapporter.

Under 2017 har en fördjupad granskning genomförts vid bolagen. Granskningen ”Samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad” riktar sig mot Kommunstyrelsen, Samhällsbyggnadsnämnden, Tekniska nämnden, Miljö- och konsumentnämnden och de kommunala bostadsbolagen.

Lekmannarevisorerna, deras sakkunniga biträden och ansvariga auktoriserade revisorer har under 2017 besökt styrelsen i Sandhultsbostäder AB.

I det nedanstående ges en sammanfattning av iakttagelserna från 2017 års granskning. En mer utförlig redovisning av granskningsresultatet återfinns i granskningsredogörelser som tillställs styrelserna för respektive bolag, och i en separat revisionsrapport för den fördjupade granskningen. I bilagor till årsrapporten återfinns granskningsrapporter för varje bolag. Granskningsrapporterna bygger på granskningsresultat som presenteras i granskningsredogörelserna. Lekmannarevisorerna informerar Kommunfullmäktige om förhållanden i bolagen, men har inte till uppgift att ansvarspröva. Ansvarsprövningen genomförs av den auktoriserade revisorn som avlämnar en revisionsberättelse.

I lekmanrevisionens grundläggande del granskas bolagen på områdena styrning/ledning/ändamålsenlighet, ekonomi och riskanalys/internkontroll. I 2017 års granskning noteras avvikelser/väsentliga händelser enligt nedanstående.

Stadshuskoncernen

Stadshuskoncernen har under 2017 totalt sett genererat ett kraftigt underskott om 220 mnkr efter finansnetto. Anledningen är ett stort underskott i dotterbolaget Borås Energi och Miljö AB, kopplat till nedskrivning av anläggningstillgångar inom fjärrvärmeverksamheten hänförligt till bolagets EMC investering. Undantaget detta har koncernen genererat bättre resultat än budgeterat 2017. Inom koncernen har lämnats sammantaget 44 mnkr i koncernbidrag, vilket är en ökning mot föregående år om 6 mnkr.

Moderbolaget, Borås Stadshus AB, har under året erhållit ett ovillkorat aktieägartillskott om 450 mnkr. Motsvarande belopp har bolaget lämnat som ovillkorat aktieägartillskott till Borås Energi och Miljö AB. En potentiell risk framöver är att det bokförda värdet på aktier i dotterbolaget behöver skrivas ned, beroende på resultatutvecklingen för Borås Energi och Miljö AB. Moderbolaget erhöll 44,0 mnkr i koncernbidrag från Borås Elnät AB och Borås kommuns Parkerings AB. Till Borås Djurpark AB, BoråsBorås TME AB, Inkubatorn i Borås AB samt Borås Stad Textile Fashion Center AB lämnades koncernbidrag på 41,6 mnkr. Resterande erhållna koncernbidrag på 2,4 mnkr har använts för att finansiera moderbolaget.

Under 2017 har projekt EMC som drivs av Borås Energi och Miljö AB drabbats av kostnadsökningar. Dessa beräknas till c:a 500 mnkr och berör i första hand överföringsledning, förseningar på grund av överprövningar och pumpstation. Ursprunglig budget för EMC på 3 167 mnkr har justerats upp till 3 658 mnkr. Bolaget har tagit beslut om nödvändiga åtgärder för underhåll av avfallspannorna vid Pantängen till ett belopp av 45 mnkr. Investeringen i avloppsreningsverket påverkas negativt av förseningarna för kraftvärmeverket genom att synergieffekterna inte kan nyttiggöras.

Bolagets ekonomiska resultat för 2017 är ett underskott om 341 mnkr (budget 87,3 mnkr). Resultatet för 2017 inkluderar en nedskrivning på 450 mnkr. Bolagets långsiktiga ekonomiska resultat påverkas i hög grad av EMC eftersom fjärrvärmeverksamheten är en dominerande del av verksamheten. Investeringens storlek påverkar bolagets finansiella ställning betydligt, och den affärsrisk som följer med kraftvärmeverksinvesteringen blir central. Den nedskrivning på 450 mnkr som bolaget behövt göra, efter att en nuvärdesberäkning av framtida kassaflödet för fjärrvärmerörelsen visat ett försämrat resultat, tydliggör bolagets affärsrisk. En lyckad implementering av EMC, och att bolaget hittar de synergier som varit tanken från projektets början, bedöms av ägaren som avgörande för bolagets långsiktiga lönsamhet.

Lekmannarevisorn i Waste Recovery AB konstaterar att bolaget är under avveckling. Då bolaget är under avveckling bedöms inte om verksamheten har bedrivits i enlighet med det kommunala ändamålet, den kommunala kompetensen, god ekonomisk hushållning, och med en tillräcklig intern kontroll.

Avseende Borås Elnät AB har utbyggnaden av stadsnätet för bredband fortskridit under 2017. Konkurrensen med andra aktörer har inte varit någon stor fråga under året. Processen mot Fibertjänst pågår alltjämt i förvaltningsrätten. Det är oklart när avgörande kan komma. Borås Elnät har inga ekonomiska incitament att driva frågan, men branschföreningen kan vara intresserad av principiella skäl. Resultatutvecklingen de närmaste åren är svårbedömd. Bolaget

är beroende av externa förhållanden som man har begränsat inflytande över. Intäktsramarna som satts av Energimarknadsinspektionen medger dock att bolaget kan generera vinst enligt plan de närmaste åren. Rättsprocessen om bolagets taxesättning är rättsligt avgjord till bolagets förmån.

Borås Elnät AB levererar ett extra högt resultat till följd av bland annat stora engångsintäkter avseende anslutningar inom både affärsområde Elnät och affärsområde Stadsnät.

Borås Djurpark AB har färdigställt flera stora investeringar under 2017; gångbron från entrén till savannen, utbyggnad av elefanthuset samt nya Simbaland med scen och lekplats. Djurparken når med sina 268 000 besökare nästan upp till budgeterat besöksantal och Saltemads camping har ökat antalet gästnätter jämfört med 2016. Saltemads camping drivs alltjämt vidare enligt ägardirektivet. Frågan diskuteras men inga politiska beslut har tagits om förändringar under året. 38 stugor hyrs ut för kommunplacerade och ensamkommande under perioden november 2017 till mars 2018.

Borås kommuns Parkering AB har färdigställt ett nytt tillfälligt parkeringsområde om 170 p-platser under 2017. Investeringen i parkeringshuset Vulkanus, vilket kommer att skapa 280 p-platser, har försenats ytterligare till följd av överklaganden. Tillsammans med Borås Stad har bolaget startat upp ett projekt för införande av ett parkeringsledningssystem. Ny VD för bolaget har tillträtt under 2017. VD framhåller att bolaget behöver arbeta med att förbättra kundorienteringen; bli genom ett enklare och mer konsekvent avgiftssystem. Prissättningen måste ske utifrån priselasticitet. Även skyltningen är ett utvecklingsbehov.

Kommunfullmäktige har i början av 2018 beslutat att Industribyggnader i Borås AB per den 30 april 2018 förvärvar Borås Lokaltrafik AB, som därmed blir ett dotterbolag. Dotterbolaget Eolus 6 AB har påbörjat ombyggnation av nytt kongresshus, som förväntas vara färdigställt i oktober 2018.

BoråsBorås TME AB har under 2017 haft stort fokus på SM-veckan och No Limit Street Art Festival. Dotterbolaget Borås Kongresscenter AB har tecknat avtal med en extern driftsoperatör till det nya kongresshuset, som ska stå klart hösten 2018. Då bolagets uppdrag är slutfört har Kommunfullmäktige beslutat att Borås Kongresscenter AB ska likvideras under 2018 och avtalet med driftsoperatören kommer att tas över av Akademiplatsen AB (namnförslag på ombildning av BSTF AB). Lekmannarevisorn noterar att Borås Stad har en otydlig evenemangshantering enligt företrädare för bolaget. En evenemangsstrategi är under utarbetande. I en sådan identifieras bl.a. vilka aktörer som har ansvar för vad i ett evenemang, vem som utför de konkreta arbetsuppgifterna, och hur resurser fördelas.

Lekmannarevisorn noterar att verksamheten i BSTF AB under 2017 fortsatt har varit under omprövning. Den för BoråsBorås TME AB och BSTF gemensamma VD:n har drivit denna utvecklingsprocess. Lekmannarevisorn noterar att bolagets verksamhet kommer att vara under kontinuerlig omprövning så länge som verksamheten i Simonsland fortsätter att förändras och att förberedelser för en avveckling av bolaget har pågått under 2017. Utvecklings- och omprövningsskedet medför att lekmannarevisorn inte fullt ut kan bedöma om verksamheten bedrivs i enlighet med det kommunala ändamålet, den kommunala kompetensen, god ekonomisk hushållning, och med en tillräcklig intern kontroll.

Inkubatorn i Borås AB har under året arbetat med 40 bolag/projekt i utvecklingsprocessen, sex av dessa har gjort en exit för att klara sig på egna ben. 15 nya kunder har tillkommit under året. Lekmannarevisorn noterar fortsatta problem i förhållande till Sjuhärads Kommunalförbund. Bolaget kan inte söka medel för verksamheten men för nya projekt. Bolaget ingår nu Stadshuskoncernen och Lekmannarevisorn konstaterar att likviditetsproblem kan uppstå genom att medel inte betalas ut förrän efter stämman. 2017 var första hela året Inkubatorn ingick i Stadshuskoncernen och bolaget har därför erhållit koncernbidrag istället för driftbidrag.

Avseende Stadshuskoncernen noterar lekmannarevisorerna utöver ovanstående att processen för utveckling av ägarstyrningen har pågått under 2017. När det gäller personalpolitiken framhöll revisorerna 2016 att några (BEMAB, Borås Elnät AB och Borås Kommuns parkeringsbolag) av de i Stadshuskoncernen ingående bolagen inte har konkurrenskraftiga anställningsvillkor. Lekmannarevisorernas notering kvarstår även för 2017.

Bostadsbolagen

AB Bostäder har inte nyproducerat några lägenheter under året. Bolaget har i tidigare granskning lyft svårigheter med att få marktilldelning av Borås Stad. Lekmannarevisorerna bedömer att bolaget inte har lyckats skapa de förutsättningar som krävs för att nå de mål för nyproduktion som satts upp av Kommunfullmäktige.

Bolaget har under året fått marktilldelning i Brämhult, priset är relativt högt satt, byggnationen måste därför bli kostnadseffektiv för att undvika kommande nedskrivningsbehov. Arbete pågår för att köpa loss tomträtter från Borås Stad till ett marknadsvärde av cirka 120 Mkr. Affären som behöver godkännas av Kommunfullmäktige beräknas vara genomförd under 2018. Det ekonomiska resultatet för 2017 blev 30,9 miljoner kronor efter finansnetto. Budgeterat resultat var -9,5 miljoner kronor. Avvikelserna kan bl.a. härledas till lägre kostnader för utrangeringar, underhåll, räntekostnader och uppvärmning. Under 2017 höjdes hyrorna med i genomsnitt 0,77 %. Delar av fastighetsbeståndet hade oförändrade hyresnivåer. Lekmannarevisorn noterar att bolaget framgent har ett stort underhållsbehov. En miljö med högre räntor kan få till följd att bolaget tvingas minska på underhållet.

Toarpshus AB har inte nyproducerat några lägenheter under året. Bolaget planerar att bygga 50 nya lägenheter i Dalsjöfors. Nyproduktion möjliggör för bolaget att ta ett utökat ansvar för bostadsförsörjningen, men medför skulduppbyggnad och svagare soliditet. Lekmannarevisorn noterar att Styrelsen i protokoll har uppgett att planerad nyproduktion kommer att påverka bolagets resultat och att bolaget behöver dra ner på framtida underhåll för att klara produktionen.

Sandhultsbostäder AB har nyproducerat 15 lägenheter under året. Bolaget bygger 60 lägenheter som beräknas vara inflyttningsklara i mars 2019. Den pågående nyproduktionen innebär att antal lägenheter i beståndet ökar med drygt 25 %. Nyproduktion möjliggör för bolaget att ta ett utökat ansvar för bostadsförsörjningen men medför skulduppbyggnad och svagare soliditet.

Fristadsbostäder AB har inte nyproducerat några lägenheter under året. Under förutsättning att marktilldelning sker planerar bolaget för nyproduktion av 20 trygghetsbostäder. Hyran höjdes med 1,63 % under 2017. Bolaget har fortsatt många badrum att underhålla. Bolaget bedömer att framtida underhåll är hanterbart.

Viskaforshem AB har inte nyproducerat några lägenheter under året. Bolaget har en hög andel lokaler, cirka 30 % av bolagets intäkter är lokalintäkter. Under 2017 höjdes hyran med 0,71 %. Bolaget har fortsatt relativt stora underhållskostnader framför sig och det ekonomiska resultatet är beroende av en låg ränta. Bolaget arbetar aktivt för att få ner de långsiktiga underhållskostnaderna. Bolaget uppger att det har beredskap för att möta ökade räntekostnader.

Avseende bostadsbolagen noterar lekmannarevisorerna att avsaknaden av tydliga avkastningskrav i ägardirektiv medför att tydliga argument för yrkanden i hyresförhandlingar saknas för bolagen. Det noteras vidare att Viskaforshem AB och Sandhultsbostäder AB har höga andelar lokaler. Bolagen har i ägardirektivet i uppdrag att medverka till att en god service finns i området. Lokaler medför intäkter men låser också upp kapital som skulle kunna användas till bostadsproduktion.

Övriga bolag

Borås lokaltrafik AB har avvecklat sin linjetrafik till följd av förlorad upphandling. Från och med april 2017 består verksamheten av förvaltning av bolagets fastigheter, där bland annat den nya utföraren av busstrafiken hyr lokaler inklusive verkstadsutrustning. Då syftet ändrats kommer bolagets organisation att ses över under 2018, och bolaget kommer att bli ett dotterbolag till Industribyggnader i Borås AB. Lekmannarevisorerna noterar att under 2017 gjordes en utdelning till aktieägaren Borås Stad på 15 mnkr.

Sammanfattande noteringar

Positiva avvikelser mot budget noteras för Borås Elnät AB, Borås Kommuns Parkerings AB, Djurparken AB, IBAB, BLAB, Fristadbostäder AB och AB Bostäder i Borås. Betydande negativa avvikelser mot budget noteras för Borås Energi och Miljö AB. Övriga bolag uppvisar resultat i nivå med eller negativt mot budget. Lekmannarevisorerna konstaterar att det finns godtagbara förklaringar till avvikelserna.

Sammantaget uppvisar bolagen i Stadshus AB och i dess ingående dotterbolag ett betydande underskott för 2017. Anledningen är ett stort underskott i dotterbolaget Borås Energi och Miljö AB, kopplat till nedskrivning av anläggningstillgångar inom fjärrvärmeverksamheten hänförligt till bolagets investering i projekt EMC.

Lekmannarevisorerna i Borås Energi och Miljö AB och Första revisorsgruppen har tidigare granskat beslutsunderlag från bolaget och Kommunstyrelsen och pekat på brister i beredningen med åtföljande affärsmässiga och finansiella risker. Under 2017 har riskbedömningar besannats på ett påtagligt sätt genom att EMC fått vidkänna mycket stora kostnadsökningar. Lekmannarevisorerna har i granskningsrapporten bedömt att bolagets styrelse och VD uppvisat brister i styrning, ledning och intern kontroll.

Lekmannarevisorerna i Borås Energi och Miljö AB, i Borås Stadshus AB och Första revisorsgruppen, har i tidigare granskning av förutsättningarna för investeringarna konstaterat att de affärsmässiga och finansiella riskerna ytterst tas av Borås Stad genom att Staden är ägare av bolaget, och genom att internbanken lånar upp investeringsmedel på marknaden för finansiering av investeringarna. Utvecklingen under 2017 bekräftar med all önskvärd tydlighet denna riskbild genom att Borås Stad nu ger bolaget ett kapitaltillskott med medel från stadens likvida tillgångar.

Lekmannarevisorerna inom Stadshus AB och de i koncernen ingående bolagen, tar händelserna under 2017 till intäkt för att återigen peka på vikten av att genomgripande riskanalyser kontinuerligt genomförs både vad avser affärsmässiga och finansiella risker kopplade till under- och överskottsbolag inom koncernen. Flertalet bolag genomför riskanalyser och upprättar planer för intern kontroll, men dessa har när det gäller Borås Energi och Miljö AB varit bristfälliga.

Samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad

Stadsrevisionen har under 2017 genomfört granskningen: Samhällsplanering och Bostadsbyggande i Borås Stad (Dnr: SRE 2017-00040). I revisionsrapporten granskas ändamålsenligheten i Kommunstyrelsens, nämndernas och de kommunala bolagens verksamheter som berör Samhällsplanering och bostadsbyggande.

Enligt de kommunala bostadsbolagen är markanvisningsprocessen otydlig. De kommunala bostadsbolagen upplever att de får oklara besked när de lämnat in en markanvisningsförfrågan, och att det saknas en tydlig strategisk inriktning med vad Borås Stad vill med sin markreserv.

De kommunala bostadsbolagen framhåller att det är skillnad mellan hyresrätter och bostadsrätter. Det är svårt att få ihop de ekonomiska kalkylerna om marken säljs till marknadspris om de kommunala bostadsbolagen ska bygga hyresrätter enligt ägardirektiven. De menar att de får otydliga signaler om de

ska bygga nya bostäder och om ägaren är villig att satsa investeringsmedel i form av aktieägartillskott på bolagen när de ekonomiska kalkylerna inte går ihop. Det finns andra kommuner som har en annan prissättning gällande marken för hyresrätter jämfört med bostadsrätter detta då de vill hålla nere den slutliga hyresnivån med ett lägre markpris. I Borås har dock utgångspunkten varit ett marknadspris oberoende av vilken typ av upplåtelseform som ska byggas på marken. De kommunala bostadsbolagen anser att de inte bara kan bygga för en nischad målgrupp som har råd att bo i de dyrare nyproducerade lägenheterna. Bolagen ska bygga för alla målgrupper och hyra ut lägenheter till alla invånare i Staden.

I granskningen konstateras att styrningen av bostadsbolagen är otydlig och att de får dubbla budskap från ägaren. Kommunstyrelsen vill att bostadsbolagen ska bygga så mycket som möjligt, samtidigt som de ifrågasätter bolagens låga soliditet och ekonomi. Nybyggnation kräver resurser och bolagen kan inte bygga nya hyresrätter samtidigt som de ska höja soliditeten i bolaget. Bostadsbolagen menar vidare att ägaren inte är överens om vad man ska ha sina bostadsbolag till. I andra kommuner ger man bostadsbolagen ekonomiska förutsättningar för att bygga fler bostäder till sina invånare. Med en tydligare ägarstyrning och viljeinriktning tillsammans med andra principer för markprissättning skulle de kommunala bolagen kunna bygga mer, framhåller man.

Det är enligt Stadsrevisionens bedömning väsentligt att förutsättningarna för bostadsproduktion och färdigställande av bostäder som motsvarar behoven hos bostadssökande måste förbättras så att Kommunfullmäktiges kvantitativa och kvalitativa mål på området kan nås. För att detta ska vara möjligt bedömer Stadsrevisionen att det krävs en utveckling av förutsättningarna i enlighet med granskningsresultaten, med ställningstaganden och prioriteringar som tydliggör var och hur staden ska växa.

Intern kontroll i bolagen

Flertalet bolag genomför riskanalyser och uppdaterar årligen sina planer för intern kontroll. Planerna för intern kontroll tas fram av tjänstemän i bolagen, och beslutas av styrelserna.

För 2017 görs följande noteringar avseende den interna kontrollen. När det gäller BSTF AB, Waste Recovery AB gör lekmannarevisorerna inga bedömningar av rutiner för intern kontroll. Bolagen har haft en begränsad verksamhet eller en verksamhet som är föremål för omprövning, och det är mot denna bakgrund inte möjligt att uttala sig om den interna kontrollen. Avseende Viskaforshem AB noteras att styrelsen inte antagit bolagets interna kontrollplan. De mycket stora kostnadsökningar för EMC som har noterats under 2017, och det faktum att styrelse och VD uppger sig ha varit ovetande om förhållandena, medför att Lekmannarevisorerna bedömer att styrelse och VD i Borås Energi och Miljö AB har haft en bristfällig intern styrning och kontroll av projekt EMC.

FÖRSTA REVISORSGRUPPENS GRANSKNING

Kommunstyrelsen 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Kommunstyrelsen redovisar ett överskott på 11 813 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att ingen buffert är upprättad i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Stadskansliets budgettram

Stadsledningskansliets resultat uppgick till ett överskott på 11 600 tkr. Resultatet inkluderar ett ej utnyttjat kommunbidrag avseende byggbonus om ca 9 800 tkr, vilket förs vidare till 2018. I resultatet ingår även kostnader för ny IT-plattform med 600 tkr och Sociala investeringar med 300 tkr. Dessa finansieras genom öronmärkta medel. Återstående mellanskillnad visar då ett positivt resultat om ca 2 700 tkr, vilket främst beror på svårigheter att tillsätta specifika tjänster.

Kommungemensam verksamhetsbudgettram

Kommunbidraget för den Kommungemensamma verksamheten uppgick till 111 050 tkr medan nettokostnaden slutade på 112 195 tkr, dvs 1 145 tkr högre än budgeterat. Budgetavvikelsen förklaras med att det har varit högre kostnader till Västtrafik då fler personer som är 65 år och äldre väljer att hämta ut sina busskort och nyttja kollektivtrafiken, högre hyreskostnader än budgeterat samt högre kostnader för brandskyddsutbildning.

Investeringsredovisning

Investeringarna under år 2017 uppgår till totalt 13 797 tkr. Investeringarna år 2017 gäller främst exploateringsområden i Viared och Nordskogen samt utbyggnad av bostadsområden. Försäljning av industri- och bostadstomter samt övriga fastigheter uppgår till 101 542 tkr. Investeringsprojekten är väl redovisade.

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Kommunstyrelsen redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

4 ■ 2 ◆ 6 ● 5 ■ av 17 Kommunfullmäktiges indikatorer

Kommunstyrelsen har inte uppnått målvärdena för 11 av de 17 indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. För fem indikatorer anges inget utfall utan de redovisas under nästkommande år. Dessa räknas med i ej uppnådda målvärden för indikatorer då Stadsrevisionen inte kan uttala sig om dem med revisionell säkerhet. I årsredovisningen framgår inte av KF fastställda målvärden för dessa indikatorer (i KF:s budget 2017), vilket bör finnas med i sammanställningen.

De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Antal genomförda medborgardialoger**
Kommunstyrelsen har under det gångna året inte sett något område som varit aktuellt för medborgardialog. Kommunstyrelsen analyserar inte måluppfyllelsen i årsredovisningen
- **Borås Stads näringslivsklimat – ranking enligt Svenskt näringsliv**
Kommunstyrelsen uppger att faktorn är svår att påverka och att måluppfyllelsen har försämrats. Rankningen uppges vara en attitydundersökning som mäter en allmän känsla vid bedömningstillfället. Kommunstyrelsen analyserar inte måluppfyllelsen i årsredovisningen
- **Förtätning av stadskärnan antal, nyinflyttade till centrum**
Målet är satt till 200 personer. Invånarantalet redovisas en gång om året från SCB. Siffror för 2017 finns först i februari 2018
- **Antal nyproducerade bostäder i Borås tätort**
Målet är satt till 500 bostäder. Siffror för helår levereras i maj påföljande år. Siffror för 2017 kommer först maj 2018
- **Antal nyproducerade lägenheter av allmännyttan**
Kommunstyrelsen rapporterar noll färdigställda bostäder av AB Bostäder 2017. Kommunstyrelsen analyserar inte måluppfyllelsen i årsredovisningen
- **Andel hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s**
Post- och telestyrelsen (PTS) bredbandsstatistik för 2017 presenteras först i mars 2018 och avser då läget 2017-10-01
- **Antal nyproducerade bostäder utanför Borås tätort**
Siffror för helår levereras i maj påföljande år. Siffror för 2017 finns inte förrän maj 2018
- **Kollektivtrafiken ska bli mer attraktiv och kollektivtrafikresandet ska öka varje år, ökning/år i procent**
Resandet redovisas årsvis av Västtrafik. Siffror för helår levereras i april påföljande år. Siffror för 2017 väntas under april 2018
- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid**
Andelen sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid är 4,2 % för Stadsledningskansliet jämfört med kommunen som helhet där sjukfrånvaron är 7,3 %. I årsredovisningen framgår att i en såpass liten förvaltning som Stadskansliet utgör, påverkar enskilda sjukfall statistiken i hög utsträckning. I årsredovisningen framgår att Stadsledningskansliet bör kunna klara att ligga på en lägre nivå. Här uppges att samtliga enheter behöver se över sitt arbete med att skapa en frisk arbetsplats
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
I årsredovisningen framgår att Stadsledningskansliet använder sig i mycket liten utsträckning av timavlönade. Anledningen till ökningen är enstaka fall då

avlöningsformen har använts på den centrala bemanningsenheten. Sedan 2017 är denna enhet organiserad under Stadsledningskansliet

- **Hälsa, 1 år utan sjukfrånvaro**

Utfallet är något lägre för 2017 än året innan och förvaltningen når inte upp till önskat målvärde. I årsredovisningen framgår att skillnaden mellan kvinnor och mäns hälsotal är större på Stadsledningskansliet än Borås Stad i övrigt. Här uppges att varje enhet behöver analysera sin arbetsmiljö och arbetsbelastning

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Kommunstyrelsen har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Kommunstyrelsen har avseende 2017 fått 22 uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är nio uppdrag inte genomförda.

0 9 13 0 av 22 uppdrag

Det uppdrag som inte är genomförda är:

- **Kommunstyrelsen ska ansvara för att Borås Stad bygger upp kompetens kring hur staden kan stödja och underlätta för företag som vill öka sitt hållbarhetsarbete**
Under uppbyggnad hos Kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen anger inga förklaringar i årsredovisningen till varför uppdraget inte genomförts under året
- **Kommunstyrelsen uppdras ta fram en etableringspolicy**
Är under politisk beredning hos Kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen anger inga förklaringar i årsredovisningen till varför uppdraget inte genomförts under året
- **Kommunstyrelsen uppdras under 2017 presentera ett förslag på hur fler bostäder kan byggas längs kollektivtrafiktäta stråk utanför centralorten Borås**
Kommunstyrelsen uppger att förslaget till ny översiktsplan pekar ut fyra stråk där kollektivtrafiken är väl utbyggd. Översiktsplanen förväntas bli antagen under våren 2018
- **Kommunstyrelsen får i uppdrag att ta fram en cykelstrategi**
Kommunstyrelsen uppger att ett förslag till cykelstrategi väntas bli klart under 2018
- **Kommunstyrelsen uppdras utreda kostnaderna för tillköp hos Västtrafik så att närtrafiken kan gälla även i de mindre tätorterna som vi har i Borås**
Kommunstyrelsen uppger att diskussioner pågår om en avgränsning av vilka orter som ska gälla för ett sådant tillköp. Närtrafikens utbud har utvecklats positivt senaste tiden.
- **När staden arrangerar konferenser, bokar hotell och köper mat ska Svanen-, Krav- och Fairtrademärkning liksom närproducerade livsmedel efterfrågas och målnivå/indikatornivå för andel ekologiskt/närproducerat tillämpas**
Kommunstyrelsen uppger att detta kommer att kräva en separat hotell/konferensupphandling, för att säkerställa att målnivå/indikatornivå för andel ekologiskt/närproducerat tillämpas. En utredning om hur Borås Stad använder hotell- och konferensanläggningar har påbörjats
- **CKS ska föra en dialog med polisen om att inrätta lokala och/eller mobila polisstationer**
Dialog med lokalpolisområdet pågår kontinuerligt angående lokala poliskontor enligt Kommunstyrelsen. Det har föreslagits en försöksverksamhet i Borås särskilt utsatta områden där uppfattningen är att lokala poliskontor skulle göra skillnad. Polismyndighetens personalbrist gör dock processen svårare. Lokalpolisområde Borås

har anskaffat ett mobilt poliskontor vilket även kan och har använts i de särskilt utsatta områdena

- **Kommunstyrelsen får i uppdrag att se över upphandlingsverksamhetens prissättning till nämnder och förvaltningar i syfte att ömsesidigt dra nytta av de vinster som kan uppstå vid upphandlingar**

Arbete pågår hos Kommunstyrelsen. Alternativen presenterade är någon form av provision direkt från avtalsleverantören för att Koncerninköp ska kunna använda medlen för mer stringentare uppföljning. Dock inte lämpligt för alla typer avtal eller upphandlingar

- **Upphandlingsavdelningen ska förstärkas med en hållbarhetsstrateg**
Rekrytering uppges pågå av en hållbarhetsstrateg till upphandlingsavdelningen

Nämndens uppdrag

Kommunstyrelsen har avseende 2017 inte gett några uppdrag till förvaltningen.

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt av projekt EMC 2017

Iakttagelser

Stadsrevisionen har mot bakgrund av stora kostnadsökningar särskilt bevakat hur Kommunstyrelsen under året bedrivit sin uppsiktsplikt av energi- och miljöcenterprojektet på Sobacken (projekt EMC). De kommunala revisorerna ska årligen granska bl.a. att Kommunstyrelsen fullgjort sin uppsiktsplikt enligt 6 kap. 1 § Kommunallagen (KL).

Projekt EMC är i kostnad, omfattning och komplexitet det största projekt Borås Stad någonsin företagit sig. Flera olika ”second opinions” och Stadsrevisionen framhöll synpunkter på, och brister i, beredningsunderlagen inför beslutet. Både Kommunstyrelse och Kommunfullmäktige uttryckte i sina beslut om projektet att riskerna, inte minst ekonomiskt, var stora. I besluten påtalades vikten av att Borås Energi och Miljö AB håller uppsatt investerings- och likviditetsbudget och att bolaget noggrant skulle följa utvecklingen av såväl resultat som likviditet. Kommunstyrelsen beslutade om att tillsätta en särskild styrgrupp som representerar ägaren för att kontinuerligt följa projektets utveckling. Kommunfullmäktiges beslut understryker vikten av att följa projektets utveckling avseende resultat och likviditet från bolagets sida. Genom beslutet understryks också vikten av att Kommunstyrelsen håller uppsikt över att projektet bedrivs i enlighet med Kommunfullmäktiges beslut.

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt anges i 6 kap. 1 § KL. Kommunallagen är en ramlag som inte ger tydliga anvisningar om innehållet i Kommunstyrelsens uppsiktsplikt eller hur den ska bedrivas. Det är upp till varje kommun att definiera och beskriva vad uppsiktsplikten omfattar och hur arbetet ska utföras. Kommunstyrelsen har en skyldighet att utöva löpande uppsikt och varje ledamot har ansvar att aktivt hålla sig informerad om de frågor som kan påverka kommunens utveckling och ekonomiska ställning. För att kunna fullgöra sin uppgift behöver Kommunstyrelsen begära in de yttranden och upplysningar som behövs. Rätten till insyn finns angiven i Borås Energi och Miljö AB:s ägardirektiv och bolagsordning.

Arbetet med att bedriva uppsiktsplikten bör utformas på ett sådant sätt att det tydligt framgår vad uppsiktsplikten består av och hur den ska bedrivas. Uppsiktsplikten ska bedrivas så att det går att utläsa ur handlingar, protokoll och styrdokument hur och när Kommunstyrelsen har utövat sin uppsikt, och som säkerställer att samtliga av styrelsens ledamöter fått samma information. Det bör också finnas riktlinjer om vilka ärenden som ska rapporteras till Fullmäktige med anledning av uppsikten.

Uppsikten av projekt EMC har under 2017 utgått ifrån Borås Stads ordinarie system för uppsikt. Systemet består av Styr- och ledningssystemets uppföljning (b.la. delårsrapporter och årsredovisning), planerings- och uppföljningssamtal (PLUPP-samtal), ägarstyrning, årlig utvärdering av systemet för intern kontroll och anmälan av bolagsstyrelsens protokoll till Kommunstyrelsen. Utöver det har Kommunstyrelsen följt utvecklingen i projektet genom en styrgrupp.

Borås Stad har inte har någon tydlig formulerad definition av uppsiktsplikten. Vad den består av, hur den ska bedrivas eller dokumenteras under året uttrycks inte tydligt inom ramen för något styrdokument. Den löpande uppsikten som kommer genom Borås Stads styr- och ledningssystem har i stora delar inte fungerat under året när det gäller projekt EMC. Vare sig styr- och ledningssystemets rapportering, anmälda protokoll från bolagsstyrelsen eller genomförda PLUPP-samtal har inneburit att Kommunstyrelsen löpande fått tillförlitlig information om projektets ekonomiska utveckling. Avvikelse kan konstateras när det gäller styr- och ledningssystemets formulering om *”ändamålsenlig, rättvisande och tillförlitlig redovisning som snabbt ger information om avvikelser mot uppställda mål” och avseende formulering om ”ett rapporteringssystem som på olika nivåer kan ge relevant information om ekonomi.”* När det gäller protokoll från Bolagsstyrelsen innehåller de i huvudsak ingen relevant information om utvecklingen i projekt EMC, åtminstone inte avseende första halvåret 2017. Information från genomförda PLUPP-samtal har anmälts till Kommunstyrelsen, men informationen innehåller dels ingen relevant information om utvecklingen i projekt EMC och dels har vårens PLUPP-samtal anmälts först i juni 2017. I den årliga utvärderingen av bolagens interna kontroll har vare sig riskanalys, intern kontrollplan 2017 eller uppföljning av den interna kontrollen 2016 kommit Kommunstyrelsen till del avseende Borås Energi och Miljö AB.

Utöver ovanstående finns möten på tjänstemannanivå (t.ex. VD-möten, koncernmöten m.m). Vid dessa möten har inga avvikelser avseende projekt EMC framkommit under första halvåret 2017.

Sammantaget innebär förhållandena att den systematik som b.la. ska ge tidiga signaler om ekonomiska avvikelser i allt väsentligt inte har fungerat avseende projekt EMC. Kommunstyrelsen har under första halvåret 2017 till största delen saknat relevant information om projekt EMC:s interna kontroll och ekonomiska utveckling. Kommunstyrelsen har under första halvåret inte heller efterfrågat fördjupad information eller förstärkt insyn i projektets ekonomiska utveckling eller interna kontroll.

Styrgruppens arbete under projekttiden fram till 2018 har präglats av en otydlig bild av gruppens roll och uppdrag som åtminstone delvis kommit av personunion mellan Kommunstyrelsen och Borås Stadshus AB för merparten av gruppens medlemmar. Förhållandena har medfört att Styrgruppen inte tydligt formulerat vad i deras uppdrag som består av ägardialog och vad som består av uppsiktsplikt och hur den ska bedrivas. Styrgruppen har inte heller löpande informerat Kommunstyrelsen om utvecklingen i projektet eller om gruppens arbete. Styrgruppens arbete har under 2017 bestått av dialog med VD och i förekommande fall övriga företrädare för Borås Energi och Miljö AB. Gruppen har inom ramen för sitt arbete inte säkerställt löpande tillgång till skriftlig ekonomisk redogörelse eller annan insyn i projektets ekonomiska utveckling. All information i dessa avseenden har kommit muntligt via bolaget.

Den samlade bilden är att såväl uppföljning som uppsikt av projekt EMC präglats av dialog mellan företrädare på olika nivåer och Borås Energi och Miljö AB:s f.d. VD. Vare sig Bolags- eller Kommunstyrelse har haft insyn i projekt EMC:s ekonomiska utveckling. Borås Energi och Miljö AB:s f.d. VD har därutöver haft fullständig egen delegation i projektet. Förhållandena har i dessa avseenden präglats av en hög nivå av tillit och en låg nivå av insyn, uppsikt och ifrågasättande hållning.

Mot bakgrund av projektets omfattning och dignitet, identifierade risker i samband med Kommunfullmäktiges beslut om projekt EMC och vikten av att följa projektet, blir ovanstående särskilt försvårande.

Bedömning

Första revisorsgruppens bedömning är att Kommunstyrelsen inte har fullgjort sin uppsiktsplikt av projekt EMC på ett ändamålsenligt sätt under 2017. Kritiken avser till största delen första halvåret. Borås Stad saknar övergripande beskrivning av vad uppsiktplikten innefattar och hur den ska bedrivas. Den systematik som finns i Borås Stad avseende uppsiktplikten har i förhållande till projekt EMC i allt väsentligt inte förmått delge relevant information om projektets ekonomiska utveckling eller om den interna kontrollen till Kommunstyrelsens ledamöter. Inte heller projektets politiska styrgrupp har haft insyn i projektets ekonomiska utveckling eller i den interna kontrollen. Gruppens arbete har därtill präglats av otydligt formulerat ansvar och uppdrag och information från gruppen har inte delgivits Kommunstyrelsens övriga medlemmar. Kommunstyrelsen har inte heller påtalat behov av fördjupad information eller fördjupad insyn i projektet förrän fördryrningarna i projektet blivit kända i juni 2017.

Vi bedömer även att uppsikten av projekt EMC i alltför stor omfattning präglats av tillit och person snarare än organisation och insyn/kontroll. Före detta VD har helt styrt information om projektets ekonomiska utveckling utan insyn och har samtidigt haft fullständig egen delegation i förhållande till projektbudgeten. Förhållandena kan enligt vår bedömning inte ses som annat än mycket riskfyllda och direkt olämpliga.

Stadsrevisionen är väl medveten om att projekt EMC:s omfattning och komplexitet ställer stora krav på projektorganisation, bolagets ledning och styrelse såväl som på Kommunstyrelsen. Projektet kan vara svårgränsligt och i flera avseenden kan särskild expertis behövas för att dess olika delar ska bli begripliga och överskådliga. Stadsrevisionen menar att dessa förhållanden understryker vikten av en tydlig definition och organisation för att bedriva uppsikt över projektet som b.l.a. säkerställer tillräcklig insyn och relevant information om den ekonomiska utvecklingen och den interna kontrollen till Kommunstyrelsen.

Första revisorsgruppens samlade bedömning är att Kommunstyrelsen inte har fullgjort sin uppsiktsplikt för projekt EMC inom Borås Energi och Miljö AB på ett ändamålsenligt sätt under 2017. I uppsikten av projekt EMC har Kommunstyrelsen inte säkerställt att relevant information om den ekonomiska utvecklingen och den interna kontrollen i projektet kommit Kommunstyrelsen till del.

Kommunstyrelsen har enligt vår bedömning inte uppfyllt kraven i Kommunallagen om att varje ledamot har ansvar att hålla sig informerad om de frågor som kan påverka kommunens utveckling och ekonomiska ställning. Vi bedömer att Kommunstyrelsen därigenom har underlåtit att ta ställning till risker som har varit förenat med projektets genomförande, och som mot bakgrund av projekt EMC:s omfattning och komplexitet får konsekvenser för kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Koncernutvecklingsfrågor/förstärkt bolagsstyrning

Kommunfullmäktige beslutade 2016 om förstärkt ägarstyrning av de kommunala bolagen. De förbättringar som beslutades om var bland annat att skapa en bolagsgrupp på Stadsledningskansliet för hantering av de strategiska bolagsfrågorna ur ett tjänstemannaperspektiv, att öka antalet pluppsamtal samt att förbättra budgetinstruktionerna. Därtill beslutades att ett övergripande bolagsstyrningsdokument, gemensamt för bolagen och där ägarstyrning och ägarstrategi framgår, skulle tas fram. Under 2017 har Kommunstyrelsen arbetat med det övergripande bolagsstyrningsdokumentet. Det framtagna förslaget under 2017 är ett nytt gemensamt ägardirektiv för de kommunala bolagen.

Med ett helt nytt gemensamt ägardirektiv för Borås Stads bolag tydliggörs enligt Kommunstyrelsen stadens ägaridé, ägarroll och styrprocess. I det nya gemensamma ägardirektivet görs en åtskillnad mellan uppsiktsplikt från Kommunstyrelsen och ägarstyrning från Borås Stadshus AB. Därutöver anger ägardirektivet gemensamma riktlinjer, direktiv och principer för stadens bolag inom ett flertal områden. En stor del av de bestämmelser som tidigare återfanns i samtliga bolags specifika ägardirektiv förs över till ett nytt gemensamt ägardirektiv för Borås Stads bolag. Därutöver föreslås

några nya bestämmelser ingå. Förslaget innefattar, förutom ett nytt gemensamt ägardirektiv för Borås Stads bolag, nya specifika ägardirektiv för de kommunala bolagen samt mindre justeringar i Kommunstyrelsens reglemente.

Kommunfullmäktige beslutade om nytt gemensamt ägardirektiv för de kommunala bolagen under första delen av 2018.

Internhyressystemet

Huvudprincipen är att ur verksamhetssynpunkt likvärdiga lokaler ska ha samma grundhyra per kvadratmeter. Detta för att ge likvärdiga förutsättningar för att bedriva verksamhet. Lokalerna i en verksamhet ska kosta lika mycket oavsett om vilka förhållanden som påverkat byggkostnaderna.

Brukaren ska kunna få en tydlig bild av kostnaderna för lokalerna sett på både lång och kort sikt. Systemet ska därutöver kunna tjäna som underlag att bedöma om fastighetsförvaltaren sköter sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt.

Ett internhyressystems mål kan vara ett ge fastighetsförvaltaren resurser till fastighetsdriften samtidigt som brukaren av lokalerna får incitament till ett effektivt lokalanvändande med syfte att lokalkostnaderna inte ska utgöra ett hinder för att maximera verksamhetens resurser. Eftersom kostnader för en lokal oftast är fasta på lång sikt kan dessa begränsa utrymmet för resurser i själva verksamheten.

CKS

Avdelningen Centrum för kunskap och säkerhet (CKS) arbetar med att långsiktigt och strategiskt förhindra att kriminalitet, oegentligheter och korruption får fäste i Borås Stads verksamheter. Avdelningen ansvarar dessutom för Borås Stads samlade säkerhetsarbete, försäkringsfrågor och krisberedskap. Som ett komplement har en visselblåsarfunktion inrättats. Under år 2017 har 14 ärenden tagits emot. En del har skickats vidare till andra delar av kommunen och i fall där visselblåsaren är känd så görs en återkoppling om vad som händer med ärendet.

Översiktsplan för Borås

Avdelningen för Strategisk samhällsplanering har haft i uppdrag att ta fram en ny översiktsplan för kommunen. Översiktsplanen ska vägleda kommunen i strategiska beslut och prioriteringar som för den fysiska planeringen och utvecklingen. Översiktsplanen ger vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas i kommunen.

Planen är ett paraply för kommunens planarbete – fördjupade översiktsplaner, planprogram, strategiska planer, detaljplaner och bygglov. Aktualiteten i Borås Stad gällande översiktsplan ÖP06 prövades 2013, med slutsatsen att kommunen behöver en ny översiktsplan som möter förändrade planeringsförutsättningar och utgör ett bättre stöd för långsiktig planering.

Alla kommuner ska enligt Plan- och bygglagen (PBL) ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Förslaget till ny översiktsplan för Borås var på samråd 30 januari – 30 april 2017 och ställdes ut 23 november 2017 – 26 januari 2018. Planhandlingen har varit utställd på Kulturhuset och i digital form på kommunens webbplats. I övrigt har planhandlingen skickats på remiss till statliga, kommunala och regionala instanser samt intresseföreningar. Planförslagets miljöpåverkan har konsekvensbeskrivits i en Miljökonsekvensbeskrivning, i enlighet med kraven i PBL.

Översiktsplanens aktualitet ska prövas minst en gång varje mandatperiod. För att planen ska uppfattas som aktuell över tid och ligga i linje med Borås snabba utvecklingstakt ska dock uppföljning av översiktsplanen ske löpande, genom att utbyggnadsordning och fortsatta uppdrag ses över. Se även fördjupad granskning om Samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad.

IT-plattform

Året har inneburit fortsatt arbete med den nya IT-plattformen och de sista användarna är nu överflyttade till den nya miljön. Arbetet med Förvaltningsmodell IT har även fortsatt under året.

Kommunbidraget för Stadsledningskansliet uppgick till 90,8 mnkr medan nettokostnaden blev 103,2 mnkr, dvs 12,4 mnkr högre än kommunbidraget. Under året har kostnaderna för den nya IT-plattformen varit 11,7 mnkr högre än budgeterat. Dessa finansieras genom öronmärkta medel från bokslutet 2012. Under året har även kostnader avseende omorganisationen belastat Stadsledningskansliet. Dessa har uppgått till 3,3 mnkr vilket inte var budgeterat. Bortsett från de två ovan nämnda faktorerna så visar verksamheterna ett positivt resultat på 2,6 mnkr.

Kongresshuset

Beslutet om ett nytt kongresshus antogs i Kommunfullmäktige januari 2014. Beslutet innebar att Industribyggnader i Borås AB, genom dotterbolaget under bildande Eolus 6 AB, godkändes investera 210 mnkr i ett kongresshus i Borås. På grund av Trafikverkets utredning av höghastighetsjärnvägen Götalandsbanan blev det nödvändigt att ta fram en ny detaljplan och utförandet av byggnationen fick skjutas upp. I juli 2016 klubbades planen för bygget igenom och enligt tidsplanen ska Kongresshuset tas i bruk hösten 2018. Byggnaden kommer vara 9 000 kvm totalt med 23 flexibla möteslokaler, den största mötessalen har ca 1000 platser och kan delas upp i fem mindre salar. Det ska bland annat även finnas möjlighet att anordna mingelluncher och bankettmiddag.

Borås/Borås TME AB: s dotterbolag Borås Kongresscenter AB har i samarbete med Borås Stad under 2017 upphandlat en driftoperatör för kongresshusverksamheten samt har även godkänts att investera 32 mnkr i kongresshusinventarier av Kommunfullmäktige.

Sociala investeringar i Borås (sociala investeringsfonder)

Kommunfullmäktige i Borås beslöt 2013 att införa sociala investeringar och avsätta 20 mnkr för att motverka långsiktiga ekonomiska och mänskligt negativa händelseförlopp, främst för målgruppen barn och unga. Nedanstående fem sociala investeringsprojekt fick cirka 17 mnkr (inkl. externa utvärderare) fördelade på följande sätt:

- Modersmålsstöd innan SFI. Projektet beviljades 1,3 mnkr och pågick 2014 - 2016. Projektet är implementerat. Slutrapport finns från Sweco
- Produktionsskolan - arbetsmarknadsåtgärder i form av utvecklingsanställning och metodutveckling i arbetet med unga vuxna långt från arbetsmarknaden. Projektet beviljades 4,1 mnkr och pågick 2015 - 2017. Slutrapport finns från Payoff och VOK
- Hela Väster – för minskat normbrytande beteende i skolan åk F-6. Projektet beviljades 3,7 mnkr och pågick 2015 - 2017. Slutrapporter från Payoff och VOK finns tillgängliga från april 2018
- Schysst kompis! Projektet beviljades 275 tkr och pågår under 2015 till och med 2018. Slutrapporter från Payoff och VOK finns tillgängliga i december 2018
- En kommun fri från våld. Projektet beviljades 5,7 mnkr och pågår 2015 - 2019

I september 2017 beslutade Kommunstyrelsen om en Kraftsamling för stadsdelen Sjöbo. Inom ramen för stadens sociala investeringsfonder kommer ett treårigt projekt att starta med Fritids- och folkhälsoförvaltningen (FOF) som samordnare. Åtta nämnder har ställt sig bakom projektet och beslutet togs i bred politisk enighet. Projektet kommer att ledas i nära samverkan med civilsamhällets aktörer. Valfärdsbokslutet har identifierat flera utvecklingsområden i staden varav Sjöbo är ett. Meningen är att Kraftsamling Sjöbo ska bli modell och kunna appliceras på andra stadsdelar. Invånarna ska vara medverkande och medstyrande och efter projektet ska satsningarna leva vidare utan projektorganisation.

De sista tre miljonerna från Kommunstyrelsens sociala investeringar är därmed utdelade till projekt Kraftsamling Sjöbo. Det finns idag inget som tyder på att staden kommer att fortsätta arbeta med sociala investeringsprojekt i miljonformat. Projektrapporterna från utvärderarna ska tas om hand. Nämnderna beslutar vad som ska implementeras. SFI-projektet är implementerat. Produktionskolan som avslutades i december 2017 påbörjar nu ett implementeringsarbete.

Myndighetsutövning och service mot företagare

Varje år presenterar Svenskt Näringsliv en ranking av företagsklimatet i Sveriges 290 kommuner. Kommunerna rankas från plats 1 till 290 (1 är bästa värde). Syftet är att visa var i landet det är bäst att starta och driva företag. Rankingen innehåller totalt 18 faktorer som viktas olika tungt. 2017 års ranking bygger till två tredjedelar på en enkätundersökning till företagen som genomfördes under perioden januari-april 2017 och ytterligare en tredjedel statistik från SCB och UC. Borås Stad hamnar på plats 118 år 2017, ett tapp på 12 placeringar mot föregående år och 59 placeringar jämfört med 2015.

Näringslivsenheten i Borås arbetar främst efter Löpande Insikt, en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning från SKL. I första hand mäts servicen för gruppen företagare, men kommunerna har även möjlighet att mäta nöjdheten hos privatpersoner, ideella föreningar och offentliga organisationer. En enkät skickas till kunder (företagare, privatpersoner m.fl.) som haft ett avslutat myndighetsärende med kommunen. Sex myndighetsområden mäts: brandskydd, bygglov, markupplåtelse, miljö- och hälsoskydd, livsmedelskontroll samt serveringstillstånd.

Näringslivsenheten mäter sedan 2016 myndighetsutövningen var fjärde månad. Resultaten kan följas via ett webbverktyg som på ett tydligt sätt åskådliggör resultaten över tid. Svarsfrekvensen i Borås Stad låg på 47 % under senast sammanställda mätning från 2016, den var relativt låg men godkänd. Utarbetad statistik för år 2017 offentliggörs den 2 maj 2018 av SKL.

Kommunfullmäktiges uppdrag som inte ingår i budget

Kommunstyrelsen får varje år uppdrag som inte ingår i budget av Kommunfullmäktige. I april 2018 avrapporterades uppdragen avseende år 2017. Kommunstyrelsen skattar genomförandet enligt nedanstående.

0 ■ 8 ◆ 5 ● 0 ■ av 13 uppdrag som inte ingår i budget

Av 13 uppdrag är åtta ej genomförda under 2017

Bemanningsenheten

Kommunstyrelsen fick uppdraget av Kommunfullmäktige att starta Borås Stads gemensamma bemanningsenhet under Stadsledningskansliets Personal och förhandlingsavdelning från den 1/1 2017. Bemanningsenheten svarar för rekryteringar av i huvudsak vikarier inom bl.a. äldreomsorg, förskola, grundskola, sociala omsorgsverksamheten samt fritid och kulturverksamheten, arbetet ska ske i nära samverkan med berörda nämnder. Verksamheten har utvärderats under hösten.

I en sammanfattning av utvärderingen går att uttröna hur den gemensamma bemanningsenheten haft en till större del positiv utveckling, bland annat har likvärdigheten och kvalitetssäkringen ökat gällande exempelvis regler, rekrytering och uppföljningsamtal samt enklare möjlighet att kompetensförsörja stadens verksamheter. Bemanningsplanerna har bättre förutsättningar för att stödja varandra över förvaltningsgränserna i den gemensamma bemanningsenheten än i den tidigare. Slutligen konstateras även att verksamheten pågått en kort tid. Att dela upp verksamheten i en strategisk och en operativ del innebär en risk för att det fortsatta uppbyggnadsarbetet av den gemensamma bemanningsenheten tappar fart och kvalitet samt försämrar förutsättningarna för styrning och ledning ur ett samlat kommunperspektiv.

Bemanningsenhetens verksamhet bör därför med oförändrat fokus fortsätta att utvecklas i nuvarande form på Stadsledningskansliet under hela 2018 och 2019 för att därefter återigen utvärderas.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Personalomsättning i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads kompetensförsörjning ur ett personalekonomiskt perspektiv. Granskningen visar att allt fler medarbetare i Borås Stads förvaltningar valt att lämna kommunen för andra arbetsgivare under de tre senaste åren. Personalomsättningen har ökat med 2,6 procentenheter under denna period. Borås Stads personalomsättning växer snabbare och är högre jämfört med liknande kommuner i Sverige (100-gruppen) sett till samma period. I jämförelse med kranskommunerna ser utvecklingen bättre ut, och övriga Sjuhärad har en högre personalomsättning än Borås Stad.

De yrkes- och personalgrupper som under jämförelseperioden har haft högst personalomsättning återfinns till betydande del inom verksamhetsområdena vård, skola, omsorg och socialtjänst samt inom myndighetsutövande yrken och skolans elevhälsa. Avseende de nämnder/förvaltningar som granskningen avser har samtliga tre förvaltningar jämförelsevis hög personalomsättning under antingen de tre senaste åren eller avseende 2017. Granskningen visar att personalomsättningen inom dessa förvaltningar i stor utsträckning avser personalgrupper som det råder hög konkurrens om på arbetsmarknaden, och där Borås Stad har betydande svårigheter att rekrytera och bibehålla kompetent personal.

I en förstudie har Samhällsbyggnadsnämnden, Individ- och familjeomsorgsnämnden och Miljö- och konsumentnämnden identifierats som nämnder med en hög personalomsättning i relation till merparten av andra förvaltningar i Borås Stad. Personalekonomiska beräkningar i granskningen avser dessa Nämnder/Förvaltningar med utgångspunkt i tillsvidareanställd personal som lämnar Borås Stad för andra arbetsgivare.

Granskningen visar fortsatt att personalomsättningen i Borås Stad under året analyserats genom kompetensförsörjningsplaner på förvaltningsnivå. För Borås Stad som helhet följs personalomsättningen upp inom ramen för den personalekonomiska redovisningen (PEK) årligen. Uppföljningen baseras i huvudsak på avgångna tillsvidareanställda inklusive pensionsavgångar, som inte ger en fullt ut korrekt bild av personalomsättningen avseende de medarbetare som väljer att byta arbetsgivare. Personalekonomisk analys och systematisk koppling till ekonomiska perspektiv och kostnader saknas i stor utsträckning. Kunskapen om personalomsättningens utveckling och orsaker i Borås Stad är bristfälliga i vissa avseenden. Upprättade kompetensförsörjningsplaner på förvaltningsnivå analyseras inte på aggregerad nivå och strukturerade personalekonomiska beräkningar saknas i Borås Stad.

Granskningen visar fortsatt på oklara förhållanden när det gäller roller, mandat och ansvar inom HR-området. Vissa förvaltningar påtalar att bristen på HR-personal inom verksamheten medför begränsad förmåga till strategiskt perspektiv och arbete inom området. Merparten av granskade förvaltningar menar att de har goda kunskaper om marknadsförutsättningar, men begränsat mandat och utrymme till att genomföra och bekosta åtgärder i syfte att minska personalomsättningen. Lönefrågan anges bl.a. som central i sammanhanget, där Borås Stads centraliserade lönesättning bidrar till svårigheter i kompetensförsörjningen.

Stadsrevisionens sammanfattande bedömning är att personalomsättningen i Borås Stad ökat under de senaste tre åren. Analys och uppföljning av personalomsättningen brister inom flera områden. Personalomsättningen tydliggörs inte fullt ut och systematisk koppling till ekonomiska perspektiv saknas. Det strategiska arbetet inom HR området präglas av oklara mandat, roller och ansvar där berörda förvaltningars utrymme och förutsättningar för åtgärder inte är tillräckligt tydliggjorda.

Personalomsättningen i granskade förvaltningar bedöms som för hög, med svårigheter att genomföra sina verksamhetsuppdrag och försämrad arbetsmiljö som följd. Stadsrevisionen bedömer att förhållandena medför en situation där ytterligare åtgärder i syfte att minska personalomsättningen är angelägna, både ur ett ekonomiskt och verksamhetsmässigt perspektiv.

Stadsrevisionen kan genom kartläggningen av personalomsättningen i Borås Stad konstatera att ett flertal förvaltningar och yrkesgrupper, utöver de som omfattas av granskningen, riskerar att ha en alltför hög personalomsättning.

Borås Stad har genom arbetet med kompetensförsörjningsplaner och via KAL-grupperna inlett ett arbete som bl.a syftar till att minska personalomsättningen. Ytterligare åtgärder bedöms som nödvändiga om Kommunfullmäktiges ambitioner inom områdets styrdokument ska kunna nås. Stadsrevisionen vill i sammanhanget påtala vikten av personalomsättningens koppling till ekonomistyrning och att både kostnader och konsekvenser för Borås Stads verksamheter skulle kunna minskas om rätt åtgärder genomförs. Kortsiktiga ambitioner om att hålla nere kostnader inom dessa områden riskerar att ge skenbara besparingar med bibehållet hög, eller ökad personalomsättning som följd.

Budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat Budgetprocessen i Borås Stad. Den sammantagna bedömningen är att budgetprocessen inte är ändamålsenlig. Vid beslut om budget i Kommunfullmäktige behandlas ett flertal uppdrag som inte är beredda av Kommunstyrelsen, vilket Stadsrevisionen bedömer som ett avsteg från beredningsplikten. Uppdragen innebär i vissa fall en kostnadsökning för nämnder som inte utretts i förslagen. Dialogen med nämnderna när det gäller formulering av budgetförutsättningar och ramtilldelning är bristfällig. Kommunstyrelsens beredning förändrar nämndernas förslag vilket medför att budgetförslaget som läggs fram för beslut i fullmäktige avviker från nämndernas ursprungliga förslag. Stadsrevisionen bedömer det som väsentligt att en sammanfattning av respektive nämnds budgetförslag oförändrat biläggs det slutgiltiga budgetförslaget som tas upp i fullmäktige.

Budgetbeslutet tas sent på året (november) vilket försvårar planeringssituationen för nämnderna. Kommunstyrelsens argument för ordningen är att man kan ta hänsyn till ”dramatiska förändringar” och säkerställer att plan och verklighet sammanfaller. I granskningen kan vi konstatera att andra kommuner och regioner/landsting tar budgetbesluten tidigare. Det är inte troligt att andra kommuner har annorlunda planeringsförutsättningar än Borås Stad, som medger tidigare budgetbeslut. Vår bedömning är därför att budgetprocessen bör utvecklas så att budgetbeslutet kan tas före sommaren.

I granskningen konstateras att det ursprungliga budgetbeslutet delvis sätts ur spel genom tilläggsbeslut, efterjusteringar och genom informell hantering; äskanden, budgetförändringar under budgetåret, inkonsekventa förändringar av ackumulerade resultat, osv. Konsekvenserna av detta är otydliga spelregler för nämnderna. Stadsrevisionen bedömer att dessa förhållanden medför att budgetens långsiktigt styrande effekt begränsas. Vår sammanfattande bedömning är att Kommunstyrelsen behöver utveckla en tydlig, transparent, konsekvent och dokumenterad budgetprocess med ett regelverk som kommuniceras med nämnderna.

Informationssäkerhet

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en tillfredsställande intern kontroll när det gäller informationssäkerhet. Den sammantagna bedömningen är att den interna kontrollen avseende informationssäkerheten inte är tillfredsställande i Borås Stad. De brister som har identifierats i granskningen bedöms främst bero på att Borås Stad till stor del saknar uppdaterade policys och rutiner för informationssäkerhet. Det är väsentligt att Kommunstyrelsen i utvecklingsarbetet säkerställer att informationssäkerheten är tillfredsställande i såväl förvaltningar som bolag.

Borås Stad saknar tillfredsställande avtal med tekniska och rättsliga begränsningar som hindrar systemleverantör att ta del av uppgifter som Borås Stad gör tillgängliga via säkerhetskopiering.

De uppgifter som skickas till leverantören av verksamhetssystemet Viva har stark sekretess. Kommunstyrelsen och berörda nämnder ska säkerställa att samtliga avtal som reglerar hanteringen av sekretessbelagda uppgifter är förenliga med Offentlighets- och sekretesslagen. Dataskyddsförordningen träder i kraft i maj 2018. Lagen kommer ställa högre krav på organisationen än vad PuL gör.

Kommunstyrelsen och övriga nämnder bör i samband med kommande informationsklassning tydliggöra vilken information som hanteras i respektive verksamhet, med vilket stöd, och på vilka grunder, till vem uppgifter lämnas ut, hur samtycke inhämtas, och utifrån resultatet vidta relevanta åtgärder för att säkerställa registrerades rättigheter.

Samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stads arbete med Samhällsplanering och bostadsbyggande är ändamålsenlig. Processen för att nå fram till färdigställda bostäder är komplex och involverar ett stort antal aktörer, och Borås Stad är till betydande delar beroende av externa aktörers agerande i processen. Samtidigt har Staden ett antal instrument till sitt förfogande som kan styra omfattning och inriktning på bostadsbyggandet.

Kommunernas arbete med att skapa förutsättningar för bostadsbyggande ska ske i enlighet med Plan- och bygglagen, Lagen om riktlinjer för kommunala markanvisningar och Lagen om bostadsförsörjning. Arbetet styrs på övergripande nivå av kommunens översiktsplan och underliggande strategiska styrdokument. Stadsrevisionen bedömer att Kommunstyrelsen i huvudsak följer lagar och regler avseende framtagning av olika riktlinjer och styrdokument inom samhällsplaneringsområdet och bostadsbyggnadsprocessen. Styrdokumentet uppfyller inte fullt ut lagstiftarens intentioner avseende utformning, innehåll och omfattning. Avsteg kan konstateras i Översiktsplanen, Riktlinjer för bostadsförsörjning samt Riktlinjer för kommunala markanvisningar. Styrdokumentet som är framtagna saknar viktiga ställningstaganden, principer och prioriteringar. Borås Stad saknar dessutom väsentliga styrdokument på underliggande nivå till översiktsplanen, exempelvis trafikstrategisk plan, kollektivstrategiplan och planprogram/fördjupningsområden av översiktsplanen.

I stora delar av Sverige ökar produktionen av bostäder sedan 2014, och stora ansträngningar görs nationellt och regionalt i syfte att öka bygg- och färdigställandetakten. Antalet färdigställda lägenheter i Borås ligger på en relativt jämn nivå om drygt 400 lägenheter per år under perioden 2013-2016. Stadsrevisionen kan konstatera att ökningstakten i produktionen av bostäder är betydligt högre i jämförbara kommuner (100 gruppen), i kranskommuner och i landet som helhet under perioden. Omkring 2000 lägenheter skulle behöva tillföras för att Borås ska ligga på medelvärdet för jämförbara kommuner när det gäller bostadsbestånd i förhållande till befolkningsökning.

Kommunfullmäktiges mål för bostadsbyggande avseende färdigställd nyproduktion uppnåddes inte under 2015 eller 2016. För dessa år nådde Borås inte heller upp till antalet nyproducerade bostäder som fastställts i Länsstyrelsens behovsbedömning för kommunen. Granskningen visar att uppföljningen av måluppfyllelsen för nyproduktion av bostäder i Borås Stads budget och årsredovisning är bristfällig. Stadsrevisionen bedömer att bristerna medför att Kommunfullmäktige får ett missvisande underlag för beslut om målsättning och inriktning för kommande år, och att den långsiktiga utvecklingen av nybyggnation av bostäder och bostadsbeståndet i Borås Stad inte tydliggörs för Kommunfullmäktige.

Granskningen bekräftar att bostadsbyggnadsprocessen är komplex och att den roll Kommunstyrelse och berörda nämnder har är att skapa förutsättningar för en ökad bostadsproduktion. Granskningen visar samtidigt på brister i styrning och samordning. Stadsrevisionens bedömning är att förutsättningarna för bostadsproduktion och färdigställande av bostäder som motsvarar behoven hos bostadsökande måste förbättras så att Kommunfullmäktiges kvantitativa och kvalitativa mål på området kan nås. Granskningens empiriska del visar att färdigställandet av bostäder i Borås inte har ökat i samma

takt som jämförbara kommuner, och Stadsrevisionens bedömning är att detta till stora delar är ett styrnings- och samordningsproblem.

Stadsrevisionens sammanfattande bedömning är att Borås Stads följsamhet mot den lagstiftning som styr bostadsbyggandet bör utvecklas. Stadsrevisionen konstaterar att Kommunfullmäktiges kvantitativa och kvalitativa mål för bostadsbyggande för 2017 riskerar att inte nås, och att ökningen av färdigställda bostäder under de senaste åren inte motsvarar jämförbara kommuners. Stadsrevisionens bedömning är att Kommunstyrelse och berörda nämnder ger oklara förutsättningar för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad och att det saknas tydlig inriktning för var och hur staden vill växa. Nya riktlinjer för markanvisning har antagits men principerna för hantering av markanvisning och markanvändning är fortsatt otydliga. Trafik- och kollektivtrafikfrågorna brister i strategisk planering och planprogram eller fördjupning av översiktsplanen saknas eller fattas inga beslut om. Utkastet till ny översiktsplan bringar inte tillräcklig klarhet när det gäller viktiga ställningstaganden, principer och prioriteringar. Stadsrevisionen bedömer det som väsentligt att Kommunstyrelsen och berörda nämnder i arbetet med den nya översiktsplanen vidtar åtgärder för en ökad tydlighet i dessa avseenden som svarar mot behovet av bostadsbyggnation och lagstiftningens intentioner. Detta är väsentligt för att Kommunfullmäktiges mål inom området ska kunna uppnås på kort och lång sikt.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 11 kontrollmoment, riskanalysen 15 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till Kommunstyrelsen den 19 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. Kommunstyrelsen har gjort risk- och väsentlighetsanalys på ett arbetsmöte och därefter godkänt förvaltningens riskanalys. Kommunstyrelsen har antagit regler och anvisningar för intern kontroll 2017-05-02.

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-12-11 med Kommunstyrelsens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Kommunstyrelsens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärdena respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Kommunstyrelsen har under året inte uppnått målvärdena för 11 av 17 indikatorer. Nämnden redogör inte i årsredovisningen för åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Stadsrevisionen bedömer att Kommunstyrelsen i sin årsredovisning inte anger förklaringar till varför indikatorerna inte har uppnåtts. Måluppfyllelse för Kommunfullmäktiges indikatorer bedöms vara

ett förbättringsområde för Kommunstyrelsen. 9 av 22 uppdrag har inte genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning i huvudsak anger förklaringar till varför uppdragen inte har genomförts.

Stadsrevisionen noterar att Kommunstyrelsen inte har antagit egna indikatorer med målvärden.

Kommunstyrelsen redovisar ett överskott på 11 813 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att Kommunstyrelsen inte har upprättat en buffert i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget.

Granskning visar att personalomsättningen i berörda nämnder är för hög med svårigheter att genomföra sina verksamhetsuppdrag, försämrad arbetsmiljö och höga personalekonomiska kostnader som följd. Stadsrevisionen bedömer att ytterligare åtgärder är nödvändiga om Kommunfullmäktiges målsättning om konkurrenskraftiga anställningsvillkor som säkerställer personalförsörjningen ska kunna nås. Kunskapen om personalomsättningens orsaker, omfattning och utveckling behöver fördjupas. Kopplingen till verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser behöver systematiseras och tydliggöras som utgångspunkt för åtgärder.

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads budgetprocess och bedömningen är att budgetprocessen inte är ändamålsenlig. Stadsrevisionen bedömer att en genomgripande omprövning av budgetprocessen behövs med målsättningen att utveckla en tydlig, transparent, konsekvent och dokumenterad process, med ett regelverk som kommuniceras med nämnderna.

Stadsrevisionen har granskat informations säkerheten i Borås Stad. Den sammantagna bedömningen är att den interna kontrollen avseende informationssäkerheten inte är tillräcklig.

Granskning visar att förutsättningarna för samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad är oklara på flera områden. Det är enligt Stadsrevisionens bedömning väsentligt att Kommunstyrelsen och berörda nämnder säkerställer att styrdokument och planer inom området uppfyller lagstiftarens intentioner avseende utformning, innehåll och omfattning. Förutsättningarna för bostadsproduktion och färdigställande av bostäder som motsvarar behoven hos bostadssökande måste förbättras så att Kommunfullmäktiges kvantitativa och kvalitativa mål på området kan nås.

Första revisorsgruppens samlade bedömning är att Kommunstyrelsen inte har fullgjort sin uppsiktsplikt för projekt EMC inom Borås Energi och Miljö AB på ett ändamålsenligt sätt under 2017. I uppsikten av projekt EMC har Kommunstyrelsen inte säkerställt att relevant information om den ekonomiska utvecklingen och den interna kontrollen i projektet kommit Kommunstyrelsen till del.

Kommunstyrelsen har enligt vår bedömning inte uppfyllt kraven i Kommunallagen om att varje ledamot har ansvar att hålla sig informerad om de frågor som kan påverka kommunens utveckling och ekonomiska ställning. Vi bedömer att Kommunstyrelsen därigenom har underlåtit att ta ställning till risker som har varit förenat med projektets genomförande, och som mot bakgrund av projekt EMC:s omfattning och komplexitet får konsekvenser för kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Kommunstyrelsens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Kommunstyrelsen har genomfört samtliga kontrollmoment. Kommunstyrelsen har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt. Kommunstyrelsen behöver upprätta en buffert i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Valnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett underskott på 242 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att ingen buffert är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget, samt att ingen åtgärdsplan antagits i syfte att komma tillrätta med prognosticerat underskott.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Den negativa budgetavvikelsen på 242 tkr kan hänföras till införskaffandet av ett nytt valdatasystem, samt till kostnader för införskaffande av en ny valstuga

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Kommunfullmäktige har inte antagit några mål för nämnden.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Kommunfullmäktige har inte antagit några uppdrag för nämnden.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Valnämnden har inte antagit någon intern kontrollplan, och har inte heller antagit regler och anvisningar för intern kontroll. Nämnden har ett pågående arbete som syftar till att skapa jämnare valdistrikt och därmed minska svårigheterna gällande räkning av mottagna röster.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett underskott mot budget på 242 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till underskottet redovisas i årsredovisningen. Med hänsyn tagen till nämndens begränsade verksamhet under året bedömer Stadsrevisionen det som acceptabelt att nämnden inte beslutat om buffert, eller vidtagit åtgärder i syfte att komma tillrätta med underskottet.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig, med hänsyn tagen till nämndens begränsade verksamhet under året, och det faktum att nämnden i budget lyfter risker och redogör för hur nämnden ska arbeta med dessa.

Nämndgatan 403 utg 2

FÖNSTERKUVERT
för förtidsröst

01 90 96

Lokalförsörjningsnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett underskott på 3 402 tkr jämfört med den negativa budgeten på 39 700 tkr. Stadsrevisionen noterar att buffert inte är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget, att nämnden budgeterat med ett negativt resultat och att ingen åtgärdsplan har upprättats för att hantera underskottet. Enligt utsago från Lokalförsörjningsnämnden har det utlovats kompensation för hela underskottet, som i sig beror på konsekvenser av det nya internhyressystemet.

Under 2017 har ett nytt internhyressystem införts. I samband med det har nya regler gällande verksamheten Lokalbank införts, som gör att verksamheterna kan lämna tillbaka lokaler i högre utsträckning än tidigare. I samband med den nya modellen likställs ägda och inhyrda fastigheter vilket medfört att bl a driftskostnader och underhållskostnader har ökat markant som ej medräknats i internhyresförslaget.

Nämnden framhåller att det finns kostnader som påverkat resultatet negativt som nämnden räknar med blir reglerade i bokslutet och hemställer hos Kommunstyrelsen att kompenseras för underfinansiering av verksamheterna Evakuering, Lokalbank, Pågående arbeten/ej uthyrningsbara, Sanering, Rivning och Förstudier för 2017. Detta uppgår till det budgeterade underskottet på 23 750 tkr varav 22 730 tkr avser angivna verksamheter, där resultatet blev ett underskott om 32 333 tkr. Lokalförsörjningsnämnden hemställer om att hela summan kompenseras.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Ägda internhyresfastigheter visar ett överskott på 28 280 tkr. Detta beror en liten ökning av intäkterna, driftskostnader och konsumtionsavgifter är lägre än budgeterat värde. Underhållskostnaderna är högre samt ett objekt har stora avvikelser vad gäller resultat; Orangeriet, som har ett underskott om 1 909 tkr
- Inhyrda internhyresfastigheter negativa budgetavvikelse om 25 403 tkr kan till stor del förklaras av ett underskott inom kostnadsslagen underhåll, kapitalkostnader, säkerhet m.fl kostnader. Vissa löpande kostnader skall betalas av Lokalförsörjningsförvaltningen istället för hyresgästen, vilket omfattar de flesta kostnader ovan, i den nya internhyresmodellen. Omfattningen av kostnaderna var okända vid budgetens upprättande och har detta första år inneburit ytterligare kostnader

- De flesta andra verksamheters mindre underskott förklaras till stor del av den nya internhyresmodellen

Investeringsredovisning

Investeringarna under år 2017 uppgår till totalt 334 528 tkr. Investeringsprojekten är till stora delar väl redovisade, men ett fåtal objekt saknar summer vid rubriken Återstår av budget. Största underskottet är hyresgästanpassningar (-6 961 tkr).

Följande projekt har överskridit budget för år 2017: Byttorpsskolan värme/ventilation (-112 tkr), Milstensärdens förskola (-1 969 tkr), Almåsgymnasiets ombyggnation autismspektra (-625 tkr), Kronängsgården Norrby fritidsgård och mötesplats (-386 tkr).

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

3 0 1 0 av 4 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för tre av de fyra indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt.

- **Total energiproduktion från solenergi, mwh**
Nämnden analyserar inte ej uppnått mål
- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Under 2017 har förvaltningen haft längre sjukskrivningar, inte arbetsrelaterade, som påverkat utfallet
- **Hälsa, 1 år utan sjukfrånvaro, andel i %**
Resultatet påverkas delvis av de långtidssjukskrivna medarbetarna ovan. Förvaltningen arbetar fortsatt med den psykosociala arbetsmiljön och försöker stimulera medarbetarna att utnyttja friskvårdsbidraget

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har antagit egna indikatorer med målvärden vilket är i linje med Stadens styr- och ledningssystem. Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till nämndens indikatorer enligt nedanstående.

0 2 1 1 av 4 nämndens indikatorer

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått fem uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är samtliga uppdrag genomförda.

0 0 5 0 av 5 uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden:

Kapitalkostnader/avskrivning/ränta

Under år 2017 har komponentavskrivning införts; en avskrivningsmetod för materiella anläggningstillgångar som innebär att de olika komponenterna i en fastighet bedöms ha olika lång livslängd och därmed olika avskrivningstid. Denna metod har gett lägre hyresnivåer för verksamheterna.

Internhyressystemet

Huvudprincipen är att ur verksamhetssynpunkt likvärdiga lokaler ska ha samma grundhyra per kvadratmeter. Detta för att ge likvärdiga förutsättningar för att bedriva verksamhet. Lokalerna i en verksamhet ska kosta lika mycket oavsett om vilka förhållanden som påverkat byggkostnaderna.

Brukaren ska kunna få en tydlig bild av kostnaderna för lokalerna sett på både lång och kort sikt. Systemet ska därutöver kunna tjäna som underlag att bedöma om fastighetsförvaltaren sköter sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt.

Ett internhyressystems mål kan vara ett ge fastighetsförvaltaren resurser till fastighetsdriften samtidigt som brukaren av lokalerna får incitament till ett effektivt lokalanvändande med syfte att lokalkostnaderna inte ska utgöra ett hinder för att maximera verksamhetens resurser. Eftersom kostnader för en lokal oftast är fasta på lång sikt kan dessa begränsa utrymmet för resurser i själva verksamheten.

Lokalbank

En nämnd kan med en uppsägningstid på tre månader anmäla till Lokalförsljningsnämnden att nämnden vill avstå en viss lokal till Lokalbanken. Det ekonomiska ansvaret övergår då till lokalförvaltaren. Avsikten är att lokalförvaltaren omedelbart startar ett arbete för att använda lokalen på annat sätt, sälja den eller avsluta en inhyrning.

Orangeriet

Lokalförsljningsnämnden bedömer risken för att gynna enskild näringsidkare (Mat & Sânt i Borås HB) som mycket låg. Lokalens speciella förutsättningar för och krav på verksamhet har gjort det svårt att bestämma en marknadshyra då det inte finns jämförelseobjekt.

Nämnden menar vidare att historiken visar att det under de förutsättningar som gällt varit mycket svårt att bedriva en ekonomiskt bärkraftig verksamhet i lokalen. De två tidigare operatörerna har försatts i konkurs varför nämnden bedömde att den rådande marknadshyra inte stod i proportion till hyresavtalen. För att få en långsiktig verksamhet var en korrigerig av hyresnivån således nödvändig.

Stadsparksbadet

Kommunfullmäktige har beslutat att renovera Stadsparksbadet. I budget 2016 beräknades investeringsutgiften (för etapp 1) till 54 Mkr. Då inga anbud inkom på första och andra upphandlingen sköts renovering framåt. Den tredje upphandlingen genomfördes som en samverkansupphandling. Vid förstudie och projektering inför renovering av Stadsparksbadet konstaterades att byggnadens tekniska skick var sämre än tidigare bedömning. I maj 2017 stängde Stadsparksbadet för renovering. Budgeten för renoveringen (etapp 1) är justerad till drygt 93 Mkr. Renoveringen håller den reviderade tidplanen och badet beräknas öppna under hösten 2018.

Leverantören Serneke Bygg har fått i uppdrag att genomföra om- och tillbyggnadsarbetena av Borås Stads Lokalförsljningsförvaltning, med partnering som samverkansform. Ett samarbete mellan projektets nyckelaktörer har initierats i ett tidigt skede i byggprocessen med syftet att tillvarata allas kompetens och tillsammans hitta kreativa lösningar som gynnar miljö, kvalitet och ekonomi.

Underhåll anläggningar/hallar

I Lokalförvaltningsnämndens Budget 2017:2 går att fastställa att tre projekt beträffande underhåll av anläggningar flyttats fram. En tillgänglighetsanpassning och renovering av omklädningsrum och duschar i Boråshallen, renoveringen kommer ske löpande för att inte stanna av verksamheten, preliminärt färdigställande under 2018. Det andra projektet som är planerat är en utbyggnad av Racketcenter där den befintliga boulehallen flyttas till Kransmossen för att möjliggöra fler badmintonplaner. En lokalisering där man kan hitta samutnyttjande av lokalerna mellan badminton och tennis. Projektet kommer att flyttas fram tillsvidare. Det tredje projektet innefattar en utbyggnad av Skatehallen, detta för att få plats med nya aktiviteter och utrymme för ytterligare föreningar. Utbyggnaden har ej påbörjats och är för tillfället framflyttad på obestämd tid.

Kulturskolans lokaler

Lokalförvaltningsnämnden fick i Borås Stads budget 2015 i uppdrag att ”tillsammans med Kultur nämnden intensifiera arbetet med att finna mer ändamålsenliga lokaler för Kulturskolan”. Lokalförvaltningsförvaltningen har tittat på tre olika alternativ: bygga nytt på tomt som ägs av Borås Stad, renovera och bygga ut befintlig skola samt hyra in lokaler. Representanter från Kulturförvaltningen har tagit fram ytbehov och logistiklösningar. I början av 2017 beslutade Kultur nämnden att godkänna av Lokalförvaltningsnämndens förslag till nya lokaler för Kulturskola på Simonsland.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen

Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 11 kontrollmoment, riskanalysen 33 identifierade risker, enligt beslut i nämnden. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 23 januari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort riskanalys med stöd av Stadsledningskansliet. Flera risker med hög riskbedömning har inte tagits med till intern kontrollplanen. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll 2017-12-12.

Stadsrevisionen noterar att Lokalförvaltningsförvaltningen inte anmäler alla delegationsärenden till nämnden, bl.a. har bara ett personalärende anmälts till nämnden under 2017. Samtliga personalärenden för år 2017 kommer att presenteras på nämndens möte i april 2018.

Presidietmöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-09-19 med Lokalförvaltningsnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande

bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärdena respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Lokalförvaltningsnämnden har under året inte uppnått målvärdena för tre av fyra indikatorer. Nämnden har under året inte vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Samtliga uppdrag har genomförts. Utvecklingsområde bedöms finnas gällande måluppfyllelse av Kommunfullmäktiges indikatorer.

Stadsrevisionen noterar att nämnden har antagit egna indikatorer med målvärden.

Nämnden redovisar ett underskott på 3 402 tkr jämfört med den negativa budgeten på 39 700 tkr. Stadsrevisionen noterar att buffert inte är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget, att nämnden budgeterat med ett negativt resultat och att ingen åtgärdsplan har upprättats för att hantera underskottet.

Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort riskanalys med stöd av Stadsledningskansliet. Flera risker med hög riskbedömning har inte tagits med till intern kontrollplanen. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden bör upprätta en buffert, samt att användningen av bufferten sker i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget.

Den interna kontrollen bedöms som inte helt tillräcklig.

Service-nämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprovning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett överskott på 350 tkr. Nämnden har, i enlighet med beslut i Kommunfullmäktiges budget, därutöver ett resultatkrav på 5 000 tkr. Att lägga ett resultatkrav på en Service-nämnd som finansieras genom interna intäkter innebär en svårighet då verksamheterna som debiteras kan få betala mer för nämndens tjänster¹. Totala överskottet uppgår till 5 350 tkr.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna:

Verksamhetens budgetram

- Det operativa ekonomiska utfallet för samtliga avdelningar i serviceförvaltningen är positivt
- Viktigast är den lokala konjunkturreffekten för mark- och anläggningsmarknaden inom Borås Stad och dess närområde, byggandet räknas med att ha fortsatt stor volym det närmaste halva decenniet
- Resultatanalysen innefattar även ett diagram över årsresultat åren 2011-2017

Investeringsbudget

Investeringsbudgeten uppgår till 21 475 tkr. Investeringarna består av maskiner och fordon främst, skärmtak Pantängen, samordning utskriftsenheter samt kommunikationsutrustning.

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

2 ■ 1 ◆ 2 ● 0 ■ av fem Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för tre av de fem indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt.

¹ SKL, Lena Langlet samt Helena Linde: "Allmänt sett är ett fullmäktigebeslut om resultatkrav på verksamhet som utgör interna tjänster en fråga om intern styrning av egen regiverksamhet. Beslutet som riktar sig till kommunens egen inre verksamhet. Självkostnadsprincipen har inget med den styrningen att göra. Svårigheten kan ju dock vara att lägga ett resultatkrav på en service-nämnd som finansieras genom interna intäkter, men det beror på vilka utgifter nämnden har.", 2018-02-01

- **Andel ekologiska och/eller närproducerade livsmedel, %**
Nämnden framhåller att kök med tillagningskök har ökat sin andel av ekologiska livsmedel med 5%. Cafeterian på Pantängen, utan tillagningskök, förklaras med att utbudet att välja ekologiska eller närproducerad alternativ är begränsade
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Nämnden har timavlönade framför allt inom idrott vid stora evenemang (SM-veckan) samt inom lokalvård vid extrauppdrag som storstädningar. Nämnden väljer andra anställningar när det är möjligt
- **Hälsa – friska medarbetare under ett år i % av andel anställda**
Den korta sjukfrånvaron har ökat under året. Inga åtgärder nämns i årsredovisningen hur man ska uppnå målet

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått två uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är samtliga uppdrag genomförda.

0 ■ 0 ◆ 2 ● 0 ■ av två uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden:

IT-plattform

Resultatet av bevakningsområdet redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Upphandling

Servicenämnden har i miljöpolicy (uppdaterad 2015-09-23) beslutat att väga in miljöhänsyn vid upphandling av varor och tjänster. I intern kontroll uppföljningen beskriver nämnden två kontrollmoment gällande upphandling.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen

Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Informationssäkerhet

Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar nio kontrollmoment, riskanalysen 20 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 15 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort egen riskanalys. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll.

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-10-17 med Servicenämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt

väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Servicekommittén har under året inte uppnått målvärdena för tre av fem indikatorer. Kommittén har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Alla uppdrag givna i budget av Kommunfullmäktige har genomförts. Förklaringar och åtgärder gällande att nå målen indikatorer är ett förbättringsområde för nämnden.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott på 5 350 tkr. Kommittén har, i enlighet med beslut i Kommunfullmäktiges budget, därutöver ett resultatkrav på 5 000 tkr. Att lägga ett resultatkrav på en Servicekommitté som finansieras genom interna intäkter innebär en risk för att verksamheterna som debiteras kan få betala mer för nämndens tjänster.

Kommitténs uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Kommittén har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Fritids- och folkhälsönämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar underskott på 8 903 tkr jämfört med budget, fördelat på ett underskott på 7 561 tkr för fritidsramen och ett underskott på 1 342 tkr för bidragsramen. Stadsrevisionen noterar att ingen buffert är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget, och att ingen åtgärdsplan har upprättats för att komma tillrätta med prognostiserade underskott.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Fritidsramen

- Den negativa budgetavvikelsen kan till stor del förklaras av uteblivna intäkter till följd av Stadsparksbadets renovering, badenheten har en negativ budgetavvikelse på 5 296 tkr
- Sociala investeringsprojekten; ”En kommun fri från våld”, samt ”Produktionsskola” där de bokförda kostnaderna vid årets slut hamnar på totalt 1 845 tkr

Bidragsramen

- Föreningsbidrag står för en negativ budgetavvikelse på 1 115 tkr. Grundbidraget har ökat beroende på att antalet medlemmar i föreningar ökat. Bidrag till nämndens förfogande och riktade bidrag har också ökat

Nämnden räknar med att kostnaderna för Stadsparksbadets renovering, de sociala investeringsprojekten, samt bidragsramen justeras vid årets slut.

Investeringsbudget

- Investeringsutgifterna för 2017 uppgår till 13 183 tkr

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

3 0 1 0 av 4 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för tre av de fyra indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Indikatorn har försämrats jämfört med 2015, och 2016. Flera insatser uppges ha vidtagits och är under uppstart för att minska sjukfrånvaron, bl.a. avseende hälsofrämjande ledarskap
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Förvaltningen har sedan omorganisationen fördubblat antal medarbetare. Detta har medfört att andelen timavlönade ökat. Andelen timavlönade har även ökat procentuellt, vilket uppges bero på att de nya verksamheterna jämfört med de gamla är mer beroende av intermitterant anställda. För att minska andelen timavlönade vill nämnden att fler ska arbeta över enhets, och eventuellt verksamhetsgränser
- **Hälsa – friska medarbetare under ett år i % av andel anställda**
Indikatorn har jämfört med värdet år 2016 försämrats. Förvaltningens hälsosatsning har mynnat ut i tre fokusområden. Utbildning inom området planeras till våren 2018

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har antagit egna indikatorer med målvärden vilket är i linje med Stadens styr- och ledningssystem. Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till nämndens indikatorer enligt nedanstående.

1 ■ 3 ◆ 0 ● 0 ■ av 4 nämndens indikatorer

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått sex uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är 2 uppdrag inte genomförda.

0 ■ 2 ◆ 4 ● 0 ■ av 6 uppdrag

Det uppdrag som inte är genomfört är

- **Tillgängligheten på kommunens badplatser ska öka och eventuellt behov av badbryggor på ytterligare platser ska kartläggas**
Badutredningen uppges vara klar och planeras redovisas på nämndens aprilmöte
- **Fritids- och folkhälsönämnden ska ta fram en friluftspan för Borås**
Friluftspanen planeras att antas under 2018

Nämndens uppdrag

Nämnden har avseende 2017 gett tre uppdrag till förvaltningen, inget uppdrag är genomfört.

0 3 0 0 av 3 nämndens uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Stadsparksbadet

Kommunfullmäktige har beslutat att renovera Stadsparksbadet. I budget 2016 beräknades investeringsutgiften (för etapp 1) till 54 Mkr. Då inga anbud inkom på första och andra upphandlingen sköts renovering framåt. Den tredje upphandlingen genomfördes som en samverkansupphandling. Vid förstudie och projektering inför renovering av Stadsparksbadet konstaterades att byggnadens tekniska skick var sämre än tidigare bedömning. I maj 2017 stängde Stadsparksbadet för renovering. Budgeten för renoveringen (etapp 1) är justerad till drygt 93 Mkr. Renoveringen håller den reviderade tidplanen och badet beräknas öppna under hösten 2018.

Öppen vägg

Kulturnämnden har tillsammans med Fritids- och folkhälsonämnden haft i uppdrag att under året finna former för och införa en öppen vägg, som ska ge alla möjlighet att uttrycka sig konstnärligt offentligt. Väggen är iordningställd på Magasinsgatan 8 och invigdes i September 2017.

Fritidsgårdsverksamhetens personalbudget i samband med organisationsförändringen

I samband med att Fritids- och folkhälsonämnden tog över ansvaret för fritidsgårdsverksamheten lyftes farhågor om kommunbidraget för verksamheten var tillräcklig, detta då det fanns indikationer på att Stadsdelsförvaltningarna inte haft en tillräcklig personalbudget för fritidsgårdarna. Verksamheten redovisar ett underskott på 537 tkr. Inför 2018 har fritidsgårdsverksamhetens budget förstärkts med 400 tkr.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Jämställdhet och mångfald i förenings- och kulturlivet

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stads satsningar på kultur- och fritidsaktiviteter för barn- och unga lever upp till intentionerna i berörda styrdokument, samt om berörda nämnder lever upp till Borås Stads bidragsbestämmelser, ur jämställdhets och mångfaldsperspektiv. Kulturnämndens verksamhet är flickdominerad och Fritids- och folkhälsonämndens verksamhet är pojkdominerad. Även om de flesta verksamheter ligger inom vad som anses vara en jämn könsfördelning (40/60 procent), finns det skäl att ytterligare analysera kring hur resurser fördelas per kön, och hur resurser fördelas ur ett mångfaldsperspektiv. Den sammanfattande bedömningen presenteras under stycket bedömning.

Granskning av budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern

kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 21 kontrollmoment, riskanalysen 40 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 21 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort en riskanalys. Nämnden har uppdaterat regler och anvisningar för intern kontroll 20 september 2017.

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-09-05 med Fritids- och folkhälsonämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Fritids- och folkhälsonämnden har under året inte uppnått målvärdena för tre av fyra indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Utvecklingsområden bedöms finnas gällande måluppfyllelse av Kommunfullmäktiges indikatorer. Två av sex uppdrag har inte genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför uppdragen inte har genomförts.

Avseende granskningen Jämställdhet och mångfald i förenings- och kulturlivet, bedömer Stadsrevisionen att Kultur- och fritidsverksamheten riktad mot ungdomar är ändamålsenlig, men att ytterligare analys bör göras i syfte att säkerställa att resurser fördelas i enlighet med Kommunfullmäktiges intentioner.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett underskott mot budget på 8 903 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till underskottet redovisas i årsredovisningen, men noterar att nämnden inte i enlighet med Kommunfullmäktiges budget har upprättat en åtgärdsplan för att komma till rätta med underskottet. Stadsrevisionen noterar vidare att nämnden inte haft någon buffert i enlighet med Kommunfullmäktiges beslut.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden behöver ha en tillräckligt stor buffert, samt ta fram en åtgärdsplan vid prognostiserat underskott i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Samhällsbyggnadsnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett överskott på 1 974 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att bufferten är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges instruktioner.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Den positiva budgetavvikelsen kan till stor del förklaras genom ökade intäkter inom Bygglövsverksamheten och positiva avvikelser inom personalområdet som kommer av vakanser. Avvikelser inom personalområdet ska jämföras med ökade kostnader motsvarande 2 500 tkr för köpta konsulttjänster för att klara den stora efterfrågan på detaljplaner
- Övriga kostnader avviker negativt mot budget med 3 860 tkr vilket främst beror på högre konsultkostnader inom planverksamheten
- Lantmäteriverksamheten avviker med ett positivt resultat om 1 477 tkr. Avvikelserna beror till största delen på positiva avvikelser avseende personalkostnader och material- och tjänstekostnader

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

1 2 2 0 av 5 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för tre av de fem indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt.

De indikatorer för vilka målvärdena inte nåtts är:

- **Andel av ansökningarna om bygglov med fullständiga handlingar som fått beslut senast 8 veckor efter ansökan, %**
Nämndens bedömning är att målvärdet om 100 % är för högt satt med anledning av att även om handlingarna är fullständiga kan det krävas granskningar från andra förvaltningar och bolag som fördröjer handläggningstiden. Till budget 2018 är målvärdet ändrat till 80 %

- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**

Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts. Den höga sjukfrånvaron från årets första månader har dock minskat under senare delen av året och visar en positiv utveckling. Nämnden har under året arbetat med att lyfta fram Borås Stads förmåner samt med andra insatser som främjar arbetsglädje och trivsel. Stadsrevisionen noterar att även om nämnden inte uppnår målvärdet så har utfallet för indikatorn en positiv trend sett till de senaste tre åren

- **Hälsa - friska medarbetare under ett år i % av andelanställda**

Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts och frisknärvaron har minskat jämfört med föregående år. Nämnden har under året b.l.a. arbetat med förbyggande hälsoarbete i syfte att uppnå målet

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har antagit egna indikatorer med målvärden vilket är i linje med Stadens styr- och ledningssystem. Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till nämndens indikatorer enligt nedanstående.

1 ■ 2 ◆ 6 ● 0 ■ av 9 nämndens indikatorer

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått fyra uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Nämnden har genomfört samtliga uppdrag under året.

0 ■ 0 ◆ 4 ● 0 ■ av 4 uppdrag

Nämndens uppdrag

Nämnden har avseende 2017 gett 15 uppdrag till förvaltningen, av dessa är fyra uppdrag inte genomförda.

0 ■ 4 ◆ 11 ● 0 ■ av 15 nämndens uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående område.

Bygglovshandläggning

Samhällsbyggnadsnämnden prioriterar bygglov med enkelt förfarande för en effektivare och snabbare handläggning. Utfallet för bygglov har förbättrats jämfört med resultatet 2016. Arbetet med att förkorta handläggningstiderna generellt pågår löpande. Vissa enklare bygglov hanteras separat för att kunna ges ett beslut inom 2- 3 arbetsdagar. E-tjänsten MittBygge har under senare delen av 2017 marknadsförts i större utsträckning. Andelen bygglovsansökningar via MittBygge har ökat under året. Målvärdet för 2017 nås dock inte. Samhällsbyggnadsnämnden uppnår inte vare sig Kommunfullmäktiges indikatorer eller verksamhetens indikatorer avseende bygglov, men Stadsrevisionen kan konstatera att måluppfyllelsen är bättre under 2017 än 2016. Samhällsbyggnadsnämnden anger att en del i svårigheterna att nå fastställda mål är att målvärden inom området är orealistiskt höga. Nämnden har korrigerat detta till 2018.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighet har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stads arbete med samhällsplanering och bostadsbyggande är ändamålsenlig. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Personalomsättning i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads kompetensförsörjning ur ett personalekonomiskt perspektiv. Samhällsbyggnadsnämnden har hög personalomsättning i jämförelse med andra förvaltningar i Borås Stad sett till de tre senaste åren. Detta beror på pensionsavgångar men även på grund av att nämnden har personalgrupper som exempelvis plan- och bygglovsarkitekter, kartingenjörer m.m. där det råder en hög efterfrågan på arbetsmarknaden. Nämnden har svårt att rekrytera utbildad personal med erfarenhet inom dessa yrkesgrupper. Inlärningstiden för nyanställda för flera av förvaltningens yrkesgrupper är lång, och merparten som rekryteras är unga och saknar erfarenhet inom berörda områden.

Personalekonomiska beräkningar som avser Samhällsbyggnadsnämnden 2017 visar att en personalomsatt medarbetare kostar i genomsnitt omkring 480.000 kr inklusive konsultkostnader. Totalt motsvarar nämndens personalekonomiska kostnader för personalomsättning 4,3% av nämndens totala intäkter för 2017. Nämnden arbetar kontinuerligt med att försöka stärka förvaltningens attraktionskraft i syfte att rekrytera och behålla personal med hög kompetens. Men mot bakgrund av nämndens situation menar man att det krävs ytterligare åtgärder både av förvaltningen och centralt i Borås Stad för att stärka attraktionskraften med syfte att rekrytera och behålla kompetent personal.

Resultatet av granskningen i övrigt och Stadsrevisionens bedömningar redovisas under sammanfattade bedömningar samt i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern

kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 12 kontrollmoment, riskanalysen 18 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 15 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Samhällsbyggnadsnämnden har 2016-10-27 antagit regler och anvisningar för intern kontroll

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-11-13 med Samhällsbyggnadsnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärdena respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Samhällsbyggnadsnämnden har under året inte uppnått målvärdena för tre av fem av Kommunfullmäktiges indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför indikatorerna inte har uppnåtts. Nämnden har under året genomfört samtliga fyra uppdrag från Kommunfullmäktige.

Stadsrevisionen noterar att nämnden har antagit egna indikatorer med målvärden i enlighet med Borås Stads styr- och ledningssystem.

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads kompetensförsörjning ur ett personalekonomiskt perspektiv. Granskningen visar att personalomsättningen i b.l.a. Samhällsbyggnadsnämnden är för hög med svårigheter att genomföra sina verksamhetsuppdrag och höga personalekonomiska kostnader som följd. Ytterligare åtgärder från nämnden bedöms som nödvändiga om Kommunfullmäktiges målsättning om konkurrenskraftiga anställningsvillkor som säkerställer personalförsörjningen ska kunna nås.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott mot budget på 1 974 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till överskottet redovisas i årsredovisningen.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Tekniska nämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprovning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Tekniska nämnden redovisar ett överskott på 5 091 tkr jämfört med budget för båda ramarna. Väghållning, skog, parker m.m. redovisar ett överskott på 8 961 tkr jämfört med budget och ett underskott för persontransporter på 3 870 tkr. Stadsrevisionen noterar att bufferten har upprättats för båda ramarna i enlighet med Kommunfullmäktiges budget. I granskningen noteras att nämnden har beslutat om en redovisning av kostnadsöversyn inom persontransportavdelningen, vilket är en form av åtgärdsplan.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

Väghållning, skog, parker m.m.

- Gatuavdelningen redovisar en positiv avvikelse 7 613 tkr totalt gentemot budget. Den positiva budgetavvikelsen kan till stor del förklaras av en bra vinter (ekonomiskt), intäkter utöver budget för parkeringsverksamhet, återställningsersättningar för fiber och lägre personalkostnader till följd av föräldraledigheter och vakanser

Persontransporter

- Avdelningen för persontransporter redovisar ett underskott på 3 870 tkr. Den negativa budgetavvikelsen kan härledas till kostnader som avser införandet av nytt faktureringsystem som har medfört högre kostnader i form av inköp av datamodul samt installation och konsultation men datasystemet kommer framöver att underlätta för kundfaktureringen. Personalkostnaderna för avdelningen har ökat under år 2017 med ca 1 300 tkr, bl.a. beroende på ökad bemanning inom särskoleskjuts eftersom antalet särskoleelever ökat samt ökat antal timanställda i Beställningscentralen

Investeringsredovisning

Nämndens investeringar under året uppgår till 64 771 tkr. Redovisningen av investeringsprojekten är utförlig och informativ.

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

3 ■ 1 ◆ 2 ● 0 ■ av 6 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för fyra av de sex indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt.

- **Antal cyklister vid kommunens cykelbarometrar.**
Mätningen visar att antal cyklister har minskat jämfört med föregående år. Ombyggnationen av kollektivtrafikterminalen vid Södra Älvsborgs Sjukhus där det varit besvärligt för cyklister att passera under byggnadstiden samt omfattande fibergrävningarna har påverkat viljan att ta cykeln på ett negativt sätt. De tillfälliga återställningarna av fibergrävningarna under året i form av grus, trafikavstängningar och ojämna underlag inbjuder inte till ökat cyklande
- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid**
Nämnden har inte uppnått målvärdet och trenden går åt rätt håll i jämförelse med föregående år. Förvaltningen har satt in särskilda åtgärder under året för att identifiera och komma till rätta med problem i arbetsmiljön, som ett led av detta arbete kan man se en minskning i andel sjukfrånvaro på de avdelningar som haft en större frånvaro 2016
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Nämnden har inte uppnått målvärdet och trenden går åt rätt håll i jämförelse med föregående år. Den stora merparten av arbetad tid utförd av timavlönade, utfördes vid Persontransportavdelningens verksamheter inom färdtjänst och skolskjuts, eftersom varje frånvaro måste ersättas. För att över tid minska andelen arbete utfört av timavlönade, finns inom Tekniska förvaltningen en rutin för att anställa på vikariat när det är känt att någon kommer att vara frånvarande mer än 14 dagar
- **Hälsa, 1 år utan sjukfrånvaro, andel i %**
Nämnden har inte uppnått målvärdet och trenden går åt rätt håll i jämförelse med föregående år. Nivån på mätetalet följer den ökande sjukfrånvaron. Tekniska förvaltningen arbetar aktivt och förebyggande med arbetsmiljöfrågor, vilket leder till att utfallet kan hållas på en så hög nivå som möjligt

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått sex uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är ett uppdrag inte genomfört.

0 ■ 1 ◆ 5 ● 0 ■ av 6 uppdrag

Det uppdrag som inte är genomfört är:

- **Av det totala anslaget för cykelinfrastruktur ska minst 500 000 kronor användas för att bygga cykelställ på strategiska platser**
Tekniska nämnden bygger infrastruktur för öka antalet cyklister och locka fler till hållbart resande. I anslutning till byggande av cykelbanor anlägger nämnden också cykelställ, inte som en enskild åtgärd utan som en del, vilket ingår i systemet. Under året har nämnden genomfört plats för 44 cyklar på Västerlånggatan, vilket motsvarar ungefär hälften av investeringsanslaget. Nästa år kommer det finnas plats för 20 cyklar vid resecentrum, plats för 16 cyklar vid Västerbrogatan (tidigare 4 bilparkeringsplatser), plats för 32 cyklar vid Lilla Brogatan (utmed kvarteret Pallas), Strandpromenaden ev. komplettering med cykelställ

Nämndens uppdrag

Nämnden har avseende 2017 gett två uppdrag till förvaltningen. Samtliga uppdrag är genomförda.

0 0 2 0 av 2 nämndens uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Beläggningsunderhåll

Beläggningsprogrammet för 2017 har kunnat genomföras, trots omfattningen av fiberschakter över hela kommunen. Utöver tillgängligt anslag på 10 300 tkr har 1 200 tkr ytterligare upparbetats. Återställda schakter efter fibergrävningarna resulterade i ett nettoöverskott i driftbudgeten för sidoordnad verksamhet på ca 27 700 tkr. Överskottet har överförts till ett balanskonto och kommer att nyttjas till återställning av gator samt kommande års beläggningsprogram.

Under 2017 återställdes schakter till en omfattning av 128.000 m² samt beställdes ytterligare 178.000 m² som inte hann med att utföras. Under ett normalår görs schaktåterställningar till en omfattning av ca 16.000 m².

Behovet av framtida investeringar på beläggningar har till följd av fibergrävningarna inte minskat, tvärtom kommer det att finnas ett större behov av satsning på beläggningsunderhållet framgent då det inte är ovanligt att flera av fiberföretagen har grävt på ömse sidan av gatan. Därför kommer vissa gator att behöva beläggas över hela bredden. Den ersättning som tas ut för återställning kommer därför inte att täcka hela kostnaden för beläggningen. Därigenom uppstår en skuld som fibergrävningarna lämnar efter sig som ska finansieras av staden. Genom de omfattande schakterna i gatunätet för fiber kommer livslängden på slitlagret att minska vilket innebär att vi får räkna med ett mer omfattande behov av att lägga om fler gator framgent inom ramen för beläggningsprogrammet. Med hänsyn till de pågående fibergrävningarna förväntas därför en ökad satsning på beläggningsunderhållet under kommande år.

Skolskjutsar

Övertagandet av skolskjutsplaneringen medförde en stor påfrestning på avdelningen under år 2016, med sjukskrivningar till följd då verksamheten visade sig vara väldigt mycket mer personalkrävande än vad som framkommit före övertagandet. Under 2017 har skolskjutsenheten stabiliserat sig med rätt bemanning för att klara uppgifterna på ett bra sätt. Det är ungefär 13 000 elever i Borås Stads grundskolor varav ca. 4 000 har skolskjuts i någon form. De åker med upphandlad busstrafik, linjetrafik eller taxi. Även modersmålresor sker i stor omfattning och för de mindre barnen innebär detta oftast taxi till skolan som bedriver undervisningen. Skolskjutsenheten har även hand om särskoleskjuts för grund- och gymnasieskolan med 10 egna minibussar varav 5 är för rullstolstransporter. Verksamheten är placerad på Ramnaslätt. Antalet elever inom särskolan har ökat de senaste åren vilket medfört att fler fordon har fått införskaffats.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen

Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser

och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 20 kontrollmoment, riskanalysen 30 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 22 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll.

Presidiemöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-10-17 med Tekniska nämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärdena respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Tekniska nämnden har under året inte uppnått målvärdena för fyra av sex indikatorer, ett avseende goda resvanor och attraktiva kommunikationer och samtliga tre inom ekonomi och egen organisation. Åtgärder för att nå målen har vidtagits under året och utfallen uppvisar i huvudsak en positiv trend förutom för indikatorn avseende antal cyklisterna. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Ett av sex uppdrag har inte genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför uppdraget inte har genomförts.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott mot budget på 5 091 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till överskottet redovisas i årsredovisningen.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har genomfört samtliga kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Miljö- och konsumentnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett underskott på 525 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att bufferten är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges instruktioner, men att nämnden inte upprättat någon åtgärdsplan för att komma till rätta med underskottet. Den främsta orsaken till underskottet är att verksamheten inte haft intäkter i prognosticerad omfattning. Resultatet innehåller två poster, byggbonus och klimatkompensation, om sammantaget 760 tkr som nämnden önskar få överflyttade till 2018 års budget.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Verksamheten avviker med ett underskott om 2 196 tkr inom området avgifter och övriga intäkter. Underskottet avser till största delen intäkter inom verksamhetsområdena Miljötillsyn, Miljöstrategi och Energi- och konsumentrådgivning. Den huvudsakliga förklaringen till underskottet enligt nämnden är hög personalomsättning och rekryteringsproblem
- Personalkostnaderna avviker med ett överskott om 3 223 tkr. Merparten av avvikelsen grundar sig på vakanser inom verksamhetsområdet Miljötillsyn
- Lokalkostnaderna avviker med ett överskott om 673 tkr. Förklaringen är enligt nämnden att lokalkostnaderna har varit för högt budgeterade under året
- Övriga kostnader avviker med ett underskott om 1 771 tkr. Underskottet avser i huvudsak engångskostnader i samband med flytt till nya lokaler för delar av nämndens förvaltning.

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

3 1 0 0 av 4 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för fyra av de fyra indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåtts är:

- **Antal genomförda medborgardialoger**
Nämnden har under året inte genomfört någon medborgardialog. Nämnden anger i

årsredovisningen att de områden som dialog med medborgarna kan föras är begränsade med hänvisning till att Miljöförvaltningen i huvudsak arbetar med myndighetsutövning. Nämnden redogör inte inom ramen för årsredovisningen vilka åtgärder som vidtagits under året i syfte att nå målet, men redogör för planerade åtgärder nästkommande år

- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts. Nämnden analyserar inte utfallet inom ramen för årsredovisningen. Stadsrevisionen noterar att även om nämnden inte uppnår målvärdet så har utfallet för indikatorn förbättrats jämfört med föregående år
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbetare**
Nämnden anger i årsredovisningen att förvaltningen endast i undantagsfall använder sig av timanställningar. Stadsrevisionen noterar att nämnden ligger mycket nära att nå indikatorns målvärde
- **Hälsa, 1 år utan sjukfrånvaro, andel i %**
Målvärdet för indikatorn har förbättrats jämfört med föregående år. Nämnden uppger att förvaltningen arbetat aktivt under året för en god arbetsmiljö b.l.a. med hälsofrämjande insatser. Stadsrevisionen noterar att nämnden ligger mycket nära att nå indikatorns målvärde

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit några egna indikatorer med målvärden vilket är inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått tre uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är inga uppdrag genomförda.

1 ■ 2 ◆ 0 ● 0 ■ av 3 uppdrag

De uppdrag som inte är genomförda är:

- **Miljö- och konsumentnämnden får i uppdrag att öka inslaget av uppsökande verksamhet när det gäller Fairtrade City, internt i Borås Stad och externt mot medborgare och företag**
Inget arbete inom Fairtrade City har bedrivits under året. Orsaken till att uppdraget inte genomförts uppges vara resursbrist samt att arbetet inom Fairtrade City ska flyttas till annan förvaltning
- **När staden arrangerar konferenser, bokar hotell och köper mat ska Svanen-, Krav- och Fairtrademärkning liksom närproducerade livsmedel efterfrågas och mål/indikatornivå för andel ekologisk/närproducerat tillämpas**
Förvaltningen uppges ha god medvetenhet och har detta kriterium under beaktande vid val av konferensanläggningar etc. och efterfrågar alltid miljömärkta alternativ inom kommunen. Vid externa genomföranden har ibland kostnadsaspekten och avståndet viktats högre
- **Miljö- och konsumentnämnden uppdras i samverkan med Borås Energi och Miljö utreda ett system för enkel insamling av textilier för återvinning**
Miljönämnden och Borås Energi och Miljö uppges arbeta med att förbättra förutsättningarna för textilåtervinning, men har inte utrett något nytt system under året. Orsaker till varför uppdraget inte genomförts anges inte i årsredovisningen

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Miljömål

Borås Stads miljömål 2013-2016 förlängdes till att gälla även under 2017. Reviderade miljömål var på remiss mellan 2017-02-22 och 2017-04-27 och 34 instanser skickade in ett svar på remissen till Miljö- och konsumentnämnden. Svaren har sammanställts och miljömålen har i vissa avseenden reviderats utifrån de inkomna synpunkterna. Miljö- och konsumentnämnden har upprättat dokumentet Borås Stads miljömål i samma process som dokumentet Borås Stads miljöpolicy. De nya miljömålen förväntas bli antagna av Kommunfullmäktige tidigt under 2018. En uppföljning av miljömålen 2013-2017 har skett genom Miljörapport 2017 i samband med årsredovisning och inkluderar hela kommunkoncernens miljömålsarbete. Uppföljningen gör följande etappmålsbedömning av Borås Stads Miljömål för perioden:

13 6 20 0 av 39 miljömål

Orangeriet

Miljö- och konsumentnämnden har haft driftansvar för Orangeriet fram till 1 juni 2017. Kommunfullmäktige gav den 26 januari 2017 Kulturnämnden i uppdrag att ta fram ett förslag till hur verksamheten kan utvecklas och bedrivas i Orangeriet. Förslaget skulle redovisas till Kommunstyrelsen senast den 31 mars 2017. Vidare beslutade Kommunfullmäktige att Kulturnämnden fick i uppdrag att ansvara för driften fr.o.m. den 1 juni 2017. I dagsläget bedrivs det ingen kommunal verksamhet i Orangeriet. Istället har Lokalförsörjningsnämnden tillfälligt hyrt ut Orangeriet till en restauratör.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna

Budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Samhällsplanering och bostadsbyggande i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stads arbete med samhällsplanering och bostadsbyggande är ändamålsenlig. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Personalomsättning i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads kompetensförsörjning ur ett personalekonomiskt perspektiv. Miljöförvaltningen har under året haft extern personalomsättning som inte beror på pensionsavgångar inom yrkesgrupperna Handläggare, Ledning och Miljö- och hälsoskyddsinspektör. Högst personalomsättning har förvaltningen haft inom yrkesgruppen Miljö- och hälsoskyddsinspektör. Miljöförvaltningen har haft hög personalomsättning under en längre tid. Särskilt stor har omsättningen varit inom verksamhetsområdet miljötillsyn.

De senaste årens personalomsättning har inneburit ett betydande kvalitets- och effektivitetstapp på förvaltningen. Personalomsättningen medför konsekvenser genom att förvaltningen inte klarar av att utföra sina olika tillsynsuppdrag fullt ut. Förvaltningen arbetar med att förbättra sina verksamhets- och rekryteringsprocesser i syfte att minimera problemen. Det är dock svårt när personalomsättningen fortsatt är hög och konkurrensen från andra arbetsgivare blir allt hårdare. Flera av förvaltningens yrkesgrupper är mycket attraktiva på den privata arbetsmarknaden, bl.a. som en följd av den pågående högkonjunkturen inom byggbranschen.

Bemanningen på förvaltningen är underdimensionerad för att klara av arbetsuppgifterna i vissa delar vilket bl.a. lett till en pressad arbetssituation för medarbetarna som ska utföra arbetet. Vidare framkommer i granskningen att förvaltningen har en generellt svår personalsituation till följd av en

underdimensionerad budget i förhållande till personalkostnad och uppdrag. Förvaltningen har inte budgetmedel för all personal 2018. Förhållandena innebär att förvaltningen inte kommer kunna fullgöra alla sina verksamhetsuppdrag under befintliga förutsättningar under 2018. Under en längre tid har förvaltningen haft svårt att få överblick över personalsituationen på förvaltningen. Detta b.l.a. då man helt saknar egna HR-resurser.

Personalekonomiska beräkningar som avser Miljö- och konsumentnämnden 2017 visar att en personalomsatt medarbetare kostat i genomsnitt omkring 480.000 kr. Totalt motsvarar nämndens personalekonomiska kostnader för personalomsättning 8,3% av nämndens totala intäkter för 2017. Förvaltningens höga personalomsättning behöver bli föremål för ytterligare analys och åtgärder, men i slutändan menar förvaltningen att man inte har budgetmedel eller erforderliga personalresurser, så som ex. HR-stöd, som det ser ut nu för att göra några egna satsningar i syfte att minska personalomsättningen.

Resultatet av granskningen i övrigt och Stadsrevisionens bedömningar redovisas under sammanfattade bedömningar samt i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 22 kontrollmoment, riskanalysen 25 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 20 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll.

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-08-14 med Miljö- och konsumentnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Miljö- och konsumentnämnden har under året inte uppnått målvärdena för någon av Kommunfullmäktiges indikatorer. Stadsrevisionen noterar dock att nämnden ligger mycket nära att uppnå två av fyra indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Inget av Kommunfullmäktiges uppdrag till nämnden har genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning i huvudsak anger förklaringar till varför uppdragen inte har genomförts.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden.

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads kompetensförsörjning ur ett personalekonomiskt perspektiv. Granskningen visar att personalomsättningen b.la. inom Miljö- och konsumentnämnden är för hög med svårigheter att genomföra sina verksamhetsuppdrag, ökade arbetsmiljöproblem och höga personalekonomiska kostnader som följd. Ytterligare åtgärder från nämnden bedöms som nödvändiga om Kommunfullmäktiges målsättning om konkurrenskraftiga anställningsvillkor som säkerställer personalförsörjningen ska kunna nås.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett underskott mot budget på 525 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till underskottet redovisas i årsredovisningen men noterar att nämnden inte, i enlighet med Kommunfullmäktiges budget, har upprättat en åtgärdsplan för att komma till rätta med underskottet.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har genomfört samtliga kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, men konstaterar att måluppfyllelsen/genomförandet när det gäller Kommunfullmäktiges indikatorer och uppdrag är bristfällig. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

ANDRA REVISORSGRUPPENS GRANSKNING

Kulturnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett underskott på 1 843 tkr jämfört med budget, i vilket ett ianspråktagande av överskott från föregående år på 700 tkr finns medräknat. Stadsrevisionen noterar att bufferten som är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget är för lågt satt, och att ingen åtgärdsplan har upprättats.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgettram

- Den negativa budgetavvikelsen kan till stor del förklaras av ett underskott på 2 100 tkr för biblioteken i Borås, underskottet härrör till att nämnden beslutat sig för att ha samma nivå av biblioteksverksamhet 2017 som 2016
- Museerna visar en negativ budgetavvikelse på 778 tkr, som bl.a. beror på ökade lönekostnader i samband med omorganisationen och ej beviljade sökta medel
- Teaterverksamheten visar en positiv budgetavvikelse på 661 tkr. Avvikelsen beror främst på lägre personalkostnader p.g.a. vakanser
- Skolbiblioteken visar en positiv budgetavvikelse på 1098 tkr som beror på sent besked om Grundskolenämndens finansiering av verksamheten

Nämnden framhåller att det finns kostnader som påverkat resultatet negativt som nämnden räknar med blir reglerade i bokslutet:

- Kostnader för bibehållen nivå av biblioteksverksamhet på 2016 års nivå, 2 100 tkr
- Projektledarkostnader i samband med verksamhetsplaner för Orangeriet, 330 tkr
- Kompensation för driftskostnaden av Skulpturbiennalen, 102 tkr

Investeringsbudget

- Investeringsutgifterna för 2017 uppgår till 1 322 tkr

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

3 0 1 0 av 4 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för 3 av de 4 indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Mätetalet har försämrats. Nämnden uppger att flera insatser har vidtagits och är under uppstart för att öka hälsan och minska sjukfrånvaron
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Förvaltningen har sedan omorganisationen fördubblat antal medarbetare. Detta har medfört att andelen timavlönade ökat. Andelen timavlönade har även ökat procentuellt, vilket uppges bero på att de nya verksamheterna jämfört med de gamla är mer beroende av intermitterant anställda. För att minska andelen timavlönade vill nämnden att fler ska arbeta över enhets- och eventuellt verksamhetsgränser
- **Hälsa, 1 år utan sjukfrånvaro, andel i %**
Indikatorn har jämfört med värdet år 2016 försämrats kraftigt. Under hösten 2017 uppges hälsoinspiratörerna arbetat med att implementera och utveckla sitt uppdrag. Utbildning inom området planeras till våren 2018

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått tre uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är samtliga uppdrag genomförda.

0 0 3 0 av 3 uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Regionalt kulturstöd

Kulturnämnden har årligt regionalt kulturstöd för Stadsteatern, Textilmuseet och Konstmuseet. Kulturnämnden får bidrag för långsiktiga uppdrag om totalt cirka 14,8 Mkr för 2017, av dessa bidrag är cirka 1 Mkr medel som Kulturnämnden får utifrån beviljade projektansökningar etc. I de långsiktiga uppdragen till Kulturnämnden har Västra Götalandsregionens Kulturnämnd satt upp mål som Kulturnämnden ska sträva efter att uppnå, och redovisa resultatet av. Resultaten redovisas till Västra Götalandsregionens Kulturnämnd. Sett till verksamhetens budgeterade kostnader, finansierar det regionala kulturstödet ca 20 % av de budgeterade kostnaderna för de tre verksamheterna avseende 2017.

Öppen vägg

Kulturnämnden har tillsammans med Fritids- och folkhälsonämnden haft i uppdrag att under året finna former för och införa en öppen vägg, som ska ge alla möjlighet att uttrycka sig konstnärligt offentligt. Väggen är iordningställd på Magasinsgatan 8 och invigdes i September 2017.

Kulturskolans lokaler

Kulturnämnden och Lokalförsörjningsnämnden fick 2015 i uppdrag att tillsammans intensifiera arbetet med att finna mer ändamålsenliga lokaler för Kulturskolan. I början av året beslutade Kulturnämnden att godkänna Lokalförsörjningsnämndens förslag till nya lokaler för Kulturskola på Simonsland. De nya lokalerna bedöms av Kulturförvaltningen vara mer ändamålsenliga. Hyreskostnaden per kvadratmeter sänks för Kulturskolan, men då den totala ytan utökas med drygt 1 800 m² innebär det

en höjning av årshyran med cirka 3,5 Mkr på årsbasis jämfört med Kulturskolans nuvarande lokaler. Dessutom tillkommer cirka 7 Mkr i inventariekostnad för de nya lokalerna. Kommunfullmäktige har avsatt resurser för merkostnaderna.

Bibliotekens personalbudget i samband med organisationsförändringen

I samband med avvecklingen av Stadsdelsnämnderna övergick ansvaret för all biblioteksverksamhet till Kulturnämnden. Vid övergången lyfte nämnden farhågor om att budgeten inte skulle räcka då nämnden menade att kommunbidraget inte täckte hela biblioteksverksamhetens kostnader. Biblioteksverksamheten har haft en negativ budgetavvikelse på cirka 2,1 Mkr för året som nämnden begärt bokslutsjustering för. För 2018 äskade nämnden motsvarande summa. Kommunfullmäktige höjde kommunbidraget med 0,5 Mkr vilket kommer innebära besparingskrav på verksamheten 2018.

Orangeriet

Kommunfullmäktige gav den 26 januari 2017 Kulturnämnden i uppdrag att ta fram ett förslag till hur verksamheten kan utvecklas och bedrivas i Orangeriet. Förslaget skulle redovisas till Kommunstyrelsen senast den 31 mars 2017. Vidare beslutade Kommunfullmäktige att Kulturnämnden får i uppdrag att ansvara för driften fr.o.m. den 1 juni 2017. Kulturnämnden har översänt förslag till verksamhet till Kommunstyrelsen. Därefter har inte Kulturnämnden fått någon återkoppling i ärendet. I dagsläget bedrivs det ingen kommunal verksamhet i Orangeriet. Istället har Lokalförsörjningsnämnden tillfälligt hyrt ut Orangeriet till en restauratör.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Jämställdhet och mångfald i förenings- och kulturlivet

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stads satsningar på kultur- och fritidsaktiviteter för barn och unga lever upp till intentionerna i berörda styrdokument, samt om berörda nämnder lever upp till Borås Stads bidragsbestämmelser ur jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Fritids- och folkhälsonämnden.

Granskning av budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 11 kontrollmoment, riskanalysen 20 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden 2018-02-27. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Stadsrevisionen noterar att kontrollmoment i vissa fall är kontrollerade av den tjänsteman som ansvarar för processen. Nämndens presidium har gjort en egen riskanalys, och nämnden har godkänt riskanalysen. Nämnden har reviderat regler och anvisningar för intern kontroll 2017-09-28.

Presidiemöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-10-16 med Kulturnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärdena respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Kulturnämnden har under året inte uppnått målvärdena för tre av fyra indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Utvecklingsområden bedöms finnas gällande måluppfyllelse av Kommunfullmäktiges indikatorer. Samtliga uppdrag har genomförts.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett underskott mot budget på 1 843 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till underskottet redovisas men noterar att nämnden inte i enlighet med Kommunfullmäktiges budget har upprättat en åtgärdsplan för att komma till rätta med underskottet. Stadsrevisionen noterar vidare att bufferten har varit för lågt satt.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Stadsrevisionen noterar att kontrollmoment i vissa fall är kontrollerade av den tjänsteman som ansvarar för processen. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Dock behöver nämnden ha en tillräckligt stor buffert, samt att användningen av bufferten sker i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett överskott på 22 857 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att bufferten är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Den positiva budgetavvikelsen kan till stor del förklaras av ett överskott på 19 748 tkr, avseende gymnasieskolan som beror på icke budgeterade statsbidrag
- Central administration avviker positivt från budget med 2 061 tkr, främst beroende på lägre kostnader för personal

Investeringsbudget

- Investeringsutgifterna för 2017 uppgår till 2 974 tkr

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

1 2 4 0 av 7 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för tre av de sju indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåtts är:

De indikatorer för vilka målvärdena inte har nåtts är:

- **Andel elever som känner sig trygga i gymnasieskolan, %**
Nämnden framhåller att det fattas några tiondelar för att uppnå målvärdet. Varje skola och skolenhet följer upp sitt resultat så att åtgärder kan vidtas
- **Andel ekologiska och/eller närproducerade livsmedel, %**
Indikatorn är förbättrad jämfört med 2016. Förvaltningens uppges fortsätta arbeta för att nå en högre måluppfyllelse

- **Hälsa – friska medarbetare under ett år i %**
Utfallet är något lägre jämfört med 2016. Åtgärder för att nå en högre måluppfyllelse redovisas i nämndens årsredovisning

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har antagit egna indikatorer med målvärden vilket är i linje med Stadens styr- och ledningssystem. Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till nämndens indikatorer enligt nedanstående.

0 1 3 0 av 4 nämndens indikatorer

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått sex uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, samtliga uppdrag är genomförda.

0 0 6 0 av 6 uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Modersmålsundervisning

CFL (Centrum för flerspråkigt lärande) som ligger under Grundskolenämndens ansvarsområde, ansvarar för modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet. Verksamheten har 413 gymnasieelever som har modersmålsundervisning, och cirka 20 gymnasieelever som har studiehandledning. Respektive skolas rektor avgör om eleven har rätt att söka modersmålsundervisning, och modersmåls läraren avgör om eleven har de grundläggande kunskaperna i språket. Modersmålsundervisningen sker i 31 språk varav de flesta studerar arabiska, somaliska och dari. CFL:s bedömning är att de i regel hittar lämpliga lärare, men att det kan vara svårt i enstaka språk där lärarna p.g.a. elevunderlaget får en låg tjänstgöringsgrad.

Övergång mellan grundskola och gymnasium

När en elev byter skola eller skolform finns risken att viktig information går förlorad. Det kan påverka alla elever, men i synnerhet de som är i behov av särskilt stöd. Att övergången fungerar är en betydelsefull faktor för en god skolgång. De tre skolförvaltningarna har under året tagit fram en gemensam plan för övergångar inom och mellan skolor och skolformer. Till planen finns bilagor med årshjul, och blankett överlämning vid övergång för barn och elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd. Planen tar hänsyn till sekretess mellan förvaltningsgränserna.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Granskning av budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 19 kontrollmoment, riskanalysen 27 identifierade risker. 14 kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 20 februari 2018, fem kontrollmoment är avrapporterade i efterhand. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll 2016-10-25.

Presidiemöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-10-09 med Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har under året inte uppnått målvärdena för tre av sju indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Samtliga uppdrag har genomförts.

Nämnden redovisar ett överskott på 22 857 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till överskottet redovisas.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Sociala omsorgsnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett underskott på 6 043 tkr jämfört med budget efter ianspråktagande av 5 000 tkr av ackumulerat resultat. Stadsrevisionen noterar att bufferten är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges instruktioner och att nämnden under året upprättat åtgärdsplaner vid ianspråktagande av bufferten.

Nämnden kommer att begära kompensation av Kommunstyrelsen för kostnader motsvarande 4 718 tkr för vårdformen tvång i öppenvård, 1 841 tkr för ett speciellt barnärendet och 110 tkr för kostnader avseende sociala investeringar.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Verksamhetsområdet central administration avviker med ett underskott om 2 427 tkr. Avvikelsen beror i huvudsak på budgetering och redovisning av lokalhyror, där en större del av kostnaden för hyran redovisats på verksamhetsområdet än vad som var budgeterat
- Verksamhetsområdet vård och omsorg i ordinärt boende avviker med ett underskott om 2 785 tkr. Avvikelsen beror i huvudsak på prisökning av hemtjänst och hemsjukvård som nämnden köper av Vård- och äldreomsorgsnämnden. Priset har från 2017-01-01 ökat från 365 kr/timme till 540 kr/timme. Nämnden har även haft väsentligt ökade kostnader för ett par individärenden p.g.a. omfattande behov av omvårdnad och tillsyn. Boendestödet inom verksamhetsområdet har haft höga kostnader jämfört med budget och verksamhetsåret slutade med ett underskott om c:a 3 600 tkr. Den utförda brukartiden har under hösten varit lägre än förväntat vilket inneburit att verksamheten haft minskade intäkter i förhållande till budget. Handlingsplan för en ekonomi i balans har tagits fram och anpassningar i verksamheten har genomförts under 2017
- Verksamhetsområdet vård och omsorg i särskilt boende avviker med ett underskott om 12 079 tkr, varav 4 718 tkr avser vårdformen tvång i öppenvård. Avvikelsen beror på svårigheter att genomföra insatser på hemmaplan som leder till externa placeringar. Socialpsykiatrins gruppboendestäder redovisar i förhållande till budget ett underskott för 2017 med 3 400 tkr, främst utifrån personal- och vikariekostnader. Användandet av arbetstidsmodell och Time Care ska stödja heltidstjänster, borttagande av delade turer och korta och långa arbetspass. Det har inte gett avsedd effekt utan i stället har

följsamhet till kollektivavtalet varit kostnadsdrivande under året. Handlingsplan för en ekonomi i balans har tagits fram och anpassningar i verksamheten har genomförts under 2017

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

3 ■ 1 ◆ 1 ● 0 ■ av 5 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för fyra av de fem indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Andel ekologiska och/eller närproducerade livsmedel, %**
Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts men förbättrats jämfört med föregående år. Inom nämnden finns boendeenheter där hyresgästerna betalar för inköp av livsmedel. I dessa fall kan man inte fullt ut tillämpa inköp av ekologiska livsmedel på grund av merkostnaden för den enskilde. Arbete har bedrivits under året med information, systematiskt kostarbete och en handlingsplan som tagits fram för att nå målet
- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts men förbättrats jämfört med föregående år. Under året har nämnden genomfört olika aktiviteter inom hälsa- och friskvård. Aktiviteterna har bl.a. bestått av en utbildning för chefer om hälsofrämjande ledarskap och olika hälso- och friskvårdsaktiviteter. En handlingsplan för god arbetsmiljö med fokus på friskfaktorer utarbetades under 2017
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts men har förbättrats jämfört med föregående år. Arbetet med att minska verksamheternas beroende av timavlönade medarbetare har bedrivits under året. För ändamålet används Time Care, ett bemannings- och schemasystem som ska underlätta och effektivisera schemalaggningen för personal inom förvaltningen. All rekrytering av timavlönad personal till nämnden sköts via Bemanningseenheten
- **Hälsa - friska medarbetare under ett år i % av andel anställda**
Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts och frisknärvaron har minskat jämfört med föregående år. Under året har nämnden arbetat med proaktiva hälsofrämjande åtgärder och bl.a. upprättat en handlingsplan för god arbetsmiljö och minskad sjukfrånvaro

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått två uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Nämnden har genomfört båda uppdragen under året.

0 0 2 0 av 2 uppdrag

Nämndens uppdrag

Nämnden har avseende 2017 gett ett uppdrag till förvaltningen, uppdraget är genomfört under året.

0 0 1 0 av 1 nämndens uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Verksamhet upphandlad enligt LOU eller LOV

För verksamheter som bedrivs på entreprenad enligt LOV (Lagen om valfrihet) eller LOU (Lagen om offentlig upphandling) kvarstår huvudmannaskapet hos nämnden men enskilda avtal reglerar genomföransvar för olika delar av kvalitet- och uppföljningsarbetet. Ansvar för patientsäkerhet kvarstår alltid hos huvudmannen. Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal har ansvar för hälso- och sjukvården inom LOU.

Under året har mycket fokus varit på externa utförare av LSS boenden där ett flertal problem har identifierats. Avvikelse redovisas inom ramen för nämndens patientsäkerhets- och kvalitetsberättelse 2017. Bland annat har ett flertal avvikelser kring ej utförda beställda hälso- och sjukvårdsinsatser identifierats. Samverkansmöten och tillsyn i verksamheten visade även brister i kommunikation mellan privat utförare och den legitimerade personalen. Samverkan med ledningen och verksamhetschef för extern utförare ledde till en förbättring inom hälso- och sjukvårdsområdet. Brister finns i hälso- och sjukvårdsdokumentation för de privata utförarna då de under 2017 inte varit inne i samma verksamhetssystem som Borås Stad. Dokumentation sker på papper eller i det egna systemet vilket ger att legitimerad personal har svårt att få tillgång till dokumentationen som rör patienten. Även avvikelser skrivs i den externa utförarens egna system vilket ger en svårighet att följa hur arbetet kring uppföljning och förbättring har skett.

Efterfrågan på bostäder för målgrupperna inom LSS och SoL

Efterfrågan på ändamålsenliga bostäder för målgrupperna inom LSS och SoL har varit fortsatt stor. Vid årets slut fanns 16 icke verkställda beslut om boende enligt LSS och två enligt SoL.

Personer som omfattas av LSS ges rätt till en av kommunen anvisad bostad med särskild service för vuxna. 320 brukare har verkställda beslut om boende med särskild service för vuxna antingen inom Funktionshinderverksamhetens boendesektion (223 hyresgäster) eller på de 14 enheter som drivs genom entreprenad (92 hyresgäster) och kooperativ (5 hyresgäster). Planerad nybyggnation 2017 av två gruppboendestäder har flyttats fram med ny planerad inflyttning mars och maj 2019. En ombyggnation av gruppboendestad i Dalsjöfors har också varit planerad men har stannat upp. Nyttillskottet av lägenheterna ska möta en stor del av det behov och korta den kö till bostäder som finns utifrån fattade beslut om bostad.

Behovet av nya lägenheter kan också kopplas till behovet av omställning av enheter och behovet av att lämna de enheter som inte har fullvärdiga lägenheter och där bedömning görs att det inte går bygga om till bostäder enligt Boverkets regelverk. Inga nya personer kan erbjudas dessa lägenheter när de blir lediga.

Nämnden även har behov av att utveckla nya former av enheter. Till skillnad mot tidigare generationer med funktionsnedsättningar växer unga idag upp i ett samhälle präglad av delaktighet, integration och välfärdsteknik. Personer med psykisk funktionsnedsättning och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är en ökande kategori brukare. Det har samtidigt blivit svårare att erbjuda lägenheter till de personer som idag står i kö då brukare blir äldre och äldre och de befintliga lägenheterna inte blir lediga i samma takt som tidigare.

Personer placerade i kö till bostad med särskild service erbjuds plats när lägenheter finns lediga. Förvaltningen har från årsskiftet startat upp en boplaceringsgrupp bestående av boendesamordnare och enhetschefer. Förvaltningen har även tagit fram en process för hantering av boendeplatser.

Bostadssituationen är kommande år en fortsatt stor utmaning för Funktionshinderverksamheten.

Gränsdragning och samverkan LSS och SoL

Det är inte ovanligt att brukare inom Sociala omsorgsnämnden har behov av insatser både via LSS och SoL. I de flesta fall rör det sig om brukare som tillhör personkretsen för LSS som behöver komplement via ex. boendestöd via SoL. Intern samverkan mellan SoL och LSS fungerar väl i förvaltningens mening. En av anledningarna är att förvaltningen eftersträvar en sammanhållen handläggning utifrån ett brukarfokus. Samverkan med andra förvaltningar som sköter biståndsbedömning enligt SoL omkring de brukare som har insatser via LSS är vanliga. I första hand handlar det om Vård- och äldrenämnden, Individ- och familjeomsorgsnämnden och Arbetslivsnämnden. Förvaltningen menar att samverkan med andra förvaltningar överlag fungerar väl och det har bedrivits mycket arbete

omkring samverkan i dessa delar inom det sociala klustret. Det finns rutiner under framtagande som reglerar samverkan. De är ännu inte antagna då organisationsförändringen har förskjutit arbetet, men rutinen används ändå i praktiken i avvaktan på antagande och vissa kompletteringar. Det område där förvaltningen menar att samverkan mellan SoL och LSS fungerar sämre är i bostads- och hemlöshetsfrågor.

Under 2018 ser Sociala omsorgsförvaltningen risker inom området genom att Vård- och äldrenämnden ska ta över handläggningen av målgruppen övriga under 65 år. I syfte att hantera riskerna har förvaltningarna genomfört en gemensam riskanalys inför förändringen som kommer mynna ut i en särskild handlingsplan.

Nämnden har märkt av Försäkringskassans förändrade tolkning av LSS och i vilken omfattning personer har rätt till assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken. Det handlar om flera olika hjälpbehov som inte faller under assistansersättning från Försäkringskassan längre, vilket gjort att kommunen fått fler timmar att stå för. Personer med insatsen personlig assistans enligt LSS har ökat under 2017, från 8 271 timmar i jan till 13 719 timmar i dec. Övervältringen till nämnden sker dels genom att antalet ärenden inom personlig assistans ökar och fortsätter öka men också genom att beslut om bostad med särskild service till de som fått assistansersättningen indragen ökar och fler ansökningar kan bli aktuella. Försäkringskassans förändrade tolkning av lagen medför i förvaltningens mening b.l.a. risker för att allt fler personer som tidigare fick sina behov tillgodosedda via LSS inte längre kommer få det.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighet har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 27 kontrollmoment, riskanalysen 38 identifierade risker. Flera risker med hög riskbedömning har inte tagits med till intern kontrollplanen. Sju av 27 kontrollmoment är inte avrapporterade till nämnden. 20 kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 26 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen saknar avseende fem av 20 kontrollmoment analyser och åtgärder och i ytterligare fem fall saknas tillräckliga beskrivningar av kontrollmetod och utfall av kontrollen som underlag för åtgärder. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Sociala omsorgsnämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll

Presidiemöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-11-28 med Sociala omsorgsnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens

interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Sociala omsorgsnämnden har under året inte uppnått målvärdena för fyra av fem av Kommunfullmäktiges indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför indikatorerna inte har uppnåtts. Måluppfyllelse för Kommunfullmäktiges indikatorer bedöms vara ett förbättringsområde för nämnden. Nämnden har under året genomfört sina två uppdrag från Kommunfullmäktige.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden i enlighet med Borås Stads styr- och ledningssystem.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett underskott mot budget på 6 043 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till underskottet redovisas i årsredovisningen och att nämnden under året upprättat åtgärdsplaner i syfte att komma till rätta med underskottet.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller i fem fall inga analyser eller åtgärder. Sju av kontrollmomenten från planen för intern kontroll är inte avrapporterade till Nämnden. Avseende ytterligare fem kontrollmoment saknas tillräckliga beskrivningar av kontrollmetod och utfall av kontrollen som underlag för åtgärder. Sammantaget konstateras avvikelser i uppföljningen av den interna kontrollen som omfattar 17 av 27 kontrollmoment. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Flera risker med hög riskbedömning har inte tagits med till intern kontrollplanen. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som otillräcklig med hänvisning till avvikelser avseende sammantaget 17 av 27 kontrollmoment i uppföljningen av den interna kontrollen.

Överförmyndarnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett underskott på 721 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att buffert är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget. Bufferten har använts till att balansera underskottet. Nämnden har inte upprättat någon åtgärdsplan i samband med anspråkstagande av bufferten.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Överförmyndarnämnden har inga indikatorer med målvärden beslutade av Kommunfullmäktige för 2017.

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har antagit egna indikatorer med målvärden vilket är i linje med Stadens styr- och ledningssystem. Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till nämndens indikatorer enligt nedanstående.

2 1 1 0 av 4 nämndens indikatorer

De indikatorer vars målvärden inte uppnåtts är:

- **Granskning av årsräkningar, 80 procent av inkomna i tid ska vara granskade före sista juni.** Nämnden uppnådde inte målvärdet om 80 %. Utfallet för 2017 var 63 %. Vid ingången av år 2017 medföljde en balans från föregående år. Vid samma tid var flera av de erfarna medarbetarna sjukskrivna. Arbetsstyrkan bestod därför främst av nyanställd oerfaren personal. Med stor ökande arbetsbelastning blev målet inte möjligt att uppfylla. Till detta kom den omständigheten att inlämnade årsräkningar håller allt sämre kvalitet, vilket gör granskningsuppgiften mer tidskrävande. Utfallet har förbättrats jämfört med föregående år. En person visstidsanställdes under våren 2017 enbart för granskningsuppgiften. Överförmyndarnämnden har inför granskningen år 2018 förbättrat instruktionerna till ställföreträdarna. Arbete med att försöka förenkla redovisningen pågår

- **Förordnande av god man för ensamkommande barn ska ske inom 14 dagar**
Nämnden uppnår inte målvärdet om 100 %. Utfallet för 2017 var 87,5 %. Under år 2017 har 16 nya ärenden inkommit där Överförmyndarnämnden varit ansvarig för förordnande av god man. Det är i endast två ärenden som målet inte uppnåtts. I det ena fallet var orsaken helt att hänföra till långsam postgång. Det andra fallet rörde ett ärende där barnet medvetet höll sig oanträffbar. Utfallet har förbättrats relativt sett och inga särskilda åtgärder planeras. Det finns i dag ingen brist på personer som är villiga att åta sig uppdrag som gode män för ensamkommande barn. Den uteblivna måluppfyllnaden är helt att hänföra till omständigheter nämnden inte har kunnat råda över
- **Handläggningen av behov av ställföreträdare enl. 11:4 och 11:7 FB ska vara klar inom fyra månader**
Nämnden uppnår inte målvärdet om 100 %. Utfallet för 2017 var 80 %. Ärenden som rör vanliga godman- och förvaltarskap ökar för varje år. Under 2017 inkom från försörjningsenheten ett stort antal anmälningar om behov av ställföreträdare för enskilda som enligt beslut av försörjningsenheten blivit av med insatsen förmedling av egna medel. Ärendemängden blev svår att hantera med hänsyn till arbetsituationen på Överförmyndarenheten. En fortsatt trend är att ärendena blir allt mer komplexa med större andel psykiskt sjuka, vilket leder till svårigheter att hitta ställföreträdare som vill ta sig an uppdragen. Utfallet är sämre än tidigare år, vilket främst är att hänföra till ovan nämnda omständigheter. Arbete har påbörjats för att stärka tillgången på personer som är villiga att åta sig uppdrag. Det kommer att ge bättre möjligheter att uppnå målvärdet. De nya reglerna kring så kallad anhörigbehörighet kan, om trenden fortsätter, tänkas ge färre nya ärenden

Kommunfullmäktiges uppdrag

Överförmyndarnämnden har inte fått några uppdrag från Kommunfullmäktige för 2017.

Nämndens uppdrag

Överförmyndarnämnden har inte antagit några uppdrag till förvaltningen under 2017.

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående område.

Handläggningstider

Antalet inkommande ärenden fortsätter att öka i alla ärendetyper, förutom ensamkommande barn. Beträffande de traditionella godman- och förvaltarskapen har nämnden under året också mottagit ett kraftigt ökat antal anmälningar om behov av ställföreträdare från andra enheter och förvaltningar. Även om nämnden inför 2017 beviljats medel för att permanent anställa ytterligare en handläggare har arbetsbelastningen varit mycket hög. Flera erfarna medarbetare har varit sjukskrivna en längre tid under 2017. Följden blev bland annat att målvärdena för handläggningstid och granskning av årsräkningar inte uppnåddes.

Det är också tydligt att ärendena blir alltmer komplexa, och därmed mer tidskrävande, med ökad andel svårt psykiskt sjuka och personer med missbruksproblem. En ökning av antalet ärenden medför även att behovet av personer som är villiga att åta sig uppdrag ökar. Nämnden har under året hållit flera utbildningar för intresserade personer.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen

Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 6 kontrollmoment, riskanalysen 6 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 21 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort en egen riskanalys för år 2017. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll 2017-02-21.

Stadsrevisionen noterar att Överförmyndarförvaltningen inte haft uppe några personalärenden som delegationsärenden till nämnden under 2017.

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-12-12 med Överförmyndarnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens

interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Överförmyndarnämnden har under året inte uppnått målvärdena för 3 av 4 av nämndens indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för nämndens indikatorer och målvärden. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför indikatorerna inte har uppnåtts. Utvecklingsområde bedöms finnas gällande måluppfyllelse av nämndens egna indikatorer.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett underskott mot budget på 721 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till underskottet redovisas i årsredovisningen, men noterar att nämnden inte i enlighet med Kommunfullmäktiges budget har upprättat en åtgärdsplan för att komma till rätta med underskottet.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden behöver ta fram en åtgärdsplan vid prognostiserat underskott i enlighet med instruktioner i Kommunfullmäktiges budget. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Arbetslivsnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett överskott på 10 160 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att bufferten är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges instruktioner.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Verksamhetsområdet försörjningsstöd avviker med ett överskott om 8 227 tkr. Avvikelsen beror i huvudsak på minskade kostnader för försörjningsstöd under året. Inom arbetet med försörjningsstöd läggs det ner mycket arbete på att det ska vara så lågt försörjningsstöd som möjligt, bland annat genom metoden växla bidrag mot lön. Utbetalningen av försörjningsstöd visar en sjunkande trend sett till de senaste sju åren. Nämnden förklarar trenden med b.l.a. framgångsrika arbetsmetoder och konjunkturförutsättningar på arbetsmarknaden
- Verksamhetsområdet arbetsmarknadsinsatser avviker med ett underskott om 6 005 tkr. Avvikelsen beror främst på att nämnden finansierat fler arbetsmarknadsinsatser genom överskottet inom verksamhetsområdet försörjningsstöd
- Verksamhetsområdet central administration avviker med ett överskott om 2 030 tkr. Avvikelsen beror främst på ej tillsatta tjänster under året
- Verksamhetsområdet Övrigt som främst består av verksamheten personligt ombud, avviker med ett underskott om 665 tkr. Avvikelsen beror främst på förbättringar av de personliga ombudens lokaler

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

1 1 5 0 av 7 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för två av de sju indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Andel barn och unga som inte lever i hushåll med försörjningsstöd, %.**
Arbetslivsnämnden arbetar med olika insatser bland annat med den alternativa arbetsmarknaden, växla bidrag mot lön, arbetsmarknadsanställningar för att minska

andelen barn och unga som lever i hushåll med försörjningsstöd. Stadsrevisionen noterar att nämnden är mycket nära (0,2 procentenheter) att uppnå målvärdet för indikatorn

- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten.**

Målvärdet för 2017 har inte uppnåtts men utfallet har förbättrats jämfört med föregående år. Förklaringen till förbättringen är enligt nämnden att ansvaret för verksamhet inom daglig verksamhet LSS/socialpsykiatri flyttats till annan nämnd samt att nämnden under 2017 inte drivit några evakueringsboenden. Den verksamhet inom nämnden som använder timavlönad personal är Boråsregionens etableringscenter (BREC). Verksamheten har ett stort behov av samhällsinformatörer. Verksamheten har under året börjat anställa samhällsinformatörer per månad istället för timmar vilket lett till att antalet timvikarier minskat

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har antagit en egen indikator med målvärde vilket är i linje med Stadens styr- och ledningssystem. Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till nämndens indikator enligt nedanstående.

0 0 1 0 av 1 nämndindikator

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått två uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Nämnden har genomfört ett av de två uppdragen under året.

1 0 1 0 av 2 Kommunfullmäktiges uppdrag

Det uppdrag som inte är genomfört är:

- **Arbetslivsnämnden får i uppdrag att tillsammans med de fackliga organisationerna inventera arbetsuppgifter som går att klara utan formella krav på utbildning**
Nämnden anger inga förklaringar i årsredovisningen till varför uppdraget inte genomförts under året. Nämnden redogör inte heller för vilka åtgärder som vidtagits i syfte att genomföra Kommunfullmäktiges uppdrag inom ramen för årsredovisningen

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Bostadsförsörjning för nyanlända

Bosättningslagen trädde i kraft 1 mars 2016. Den säger att kommunerna är skyldiga att ta emot anvisade personer som har fått uppehållstillstånd och är inskrivna i Migrationsverkets mottagningsystem. Antalet styrs av de läns- och kommunal som beslutas av regeringen respektive länsstyrelserna och som anges i bosättningslagens förordningar. 1 januari 2017 tog Migrationsverket över hela uppdraget att anvisa nyanlända till landets kommuner. Uppdraget låg tidigare hos Arbetsförmedlingen. Besluten enligt den nya lagstiftningen dröjde under 2016 till senare del av året. Det innebar enligt Arbetslivsnämnden att anskaffandet av lägenheter till 2016 års kvot av nyanlända inte var klar innan sommaren 2017. Verkställigheten av 2017 års kvot fördröjdes då i sin tur kraftigt vilket innebar att Arbetslivsnämnden var tvungen att använda akutboenden på Saltemads camping under slutet av året. Totalt var det 12 familjer som bodde där och dom sista flyttade från campingen i mitten av mars 2018. Nämnden har under året arbetat intensivt med att anskaffa lägenheter b.l.a. via en nyinrättad tjänst som bostadskoordinator med uppdrag att intensifiera bostadsanskaffningen till målgruppen. Situationen har även förbättrats genom att Migrationsverket har släppt lägenheter till kommunen som tidigare använts som anläggningsbostäder. Sammantaget är nämndens uppfattning att förutsättningarna för att klara anvisningstalen för kommande år är goda.

BREC – Redovisning av resultat

Borås Stad är genom Arbetslivsnämnden BREC värdkommun för Boråsregionens etableringscenter (BREC). Verksamheten administrerar alla nyanlända flyktingar för Borås Stad och Marks kommun. Mottagandet innefattar samhällsorientering, SFI-undervisning och boende. Verksamheten som består av administration, samhällsorientering och tolkservice. Överskottet för år 2017 för verksamheten blev 2 197 tkr. Överskottet har betalats tillbaks till de berörda kommunerna. 1 753 tkr till Borås Stad, 444 tkr till Marks kommun. Främsta anledningen till överskottet är att det har kommit fler nyanlända till de berörda kommunerna än vad prognosen var när budgeten gjordes.

Under år 2017 har Arbetslivsnämnden överfört 4 184 tkr till Förskoleförvaltningen, 10 912 tkr till Grundskoleförvaltningen, 3 084 tkr till Gymnasie- och utbildningsförvaltningen avseende gymnasieskola och 28 018 tkr till Gymnasie- och utbildningsförvaltningen avseende SFI-utbildning. Samtliga överföringar avser stadsbidrag för mottagna flyktingar i olika åldersgrupper.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighet har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Arbetsmarknadsinsatser i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads arbete med Arbetsmarknadsinsatser. Arbetslivsnämnden har en omfattande verksamhet som ytterst syftar till att få arbetslösa individer i egenförsörjning, och därigenom minska andelen hushåll som är beroende av försörjningsstöd. Som egenförsörjning räknas bl.a. arbetsmarknadsanställningar. Arbetslivsnämnden är framgångsrik i arbetet och når Kommunfullmäktiges uppsatta mål. Arbetslivsnämnden har dock inga målsättningar som styr mot den ordinarie arbetsmarknaden och följer inte heller systematiskt upp i vilken omfattning arbetsmarknadsanställningarna leder till anställningar på den ordinarie arbetsmarknaden. Arbetslivsnämnden vet inte i vilken omfattning individerna återgår till försörjningsstöd efter att deras arbetsmarknadsanställning, och eventuella A-kasseperiod tagit slut. Cirka 5,5 % av kommunens anställda har en arbetsmarknadsanställning, och ca 3 % av kommuninvånarna i arbetsför ålder har under 2017 haft en arbetsmarknadsinsats i någon form i kommunens regi.

Arbetslivsnämnden framhåller de fördelar som finns med att få personer med försörjningsstöd in i arbetsmarknadsåtgärder. Arbetslivsnämnden har en utpräglat hård biståndsbedömning och omfattande krav ställs på den enskilde för att beviljas försörjningsstöd. Antal hushåll med försörjningsstöd minskar från en redan låg nivå, och kostnaden per invånare för försörjningsstöd minskar. Samtidigt ökar Borås Stads kostnader för arbetsmarknadsåtgärder och kostnaderna är höga i jämförelse med urvalsgrupperna Större stad och övriga Sjuhärad. Arbetslivsnämnden gör inte någon riskanalys av eventuella negativa effekter som den hårda biståndsbedömningen avseende försörjningsstöd har för den en enskilde.

Trots att Arbetsmarknadsanställningarna de senaste åren har ökat mycket kraftigt har ingen analys gjorts avseende vilka eventuella inläsnings- och undanträngningseffekter arbetsmarknadsåtgärderna får, eller hur de påverkar kvaliteten i stadens verksamheter.

Stadsrevisionens bedömningar redovisas under sammanfattade bedömningar.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 13 kontrollmoment och riskanalysen 16 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 19 februari 2018. Ett kontrollmoment ur planen för intern kontroll har inte genomförts under året. Uppföljningen av den interna kontrollen saknar avseende tre kontrollmoment kontrollresultat och avseende ett kontrollmoment beskrivs kontroller som inte stämmer överens med redovisad kontrollmetod i planen för intern kontroll. Åtgärder för att hantera identifierade risker är avseende samtliga kontrollmoment knapphändigt beskrivna. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Arbetslivsnämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll.

Presidietmöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-10-12 med Arbetslivsnämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Arbetslivsnämnden har under året inte uppnått målvärdena för två av sju av Kommunfullmäktiges indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför indikatorerna inte har uppnåtts. Nämnden har under året genomfört 1 av 2 uppdrag från Kommunfullmäktige. Nämnden anger i årsredovisningen inga orsaker eller förklaringar till varför uppdraget inte genomförts.

Stadsrevisionen noterar att nämnden har antagit en egen indikator med målvärde i enlighet med Borås Stads styr- och ledningssystem.

Stadsrevisionen har granskat arbetsmarknadsinsatser i Borås Stad. Den sammantagna bedömningen är att de kommunala arbetsmarknadsinsatserna är ändamålsenliga. Risker finns för undanträngnings- och inlåsningseffekter. Arbetslivsnämnden bör löpande följa vilka kortsiktiga och långsiktiga effekter som nämndens arbetsmarknadsinsatser leder till. Arbetslivsnämnden bör ytterligare öka ansträngningarna för att få in deltagarna i anställningar på den ordinarie arbetsmarknaden. Stadsrevisionen gör bedömningen att Arbetslivsnämnden löpande bör följa och utvärdera Återbruks verksamhet i syfte att säkerställa att verksamheten är relevant och utvecklande för den enskilde.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott mot budget på 10 160 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till överskottet redovisas i årsredovisningen.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen saknar avseende tre kontrollmoment resultat av genomförda kontroller och avseende ett kontrollmoment beskrivs kontroller som inte stämmer överens med redovisad kontrollmetod i planen för intern kontroll. Ett kontrollmoment ur planen för intern kontroll har inte genomförts under året. Åtgärder för att hantera identifierade risker är avseende samtliga kontrollmoment knapphändigt beskrivna. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Arbetslivsnämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som inte helt tillräcklig med hänvisning till sammantaget fyra avvikelser i uppföljningen av den interna kontrollen och att ett av kontrollmomenten i planen för intern kontroll inte har genomförts under året. Beskrivning av åtgärder med anledning av genomförda kontroller är ett utvecklingsområde för nämnden.

Förskolenämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett överskott på 1 492 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att bufferten är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- På intäktssidan var inte statsbidraget för minskade barngrupper fullt ut budgeterat för hösten 2017 då det inte fanns något beslut för läsåret 17/18 vid budgeteringstillfället. Förskoleavgifterna blev högre än budgeterade
- På kostnadssidan var det främst inköp av material och inventarier som avvek från budgeterad nivå. Insatser gjordes i de pedagogiska inne-/utemiljöerna på ett flertal förskolor. Medel ur bufferten har tagits i anspråk
- Central administration har en positiv avvikelse för året på 765 tkr, vilket främst berott på vakanser vid uppstart av den nya förvaltningen
- Förskoleverksamheten hade en negativ budgetavvikelse på 198 tkr, efter att 5 800 tkr tillförts verksamheten från bufferten. Detta tillskott har tillförts för insatser i pedagogisk miljö, utbildningsinsatser (validering för att öka andelen utbildade barnskötare och förskollärare) samt volymökningar
- Öppen förskola hade en negativ budgetavvikelse för året på 726 tkr. Detta beror på att öppettiderna utökats på samtliga öppna förskolor samt att förvaltningen startat en ambulerande öppen förskoleverksamhet i form av en husbil, som anpassats enligt verksamhetens behov

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

1 5 1 0 av 7 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för sex av de sju indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåtts är:

- **Antal genomförda medborgardialoger**
Eftersom nämnden är nybildad har bara tre medborgardialoger hunnits med, två stycken om utemiljöer – där den första riktades mot vuxna och den andra mot barn. Den tredje dialogen genomfördes i Viared för att undersöka behov av en eventuell förskola i anslutning till föräldrarnas arbetsplatser som också kompletterades med en enkätundersökning
- **Väntetid i antal dagar för de barn som inte fått plats på förskola på önskat placeringsdatum**
Förvaltningen har under året försökt korta ner väntetiden gällande erbjudande om en förskoleplats, bl.a. genom införande av självservice via webben. Nämnden poängterar att det även varit viktigt att kunna säkerställa en god kvalitet gällande mottagning och inskolning. Mätperioden är de första sex månaderna, och vänteperioden har förbättrats under hösten, snittet för året hamnar under målet på 16 dagar.
- **Andel föräldrar som känner sig trygga när de lämnar sitt barn på förskolan, %**
Nämnden uttrycker att många vårdnadshavare känner sig trygga när de lämnar sitt barn på förskolan, 95,8 %, en ökning jämfört med år 2016. Målvärdet är 100 %. En av åtgärderna som införts av förvaltningen är att ta fram en ”Plattform för Värdegrund”, som ska vara ett stöd för förskolechefer och pedagoger i sitt värdegrundsarbete

- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Sjukfrånvaron uppgår till 8,6 %, jämfört med Borås Stads snitt på 7,3 %. Av den totala sjukfrånvaron utgörs närmare hälften av långtidssjukfrånvaro över 60 dagar. I nämndens förklaring saknas konkreta åtgärder för att minska sjukfrånvaron på förvaltningen
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Förvaltningen behöver en viss andel timanställda för att ersätta personal vid korttidsfrånvaro. Förvaltningen kommer att arbeta med att se över möjligheten med att överanställa personal. Arbetet med att minska sjukfrånvaron nämns också som en viktig del för att minska beroendet av timavlönad personal
- **Hälsa – friska medarbetare under ett år i % av andel anställda**
Under året var drygt 20 % av Förskoleförvaltningens medarbetare friska under ett helt år, jämfört med dryga 30 % i Borås Stad. Förskoleförvaltningen uppger att arbeta fortsatt systematiskt för att skapa hälsofrämjande arbetsmiljö i enlighet med Borås Stads SAM-rutiner

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått fem uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är ett uppdrag inte genomfört.

1 ■ 0 ◆ 4 ● 0 ■ av 5 uppdrag

Det uppdrag som inte är genomfört är:

- **Förskolenämnden får i uppdrag att se till att fördelningen mellan förskollärare och barnskötare ligger på 70 respektive 30 procent och i övrigt att all personal har relevant utbildning**
Nämnden uppger att förbättra fördelningen är ett långsiktigt arbete. Förvaltningen har initierat valideringsinsatser för att öka andelen utbildade barnskötare och förskollärare. Under året har åtta personer påbörjat validering till förskollärare, 20 medarbetare har genomgått valideringsutbildning till barnskötare samt ytterligare 19 stycken studerar på 25 % med bibehållen lön.

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Organisationsförändring – uppbyggnad av förvaltningsorganisation

Centrala facknämnder infördes från årsskiftet 2016/17. Målbilden till förändringarna i den politiska organisationen syftade till:

- förutsättningar för en likvärdig och rättvis service till stadens invånare oavsett var invånaren bor
- förbättrad effektivitet
- att organisationen ges förutsättningar att ta ett samlat ansvar för verksamheter och har befogenheter förknippade med detta ansvar
- en fortlöpande, samlad och kontrollerad utveckling av verksamhet och kvalitet som möter invånarnas behov
- att samverkan kring insatser för barn och unga ska stärkas ytterligare
- att styrning, ledning och uppsikt underlättas
- Fokus skulle ligga på strukturfrågor, samverkan, och likvärdighet.

Förskolenämnden ansvarar för uppgifter avseende kommunal förskola och kommunal pedagogisk omsorg. I ansvaret ingår också de öppna förskolorna samt samordningsansvaret för familjecentralerna.

En utvecklingsplan har arbetats fram som gäller för det kommande året utifrån mål, och ska borge för en mer långsiktig och mer kvalitativ planering för kommande utvecklingsprocesser. Förskoleförvaltningen arbetar för att närma sig målbilden ”Sveriges bästa förskola”.

Övergång mellan förskola och förskoleklass/grundskola

Borås Stads samlade förskoleförvaltning i de tre dåvarande stadsdelarna tog år 2015/16 fram en kvalitetsrapport utifrån kommunens förskolor. I rapporten behandlas en rad olika områden med fokus på matematikundervisning där bland annat övergången mellan förskola och förskoleklass togs upp.

I materialet framgick att större delen av förskolorna gjorde bedömningen att övergångarna inte fungerade i tillräckligt bra utsträckning. Förskolenämnden fick därefter i uppgift av Kommunstyrelsen att analysera resultatet. Vidare beslöt den 24 augusti 2017 att elevhälsan i grundskoleförvaltningen tillsammans med förskoleförvaltningen tilldelats uppgiften att ta fram stöddokument och rutiner för hur övergångar ska gå till. Stadsrevisionen granskade kvaliteten i Förskolan under 2016 och skrev en liknande bedömning om att övergångarna inte fungerade tillräckligt bra.

När ett barn byter skola eller skolform finns risken att viktig information går förlorad. Det kan påverka alla barn men i synnerhet de som är i behov av särskilt stöd. Att övergången fungerar är en betydelsefull faktor för en god skolgång. De tre skolförvaltningarna har under året tagit fram en gemensam plan för övergångar inom och mellan skolor och skolformer. Till planen finns bilagor med årshjul, blankett överlämning vid övergång för barn och elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd, samt blankett överlämning mellan förskola och förskoleklass. Planen tar hänsyn till sekretess mellan förvaltningsgränserna.

Sekretess inom Förskolenämnden

Allmänna handlingar ska registreras så snart de har kommit in till eller upprättats hos en myndighet. Om det kan antas att en uppgift i en allmän handling inte får lämnas ut p.g.a. en bestämmelse om sekretess får myndigheten markera detta genom en särskild sekretessmarkering. Med anledning av övergången till ett nytt dokument- och ärendehanteringssystem, har Stadsrevisionen granskat hur förvaltningen hanterar sekretessen i diariet. Stickprov har genomförts och avstämning har skett med nämndsekreterare. Ingen avvikelse har noterats.

Uppsökande verksamhet

Under 2017 har den uppsökande verksamheten fått en kvalitetshöjning enligt ansvarig för barnhälsan på Förskoleförvaltningen, mycket tack vare övergången till en samlad förvaltning. Man har kunnat erbjuda förskolor med utökade öppettider under julhelgerna och en ambulering öppna förskola. Flera andra icke myndighetsutövande aktörer som barnmorskor, socialrådgivare, bibliotekarier har medverkat i den uppsökande verksamheten i samverkan med familjecentralerna inom Borås Stad. Det finns ett utbrett samarbete och brobyggande mellan flera minoritetsgrupper där bland annat Romska rådet hållit informationsmöten i familjecentralen på Norrby.

Det har även anordnats föreläsningar för förskolepedagogerna för att öka förståelsen för familjer från Somalia, arbetet ska resultera i att inkludera gruppen i större omfattning då de inte söker sig till förskoleverksamheten i lika stor utsträckning. En fråga som inte fått sin lösning under 2017 är den om en ny familjecentral i centrala Borås, det har diskuterats flitigt i Förskolenämnden och beslut väntas tas i början av 2018.

Barnsäkerhet

Efter avstämning med Förskolenämnden kan Stadsrevisionen konstatera att arbetet med barnsäkerheten under 2017 förbättrats på en rad punkter. Efter beslut i Förskolenämnden 2017-04-20, har en fortsatt utbyggnad av antalet passeranläggningar gjorts på förskolorna i samverkan med Lokalförsörjningsnämnden och CKS (Centrum för Kunskap och Säkerhet). Alla medarbetare på förskolorna har fått ett laminerat akutkort med telefonnummer till förskolechef, verksamhetschef, samt andra larmnummer. En

uppdatering har gjorts av gemensam krisplan där rutiner för inrymning har arbetats fram samt rutinbeskrivning för barn med skyddad identitet, de sistnämnda rutinerna har implementerats på aktuella förskolor.

I övrigt har CKS bistått i kontakten med väktare för att få till extra bevakning vid behov. Detta har gällt bl.a. förskolor som haft problem med obehöriga som vistats på förskolans område och som på olika sätt gjort barnens miljö sämre (nedskräpning, glaskross, hundrastande m.m.) Det har även köpts in sex stycken hjärtstartare till förskolor i ytterområdena med längre väg till sjukvård.

Resursfördelningsmodellen

Kommunstyrelsen har sedan 2015 i uppdrag att genomföra en översyn av ersättningen till fristående förskolor i syfte att tillse att likvärdiga konkurrensvillkor gäller mellan den kommunala förskolan och de fristående aktörerna. Vidare ingår i uppdraget att genomföra en översyn av ersättningen till skolorna så att ersättningen följer de enskilda eleverna.

Stadsrevisionen granskade 2016 kvaliteten i förskola och pedagogisk omsorg. I granskningen konstaterades att resursfördelningen till skolorna inte fullt ut bygger på likvärdighetsprincipen. Stadsrevisionen bedömde det som väsentligt att Förskolenämnden säkerställde likvärdighetsprincipen i verksamheten. Vidare konstaterades att Borås Stad tillämpar en resursfördelning till de fristående förskolorna som inte är författningsenlig. Gällande resursfördelning till de fristående förskolorna är det Ekonomistyrning på Stadsledningskansliet som räknar fram ersättningen för beslut i KF. De brister som Stadsrevisionen konstaterade 2016 avseende resursfördelning kvarstår fortfarande. Behovsstyrd ekonomisk och personalmässig resursfördelning är viktiga verktyg för att kunna anpassa verksamheten efter förskolornas skiftande behov och förutsättningar.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Granskning av budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 12 kontrollmoment, riskanalysen 31 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 1 mars 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller omfattande analyser och åtgärder. Nämnden har gjort egen riskanalys (under hösten, beslutades om 2017-02-02). Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll.

Presidiemöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-11-14 med Förskolenämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens

interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Förskolenämnden har under året inte uppnått målvärdena för sex av sju indikatorer. Nämnden har under året inte vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Måluppfyllelse för Kommunfullmäktiges indikatorer bedöms vara ett förbättringsområde för nämnden. Förklaringar och åtgärder gällande mål är ett förbättringsområde för nämnden. Ett av fem uppdrag har inte genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför uppdraget inte har genomförts.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden.

Stadsrevisionen bedömer att Förskolenämnden i samarbete med Kommunstyrelsen behöver vidta åtgärder för att säkerställa att resurser till fristående förskolor fördelas enligt gällande författning.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott mot budget på 1 492 tkr.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Nämnden behöver säkerställa att resurser till fristående förskolor fördelas enligt gällande författning.

Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Grundskolenämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett överskott på 5 017 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att buffert är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges instruktioner.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Överskottet kan till stor del härledas till bättre utfall av statsbidrag än budgeterat
- Nämnden har gjort avsättning för förväntade viten utifrån Skolinspektionens tillsyn och osäkerhet avseende beviljade statsbidrag

Grundskolenämnden framhåller att nämnden haft kostnader för ett socialt investeringsprojekt om cirka 1,4 mkr, vilket man räknar med blir justerat i bokslutet.

Investeringsbudget

- Investeringsutgifterna för 2017 uppgår till 2 381 tkr

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

1 9 0 0 av 10 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för någon av de tio indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Antal genomförda medborgardialoger**
Nämnden har under året genomfört en medborgardialog. Nämnden kommenterar inte varför målvärdet inte nås
- **Andel elever i åk 9 som är behöriga till något nationellt gymnasieprogram, %**
Målvärdet har försämrats med sex procentenheter jämfört med 2016. Försämringen uppges bero på hög lärarrörlighet, variationer i struktur och organisation mellan skolenheterna, samt elevhälsans organisation. Nämnden uppger att de har vidtagit åtgärder under året

- **Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9**
Meritvärdet är försämrat med 8 poäng jämfört med utfall 2016. Orsakerna till att målvärdet inte nås uppges vara samma som för indikatorn Andel elever i åk 9 som är behöriga till något nationellt gymnasieprogram, %
- **Andel elever som känner sig trygga i grundskolan, åk 4-9, %**
Indikatorn har försämrats något jämfört med 2016. Insatser som gjorts och planeras för att öka måluppfyllelsen är bl.a. reviderade rutiner för anmälan av kränkande behandling, och planerade utbildningsinsatser på enheter med större avvikelser
- **Andel elever i åk 5 som upplever att läraren förväntar sig att de ska nå målen i alla ämnen, %**
Indikatorn har försämrats marginellt jämfört med 2016. Enligt nämnden ska vikten av höga förväntningar kommuniceras av rektorerna inom ramen för uppdragsdialogen med varje lärare
- **Andel elever i åk 8 som upplever att läraren förväntar sig att de ska nå målen i alla ämnen, %**
Indikatorn har ökat något jämfört med 2016. Enligt nämnden ska vikten av höga förväntningar kommuniceras av rektorerna inom ramen för uppdragsdialogen med varje lärare
- **Andel ekologiska och/eller närproducerade livsmedel, %**
Kostverksamheten uppges sträva efter att öka andelen ekologiska livsmedel inom befintlig budgetram, målvärdet har inte uppnåtts
- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Målet har inte uppnåtts. Basen i det förebyggande arbetet för att minska sjukfrånvaron uppges vara SAM (systematiskt arbetsmiljöarbete)
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Nämnden är nära att nå målvärdet. Förvaltningen anställer vikarier på förordnanden i syfte att minska andelen timavlönade
- **Hälsa – friska medarbetare under ett år i % av andel anställda**
Målet är inte uppnått. Basen i det förebyggande arbetet för att minska sjukfrånvaron uppges vara SAM (systematiskt arbetsmiljöarbete)

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått 11 uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är fem (fyra enligt nämnden) uppdrag inte genomförda.

0 5 6 0 av 11 uppdrag

De uppdrag som inte är genomförda är:

- **Grundskolenämnden får i uppdrag att se över den rapportering nämnden ska avge, i syfte att föreslå effektiviseringar i sätt att rapportera och frekvens**
Uppdraget är delvis genomfört men kommer att fortgå under 2018
- **Grundskolenämnden får i uppdrag att ta fram formerna för ett sökbart bidrag till föreningar som erbjuder läxhjälp**
Nämnden har tagit fram ett styrdokument avseende tillämpning av samt former och övriga villkor för hjälp med läxor och annat skolarbete. Dokumentet har presenterats för den idéburna sektorn och uppföljning kommer att ske under första kvartalet 2018
- **Under 2017 ska Grundskolenämnden och Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden införa digital elevakt**
Uppdraget beskrivs som genomfört av nämnden. I redovisningen konstateras dock att den digitala elevakten införs under våren 2018
- **Grundskolenämnden uppdras inleda spetsutbildning i matematik på en av de kommunala högstadieskolorna**
Särskolan har fått uppdraget att starta en profilerad utbildning i matematik i samverkan med en gymnasieskola. Arbetet uppges pågå för att få detta till stånd
- **Grundskolenämnden ska göra en egen handlingsplan utifrån Borås Stads Drogpolitiska program och plan**
Ett första förslag till handlingsplan togs fram i samarbete med Fritids- och folkhälsoförvaltningen. Planen uppges behöva processas på enhetsnivå

Nämndens uppdrag

Nämnden har avseende 2017 gett 15 uppdrag till förvaltningen, av dessa är fem uppdrag inte genomförda.

1 4 10 0 av Grundskolenämndens uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Organisationsförändring – uppbyggnaden av förvaltningsorganisationen

Arbetet med att skapa en ny förvaltning med gemensamma processer, fokusområden och arbetssätt i skolorna, med gemensamt upplägg för verksamhets- och utvecklingsplaner har fortgått under året. Mycket har kretsats kring att kvalitetssäkra administrativa grunddata och rutiner, som organisationsförändringen tydliggjort behöver uppdateras eller revideras. Fokus har varit på att komma tillrätta med Skolinspektionens många förelägganden, rekrytera personal och säkerställa att det finns tillräckligt med lokaler.

Nämnden har under året åtgärdat de flesta förelägganden från Skolinspektionen, utdömmande av vite går inte att utesluta för vissa skolor. Ett omfattande arbete krävs fortsatt för att komma tillrätta med grundskolornas många utmaningar på kort och lång sikt. Nämnden har under året haft svårt att rekrytera behörig personal, delvis på grund av lärarbrist, men också p.g.a. lägre löner jämfört med grannkommuner. Nämnden har tillfälligt löst utmaningarna genom att rekrytera obehöriga lärare. Planeringen för att lösa lokalmässig kapacitetsbrist på kort och, lång sikt pågår.

Övergången mellan förskola och grundskola

De tre skolförvaltningarna har under året tagit fram en gemensam plan för Övergångar inom och mellan skolor och skolformer. Till planen finns bilagor med årshjul, blankett överlämning vid övergång för barn och elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd, samt blankett överlämning mellan förskola och förskoleklass. Planen tar hänsyn till sekretess mellan förvaltningsgränserna.

Modersmålsundervisning

CFL (Centrum för flerspråkigt lärande), ansvarar för modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet. Verksamheten har cirka 2 500 grundskoleelever som har modersmålsundervisning, och cirka 100 grundskoleelever som har studiehandledning. Respektive skolas rektor avgör om eleven har rätt att söka modersmålsundervisning, och modersmålsläraren avgör om eleven har de grundläggande kunskaperna i språket. Hemspråksundervisningen sker i 34 språk varav de flesta studerar arabiska, somaliska och dari. CFL:s bedömning är att de i regel hittar lämpliga lärare, men att det kan vara svårt i enstaka språk där lärarna p.g.a. elevunderlaget får en låg tjänstgöringsgrad.

Skolinspektionen har kritiserat CFL inom ramen för den regelbundna tillsynen. Kritiken handlade bl.a. om att det inte varit tydligt vilken skolenhet nyanlända varit placerade på, och att enhetens chef benämns rektor (en titel som endast får innehas av skolchefen). Åtgärder för att komma tillrätta med kritiken är vidtagna.

Sekretess

Allmänna handlingar ska registreras så snart de har kommit in till eller upprättats hos en myndighet. Om det kan antas att en uppgift i en allmän handling inte får lämnas ut p.g.a. en bestämmelse om sekretess får myndigheten markera detta genom en särskild sekretessmarkering. Med anledning av övergången till ett nytt dokument- och ärendehanteringssystem, har Stadsrevisionen granskat hur förvaltningen hanterat sekretessen i diariet. 15 stickprov på migrerade ärenden och 15 stickprov på nyregistrerade ärenden inom diarieplan Elevärenden har granskats. Granskningen visar att 5 nyregistrerade ärenden innehöll handlingar som borde ha sekretessmarkerats. Bristerna är påtalade till berörda registratorer.

Resursfördelningsmodellen

Kommunstyrelsen har sedan 2015 i uppdrag att genomföra en översyn av ersättningen till friskolor med tillhörande fritidshem i syfte att tillse att likvärdiga konkurrensvillkor gäller mellan den kommunala skolan och de fristående aktörerna. Vidare ingår i uppdraget att genomföra en översyn av ersättningen till skolorna så att ersättningen följer de enskilda eleverna. Stadsrevisionen granskade 2016 kvaliteten i förskoleklass och fritidshem. I granskningen konstaterades att resursfördelningen till skolorna inte fullt ut bygger på likvärdighetsprincipen. Stadsrevisionen bedömde det som väsentligt att Grundskolenämnden säkerställde likvärdighetsprincipen i verksamheten. Vidare konstaterades att Borås Stad tillämpar en resursfördelning till de fristående skolorna som inte är författningenslig. De brister som Stadsrevisionen konstaterade 2016 avseende resursfördelning kvarstår fortfarande. Behovsstyrd ekonomisk och personalmässig resursfördelning är viktiga verktyg för att kunna anpassa verksamheten efter skolornas skiftande behov och förutsättningar.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat om Borås Stad har en ändamålsenlig budgetprocess. Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 15 kontrollmoment, riskanalysen 24 identifierade risker. 12 av 15 kontrollmoment är avrapporterade till nämnden 2018-01-30. De kontrollmoment som följts upp innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll 2017-03-28.

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-10-10 med Grundscolenämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen delvis en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Grundskolenämnden har under året inte uppnått målvärdena för någon indikator. Nämnden har under året delvis vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Fem av elva uppdrag har inte genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför uppdragen inte har genomförts. Utvecklingsområden bedöms finnas gällande måluppfyllelse av Kommunfullmäktiges indikatorer och genomförandet av Kommunfullmäktiges uppdrag.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden.

Stadsrevisionen bedömer att Grundskolenämnden i samarbete med Kommunstyrelsen behöver vidta åtgärder för att säkerställa att resurser till kommunala och fristående skolor fördelas enligt gällande författningar.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott mot budget på 5 017 tkr.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har inte genomfört tre av femton kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, men konstaterar att måluppfyllelsen när det gäller Kommunfullmäktiges indikatorer är bristfällig. Nämnden behöver säkerställa att resurser till fristående och kommunala skolor fördelas enligt gällande författningar. Den interna kontrollen bedöms som inte helt tillräcklig då inte samtliga kontrollmoment följts upp enligt plan till nämnden.

Individ- och familjeomsorgsnämnden 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Nämnden redovisar ett överskott på 17 432 tkr jämfört med budget.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna:

Verksamhetens budgetram

- Överskottet beror på att utgående balans från Stadsdel Norr gällande ensamkommande barn där den del som är statsbidragsförskott har bokats om till 2018. En del på 22 300 tkr hamnar som extraordinär intäkt på Individ- och familjeomsorgsnämnden
- Verksamheten Barn- och ungdomsvårds underskott blev 8 507 tkr, vilket kan härledas till kostnader som avser köp av familjehem och institutionsplatser
- Annan verksamhet som gjorde ett underskott är Vård av vuxna, 4 557 tkr, vilket gällde köp av öppenvård
- Verksamheter som gav ett överskott var Central administration, Allmän IFO-verksamhet, Barnahus samt ensamkommande barn. I huvudsak beror överskotten på ej tillsatta tjänster

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående:

1 2 2 0 av 5 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för tre av de fem indikatorerna som Kommunfullmäktige har fastställt. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid %**
Sjukfrånvaron varierar kraftigt mellan olika enheter, vilket ansvariga chefer arbetar med beroende på problematik och omfattning. Inga åtgärder anges
- **Arbetad tid för timavlönade omräknat till årsarbeten**
Timavlönade är framför allt kopplad till verksamheten boende för ensamkommande barn, som under året haft ett omställningsarbete, vilket fortsätter år 2018 för att sedan stabiliseras. Detta har tidvis ökat behovet av timavlönade. Inga åtgärder anges
- **Hälsa, 1 år utan sjukfrånvaro, andel i %**
Se förklaring under sjukfrånvaro. Inga åtgärder anges

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått fyra uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är två uppdrag inte genomförda.

0 2 2 0 av 4 uppdrag

De uppdrag som inte är genomförda är:

- **Individ- och familjeomsorgsnämnden får i uppdrag att, inom ramen för sitt samordningsansvar, klargöra samt tydliggöra mandat och befogenheter kopplat till biståndsbeslut om sociala bostäder**

Nämnden anger som förklaring att mandat och befogenheter är delade mellan IFON och Arbetslivsnämnden. Arbetsgruppen har arbetat med ett förslag till en boendesocial enhet och boendesocial insats som gör att utredning, beslut och insatser kring sociala kontrakt blir tydligare

- **Individ- och familjeomsorgsnämnden får i uppdrag att utreda hur man på bästa sätt kan samordna bostäder åt de som nu är utanför bostadsmarknaden**

Nämnden anger att syftet är att tillskapa en väg in för Bostadsbolagen till Borås Stad för denna målgrupp, samt en väg för Borås Stad till bostadsbolagen när det gäller anskaffning av bostäder för de som av olika skäl har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Arbetet beräknas ta fram förslag till samordning under första halvan av 2018

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden:

Organisationsförändring – uppbyggnad av förvaltningsorganisation

Förvaltningen har genomfört tre flyttningar till nya lokaler för olika verksamheter. Nämnden anger som ett problem att verksamheterna inte är samlade i samma fastighet, samt trångbodda i sina nya lokaler. Detta anser nämnden vara försvårande för ett effektivt samarbete, en kostnadsnackdel samt att det påverkar arbetsmiljön negativt.

Förebyggande arbete barn och unga

Individ- och familjeomsorgsnämnden arbetar förebyggande mot barn och unga genom åtgärder i form av socialrådgivning, samarbetsamtal, fältverksamhet samt stödcentrum. Förvaltningen har också barngruppsverksamhet genom Hopptornet som främst vänder sig till barn med separerade föräldrar. Barn och unga är också med i ett projekt för ökad skolnärvaro där Individ- och familjeomsorgsnämnden erbjuder initialt en föräldrastödskontakt.

Nämnden har fått ett särskilt samarbetsuppdrag från Kommunfullmäktige avseende barn och unga. Förvaltningen kommer att använda sig av en fastställd samarbetsstruktur, Säker och trygg Borås, som omfattar det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i Borås Stad. I denna struktur ansvarar Individ- och familjeomsorgsnämnden för samverkansgruppen Barn och unga i riskzonen. Inom ramen för detta arbete har en styrgrupp för SSPF, samarbetsmodell för skola, socialtjänst, polis och fritid inrättats. I övrigt används närvårdsamverkans lokala arbetsgrupp, tillika lokal Västbusgrupp, när det gäller samverkan förskola, skola, socialtjänst och VG-regionen; inklusive primärvård. Modellen behöver dock utvecklas enligt IFO-nämnden för att omfatta även yngre barn i samarbete med förskolan istället för skolan och barnhälsan istället för polisen.

En partsammansatt arbetsgrupp bestående av representanter från de fyra kommunalförbunden,

Koncernkontoret inom Västra Götalandsregionen samt Närhälsan har tagit fram ett nytt inriktningsdokument för ungdomsmottagningar i Västra Götaland. Dokumentet avser att gälla under tidsperioden 2018-2022. Inriktningsdokumentet är gemensamt för länets 49 kommuner och Västra Götalandsregionen och syftar till att ge mer jämlika förutsättningar för ungdomar att få tillgång till ungdomsmottagningens insatser.

Familjehemsvård

Individ- och familjeomsorgsnämnden har beslutat att förstärka familjehemsvården under våren 2017. För att finansiera förstärkningen har man valt att använda fonderade medel avsatta för mottagande av ensamkommande flyktingbarn vilket innebär totalt 4 300 tkr under två år.

Här anges de huvudsakliga delarna i den förstärkta familjehemsvården:

- Förstärka Familjehemsenheten med två familjehemssekreterartjänster
- Utöka socialassistentstödet med 0,25 årsarbetare
- Förstärka metodhandledarstödet med 0,25 årsarbetare
- Utveckla ett stöd för familjehem på kvällar och helger genom att familjehemssekreterarna har beredskap
- Att förstärka familjehemssekreterarnas kompetens avseende handledning och stöd till familjehem
- Att anställa en pedagog som utvecklar arbetet med att stödja placerade barns skolgång som samverkar med skolan ihop med IFO Barn och Unga
- Att starta upp en jourfamiljsverksamhet i Borås Stads regi
- Tillgång till expertkompetens för stöd till familjehemmen
- Att initiera ett samverkansavtal med regionen för hälso- och tandläkarundersökningar

Metodutvecklingen som detta arbete innebär beräknas att fortsätta under 2018.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen

Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Personalomsättning i Borås Stad

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads kompetensförsörjning ur ett personalekonomiskt perspektiv. De senaste åren har socionomer blivit allt mer attraktiva på arbetsmarknaden och konkurrensen mellan olika arbetsgivare är stor för yrkesgruppen. Detta har medfört hög personalomsättning inom Individ- och familjeomsorgsnämnden för yrkesgruppen. Förhållandena innebär att man fått allt svårare att rekrytera socionomer och besätta i synnerhet sina socialsekreterartjänster, med en ökad inhyrning av konsulter som följd. De socialsekreterare som man lyckas rekrytera är till största delen nyutexaminerade socionomer eller socionomer med begränsad erfarenhet i yrket.

Under de senaste åren uppger förvaltningen att man även haft en markant ökning av fall där det anmäls att barn far illa. Situationen medför att förvaltningen har en svår personalsituation och stora rekryteringsproblem samtidigt som arbetsbelastningen för verksamheterna ökat. Följden har

blivit en problematisk situation inom barn- och familjeområdet, och förvaltningen anger att man haft svårt att klara den lagstiftade nivån inom verksamheten. Arbetsbelastningen har varit hög för befintlig personal med arbetsmiljöproblem som följd. Inköp av konsulttjänster har varit nödvändig för att verksamheten ska klara av sina verksamhetsuppdrag.

Personalekonomiska beräkningar som avser Individ- och familjeomsorgsnämnden 2017 visar att en personalomsatt socialsekreterare kostat i genomsnitt omkring 1 000 tkr inklusive konsultkostnader. Totalt motsvarar nämndens personalekonomiska kostnader för personalomsättning avseende sacionomer 2,8% av nämndens totala intäkter för 2017. Om personalomsättningen inom yrkesgruppen ska minska behöver ytterligare åtgärder genomföras, utöver de som Borås Stad redan fattat beslut om. Förvaltningen menar att de ser förtydligat och förstärkt mandat för åtgärder och avsättande av resurser som en viktig del i det arbetet.

Resultatet av granskningen i övrigt och Stadsrevisionens bedömningar redovisas under sammanfattade bedömningar samt i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar nio kontrollmoment, riskanalysen 20 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 20 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller kortfattade analyser och åtgärder. Nämnden har varit med och gjort riskanalys. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionen noterar att Individ- och familjeförvaltningen inte anmäler alla delegationsärenden till nämnden, bl.a. har inga personalärenden anmälts till nämnden under 2017.

Presidie möte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-11-07 med Individ- och familjeomsorgsnämnden presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

I FO-nämnden har under året inte uppnått målvärdena för tre av fem indikatorer. Nämnden har inte beskrivit vidtagna åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Två av fyra uppdrag har inte genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger

förklaringar till varför uppdragen inte har genomförts. Utvecklingsområde bedöms finnas gällande måluppfyllelse av Kommunfullmäktiges indikatorer.

Stadsrevisionen noterar att nämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Stadsrevisionen har granskat Borås Stads kompetensförsörjning ur ett personalekonomiskt perspektiv. Granskningen visar att personalomsättningen i b.l.a. avseende socionomer inom individ- och familjeomsorgsnämnden är för hög med svårigheter att genomföra sina verksamhetsuppdrag, ökade arbetsmiljöproblem och höga personalekonomiska kostnader som följd. Ytterligare åtgärder från nämnden bedöms som nödvändiga om Kommunfullmäktiges målsättning om konkurrenskraftiga anställningsvillkor som säkerställer personalförsörjningen ska kunna nås.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott mot budget på 17 432 tkr. Stadsrevisionen bedömer att godtagbara förklaringar till överskottet redovisas i årsredovisningen.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Vård- och äldreomsorgen 2017

Revisionsredogörelse

I Stadsrevisionens årliga granskning prövas om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen som görs inom nämnden är tillräcklig.

Stadsrevisionen lämnar en revisionsberättelse som en grund för Kommunfullmäktiges ansvarsprövning. Ställningstagandena i revisionsberättelsen utgår från en samlad bedömning av all den granskning av nämndens verksamhet som har genomförts under året.

I nedanstående revisionsredogörelse sammanfattas resultatet från granskning av årsredovisningen, specifika bevakningsområden, fördjupade granskningar och riskanalys/intern kontroll. Granskningen av årsredovisning och intern kontroll är i huvudsak analytisk, medan fördjupade granskningar i förekommande fall innehåller substansgranskning/granskning av ändamålsenlighet i vilken Stadsrevisionen kan verifiera måluppfyllelse.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Vård- och äldreomsorgen redovisar ett överskott på 37 776 tkr jämfört med budget. Stadsrevisionen noterar att bufferten som är upprättad i enlighet med Kommunfullmäktiges budget.

Resultaträkningen stämmer gentemot avstämning med ekonomisystemet. Nedan redovisas de större budgetavvikelserna.

Verksamhetens budgetram

- Vid 2017 års början förde Vård- och äldreomsorgen med sig de tidigare Stadsdelarnas negativa resultat på -30 400 tkr. Nämnden har under året därefter fattat beslut om nedläggning av två Vård- och omsorgsboenden (VOBO) och trygghetsplatser på två ställen, samt att två VOBO lades ut på entreprenad. Besluten sammantaget har gett en lägre kostnadsnivå 2017 på cirka 35 000 tkr jämfört med år 2016. Vård och omsorg i särskilt boende påverkas av, förutom de beslut som nämnden tagit gällande avveckling av VOBO med låg beläggning, är att nyttjande av platser budgeterades högre (830 platser) än vad som utfallet blev (801 st.)
- För verksamheten administration redovisas en positiv avvikelse på 4 400 tkr beror främst på att flera kostnader inför starten av den nya nämnden budgeterades som administration
- Vård och omsorg i ordinärt boende redovisar en positiv avvikelse på 20 200 tkr. Förklaringen är främst att Myndighet hade budgeterat med fler utförda hemtjänststimmar än vad som sedan blev utfallet 15 300 tkr. I detta ligger också ett positivt resultat för korttidsvården på 4 900 tkr, dels beroende på att platserna har haft en hög beläggningsgrad och därmed kunnat få kostnadseffektivitet i verksamheten men också på att det har varit vakanser hos den legitimerade rehabpersonal som har sin inriktning mot korttidsvården

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Nämnden redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedanstående.

3 4 2 0 av 9 Kommunfullmäktiges indikatorer

Nämnden har inte uppnått målvärdena för sju av de nio indikatorerna som Kommunfullmäktige. De indikatorer för vilka målvärdena inte nåts är:

- **Personer som en hemtjänsttagare möter, antal/14 dagar (medelvärde)**
Snittet vid höstens mätning indikerade en minskning till 16,5 personal per hemtjänsttagare, jämfört med 17,25 året innan. Ett omfattande schemalägningsarbete har påbörjats, men en grundförutsättning är att bemanningssituationen stabiliseras inom hemtjänsten
- **Antal lägenheter som är trygghetsbostäder**
En diskussion med de kommunala och privata bostadsbolagen pågår
- **Andel hemtjänsttagare som uppger att hemtjänstpersonalen alltid eller oftast tar hänsyn till den äldres egna åsikter och önskemål, %**
Nämnden framhåller att åtgärder som behöver vidtas är att utarbeta rutiner som säkerställer att den äldre får rätt information om vad insatsen/beslutet innebär
- **Andel hemtjänsttagare som uppger att det känns tryggt att bo hemma med stöd från hemtjänsten, %**
Nämnden menar att en analys behöver göras av vad den äldre menar med trygghet samt på vilket sätt massmedia påverkar den äldres upplevelse av trygghet, samt hur stor del av otryggheten som ligger i hemtjänstens insats
- **Andel ekologiska och/eller närproducerade livsmedel, %**
Nämnden hävdar att det har upptäckts fel i hur de ekologiska produkterna redovisas, arbete pågår för att säkerställa att redovisning sker på korrekt vis. Det pågår även ett arbete med att informera och utbilda i arbetssätt för att höja andelen ekologiska/närproducerade varor
- **Andel sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid, %**
Nämnden uppger att man arbetar aktivt med att implementera föreskriften AFS 2015:4, med vilken en god arbetsmiljö och förebyggande av risk för ohälsa främjas. Nämnden har även tagit fram en förvaltningsspecifik policy gällande arbetslivsinriktad rehabilitering, som man tror på sikt kommer att innebära att sjukfrånvaron minskar
- **Hälsa – friska medarbetare under ett år i % av andel anställda**
Förutom nämnd föreskrift ovan så implementerar man arbetstidsmodellen där långa arbetspass ska minimeras, samt ge medarbetarna möjlighet att själva, till viss del, styra sin egen schemaläggning, vilket tros öka Hälsa-måttet

Nämndens indikatorer med målvärden

Nämnden har inte antagit egna indikatorer med målvärden vilket inte är i linje med Stadens styr- och ledningssystem.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Nämnden har avseende 2017 fått 11 uppdrag från Kommunfullmäktiges budgetbeslut, av dessa är två uppdrag inte genomförda.

0 2 9 0 av 11 uppdrag

De uppdrag som inte är genomförda är:

- **Vård- och äldregruppen får i uppdrag att utreda behovet och lägga fram förslag till utbyggnad av nya boenden. Både riktlinjer och antal platser för både korttids- och vård- och omsorgsboende ska ses över. Möjligheten att samlokalisera nya förskolor och nya äldreboenden ska beaktas**

Nämnden har i maj skickat en begäran till Lokalförvaltningsnämnden om en utredning. Nämnden har under året tagit fram riktlinjer för vård- och omsorgsboende. Riktlinjer för kortvård kommer att tas fram under 2018

- **Under året ska Vård- och äldregruppen planera för ett nytt boende för äldre i de centrala delarna av Borås**

Vård- och äldregruppen har i maj skickat en begäran till Lokalförvaltningsnämnden om en utredning inför en förstudie för ett nytt vård- och omsorgsboende. Utredningen har ännu inte påbörjats. I utredningen finns också med att revidera lokalprogrammet för vård- och omsorgsboende

Nämndens uppdrag

Nämnden har avseende 2017 gett sju uppdrag till förvaltningen, av dessa är ett uppdrag inte genomfört.

0 1 6 0 av 7 nämndens uppdrag

Specifika bevakningsområden

Stadsrevisionen har särskilt bevakat nedanstående områden.

Organisationsförändring – uppbyggnad av förvaltningsorganisation

Nämnden har ett samlat ansvar för den äldreomsorg, hemsjukvård samt förebyggande och öppna verksamheter som bedrivs i kommunen. Det första året har Vård- och äldregruppen arbetat med att ta fram ett inriktningsdokument som pekar ut långsiktiga strategiska utvecklingsfrågor kopplade till Vision 2025. Ett inriktningsdokument utgör ett viktigt underlag för nämnden för att styra, planera, organisera och utveckla äldreomsorgen. En översyn av arbetssätt och rutiner har också varit nödvändig för att skapa en enhetlighet i den nya nämnden.

Sociala aktiviteter

På träffpunkt Simonsland finns flera arrangerade aktiviteter som lämpar sig väl till äldre.

I augusti tog Vård- och äldregruppen beslut om att underteckna överenskommelsen om idéburet offentligt partnerskap (IOP) med det sociala företaget Guldkanten. Initiativet har främst varit inriktat mot att erbjuda arbetsträningsplatser till människor med nedsatt arbetsförmåga men Guldkantens verksamhet innefattar också sociala aktiviteter för de äldre på Trygghetsboendena Trappen och Spinnaren. I december beslutades en överenskommelse mellan Vård- och äldregruppen om idéburet offentligt partnerskap (IOP) med Allaktivitetshuset för sverigefinländare. Finskspråkiga seniorer ska kunna ta del av aktiviteter i större utsträckning än på de vanliga mötesplatserna där språket kan vara ett hinder.

I november 2017 antogs en motion gällande ”Dags att kulturen flyttar in på våra boenden”. I ärendet framgår hur de flesta vård- och omsorgsboenden inom Borås Stad antingen har en aktivitetssamordnare som ansvarar för de olika aktiviteterna som äger rum eller att boendet ligger i nära anslutning till dagverksamhet eller öppen mötesplats.

Äldreomsorgens kostnader

2016-17 hade Kommunstyrelsen ett uppdrag att ”Göra en översyn av äldreomsorgens kostnader samt förslag till fördelnings- och uppföljningssystem”. Översynen har presenterats för Kommunstyrelsen 2017-01-30 och innehåller sex stycken förbättringsområden:

- HSL, där Borås Stad ligger mycket lågt när det gäller patienttid för den legitimerade personalen och har mycket delegerade insatser
- Brukartid, den del av tiden som omvårdnadspersonalen är hos den enskilde brukaren har minskat till 53 % år 2016. Rekommendationen från Rådet för Kommunala Analyser (RKA) att 75-80 % av den tillgängliga tiden är med brukaren.
- Minska variationer mellan olika hemtjänstgrupper
- Verksamhetsmått Vård- och omsorgsboende, att räkna fram relevanta nyckeltal som fångar upp boendets verksamhet och hur många personaltimmar som arbetas på boendet
- Verksamhetsmått hemtjänst, brukartid, kostnad per hemtjänststimme samt korta besök hos brukarna, där man behöver effektivisera så att besöken planeras bättre

Tidsbegrepp, begrepp avseende arbetad tid, tillgänglig tid, planerad tid och utförd tid föreslås ingå i brukartidsmallen.

Fördjupade granskningar

Med utgångspunkt från risk- och väsentlighetsanalysen har fördjupade granskningar genomförts. I det nedanstående redovisas sammanfattningar av de fördjupade granskningarna.

Budgetprocessen

Resultatet av granskningen och Stadsrevisionens bedömningar redovisas i revisionsredogörelsen för Kommunstyrelsen.

Intern kontroll

Nämnderna och Kommunstyrelsen har ansvar för den interna kontrollen och ska genomföra riskanalyser och upprätta planer för intern kontroll. Nämnden ska även anta egna regler och anvisningar för intern kontroll. Stadsrevisionen noterar att uppföljning och kontroll av kärnverksamhet och administrativa processer i förekommande fall också genomförs inom ramen för kvalitetssystem.

Planen för intern kontroll omfattar 17 kontrollmoment, riskanalysen 34 identifierade risker. Samtliga kontrollmoment är avrapporterade till nämnden den 15 februari 2018. Uppföljningen av den interna kontrollen innehåller utförliga analyser och åtgärder. Nämnden har gjort en egen riskanalys. Nämnden har antagit regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionen noterar att Vård- och äldreförvaltningen anmäler alla delegationsärenden till nämnden, dock nämns exempelvis inte att personalärenden varit anmälda i protokollet även om det genomförts.

Presidiemöte

Avstämningsmöte genomfördes 2017-11-21 med Vård- och äldrenämndens presidium, bevakningsansvariga förtroendevalda revisorer, yrkesrevisorer vid Stadsrevisionen och förvaltningsledning.

Sammanfattande bedömning

I granskningen av nämndens årsredovisning utgår bedömningarna från följsamhet mot Kommunfullmäktiges budgetbeslut och eventuella beslut om nämndspecifika mål. Nämndens interna kontroll bedöms utifrån riskanalys och plan för intern kontroll. I den sammanfattande bedömningen ingår också granskningsresultat från granskning av bevakningsområden och de fördjupade granskningar som har varit riktade mot nämnden.

Nämnden gör med utgångspunkt från årsredovisningen en egen bedömning av hur nära man ligger att uppnå målvärden respektive i vilken utsträckning man har genomfört uppdrag riktade till nämnden.

Stadsrevisionens bedömning grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål inte kan bedömas med revisionell säkerhet. Det är samtidigt väsentligt att den enskilda nämnden analyserar och ger rimliga förklaringar till varför man inte uppnår mål respektive inte fullt ut har genomfört uppdrag.

Vård- och äldrenämnden har under året inte uppnått målvärdena för sju av nio indikatorer. Nämnden har under året vidtagit åtgärder i syfte att nå målen för Kommunfullmäktiges indikatorer. Två av elva uppdrag har inte genomförts. Stadsrevisionen bedömer att nämnden i sin årsredovisning anger förklaringar till varför uppdraget inte har genomförts. Utvecklingsområden bedöms finnas gällande målpuffyllelse av Kommunfullmäktiges indikatorer.

Stadsrevisionen noterar att Vård- och äldrenämnden inte har antagit egna indikatorer med målvärden, däremot har nämnden antagit egna uppdrag.

Det ekonomiska resultatet för nämnden visar på ett överskott mot budget på 37 776 tkr.

Nämndens uppföljning av den interna kontrollen innehåller analyser och åtgärder. I riskanalysen har det identifierats och värderats risker avseende verksamhetsprocesser och ekonomiska kontrollmoment, nämnden har varit involverad i riskanalysen. Nämnden har genomfört alla kontrollmoment. Nämnden har antagit egna regler och anvisningar för intern kontroll.

Stadsrevisionens sammantagna bedömning är att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig.

Granskning av Borås Stads årsredovisning 2017

Inledning

Enligt Kommunallagen ska revisorerna pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen är tillräcklig. Revisorerna ska även bedöma om årsbokslutet är förenligt med de mål som Kommunfullmäktige beslutat.

Kommunstyrelsen har ansvar för att upprätta en årsredovisning för Borås Stad enligt Lagen om kommunal redovisning (KRL), rekommendationerna från Rådet för Kommunal Redovisning (RKR) och God Redovisningssed. Stadsrevisionen har granskat årsredovisning för Borås Stad 2017. Granskningen sker utifrån ett risk- och väsentlighetsperspektiv.

Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att den ska vara ett underlag för revisorernas ställningstagande i revisionsberättelsen gällande prövning av ansvarsfrihet. Följande revisionsfrågor har besvarats:

- Är årsredovisningen upprättad enligt gällande Lag om kommunal redovisning, gällande rekommendationer och god redovisningssed?
  - Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen? (med verksamhetens utfall avses utfallet i förhållande till fastställda mål och ekonomiska ramar)
  - Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande?
- Ger årsredovisningen en rättvisande bild av resultatet för kommunen?
- Har balanskravet uppfyllts?
- Har verksamheten bedrivits på ett sätt som gör att Kommunfullmäktiges beslutade finansiella mål för god ekonomisk hushållning uppnåtts?

Revisionskriterier

Granskningen har utförts enligt Kommunallag (2017:725), Lag (1997:614) om kommunal redovisning, rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning och God revisions sed i kommunal verksamhet och med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning. Räkenskaperna granskas enligt följande:

- Att redovisningen följer krav på räkenskapsföring enligt 11 kap Kommunallagen, d v s att räkenskaper och årsredovisning upprättats
- Att upplysning lämnats om utfallet, finansieringen av verksamheten och den ekonomiska ställningen vid årets slut
- Att upplysning lämnats om borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser
- Att årsredovisningen även omfattar en sammanställd redovisning
- Att årsredovisningen är upprättad med iakttagande av god redovisningssed
- Att redovisningen är materiellt rätt (alla tillgångar och skulder existerar och avser Borås Stad)
- Att redovisningen är rätt periodiserad (alla intäkter och kostnader avser redovisningsåret)

Övriga delar kommer att granskas översiktligt i syfte att bedöma om uppgifter som ska ingå i årsredovisningen enligt lag och rekommendationer från RKR har lämnats. Stadsrevisionen har speciellt granskat följande:

- Särskild avtalspension och visstidspension (RKR 2.2)
- Skatteintäkter (RKR 4.2)
- Redovisning av bidrag till infrastrukturella investeringar (RKR 6.2)
- Upplysningar om och värdering av pensionsmedel och pensionsförpliktelser (RKR 7.1 och 17.2)
- Sammanställd redovisning (RKR 8.2)
- Avsättningar och ansvarsförbindelser (RKR 10.2)
- Materiella anläggningstillgångar och komponentavskrivning (RKR 11.4) samt skriften Komponentavskrivningar (K3)
- Redovisning av hyres/leasingavtal (RKR 13.2)
- Byte av redovisningsprinciper, ändringar i uppskattningar och bedömningar samt rättelser av fel (RKR 14.1)
- Kassaflöden (RKR 16.2)
- Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar (RKR 18.1)
- Nedskrivningar (RKR 19)

Därutöver har SKL:s riktlinjer för beräkning av pensionsskuld, RIPS 17, tagits i beaktande vid granskningen.

Ansvarig nämnd/styrelse

Kommunstyrelsen i Borås Stad är ansvarig.

Metod

Granskningen har grundats på analys av resultat- och balansräkning samt utökad granskning av poster och processer som är av väsentlig betydelse för resultat och ställning. Granskningen har innefattat att granska ett urval av underlag och annan information i räkenskapsammandraget samt att pröva de redovisningsprinciper som använts i verksamheten. Granskningen har genomförts med utgångspunkt i en risk- och väsentlighetsanalys, där insatser koncentrerats till områden där risken för väsentliga fel är störst. Bedömning av om årsredovisningen är rättvisande, dvs att årsredovisningen inte innehåller fel som påverkar resultat och ställning eller tilläggsupplysningar på ett sätt som kan leda till felaktigt beslutsfattande, har genomförts. Granskningen är genomförd med kontrollmålsmetodik och ett kvalitetssäkrat systemstöd¹.

Stickprov av nämndernas specifikationer har genomförts.

Projektorganisation

Anna Sandström är granskningsledare med Lars Magnusson som extern konsult. Granskningsmedarbetare är Anna Duong.

¹ Revisionskontoret i Borås, Revisionskontoren i Norrköping, Linköping, Gävle och Revisionskontoret i Sörmlands läns landsting använder ett gemensamt systemstöd för granskning av årsredovisning

Granskningsresultat

Omfattning

Granskningen av årsredovisningen/externredovisningen omfattar:

- Förvaltningsberättelse
- Resultaträkning
- Balansräkning
- Finansieringsanalys
- Sammanställd redovisning/koncernredovisning
- Noter till resultat- och balansräkning, finansieringsanalys och specifikationer till bokslutets olika delar.

Förvaltningsberättelse

Årsredovisningens struktur, modell för analys av finansiell utveckling och ställning samt den ekonomiska redovisningen av verksamheten är i huvudsak god. Stadsrevisionen bedömer att förvaltningsberättelsen innehåller en översikt över utvecklingen av koncernen Borås Stads verksamhet, upplysning om ekonomi och ställning, händelser av väsentlig betydelse, förväntad utveckling samt andra förhållanden av vikt.

Från och med år 2006 gäller för samtliga kommuner att Kommunfullmäktige ska fastställa mål för ”god ekonomisk hushållning” enligt 11 kap 1 § Kommunallagen. samt enligt Kommunallagen föreligger därutöver krav på att ”Fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning för kommunen”. Stadsrevisionen noterar att Kommunfullmäktiges budget och årsredovisningen har en skrivning om god ekonomisk hushållning, men Kommunfullmäktige har inte beslutat om riktlinjer för god ekonomisk hushållning. Däremot har den uppdaterade versionen av Riktlinjer för Finansverksamheten² en skrivning om god ekonomisk hushållning:

”Det övergripande målet för finansverksamheten inom kommunkoncernen är att medverka till en god ekonomisk hushållning genom att tillgodose verksamhetens behov av finansiering enligt budget, säkerställa betalningsförmågan och trygga tillgången på kapital, inom ramen för ovanstående, eftersträva bästa möjliga finansnetto, effektivisera och utnyttja stordriftsfördelar inom upplåning, kapitalflöden, likviditetshantering, betalningsrutiner och övriga finansiella tjänster.”

Måluppföljning

Lagstiftningen fokuserar på god ekonomisk hushållning och på att öka långsiktigheten i den ekonomiska och verksamhetsmässiga planeringen. Lagen ställer krav på att budgeten ska innehålla finansiella mål samt mål och riktlinjer för verksamheten. Uppföljning av dessa mål ska göras i delårsrapport och årsredovisning. Kommunfullmäktiges budgetbeslut för år 2017 innefattar Vision 2025 och strategiska målområden. I beredningen av budgeten har Kommunstyrelsen kopplat indikatorer med målvärden till målområdena. Budget och redovisning av mål ska hanteras inom styr- och ledningssystemet.

Förvaltningsberättelsen ska innehålla en utvärdering av om målen och riktlinjerna har uppnåtts och följts i enlighet med Kommunallagen. Stadsrevisionen konstaterar att förvaltningsberättelsen i Borås Stads årsredovisning innehåller en sammanställning av mål och uppdrag och att framställningen i allt väsentligt är deskriptiv.

² Fastställt av Kommunfullmäktige 2017.02.23

Stadsrevisionens bedömning av måluppfyllelsen grundar sig på helt uppnådda målvärden och helt genomförda uppdrag, eftersom ofullständigt uppnådda mål och uppdrag som inte är helt genomförda inte kan bedömas med revisionell säkerhet.

Kommunfullmäktiges indikatorer med målvärden

Årsredovisningen redovisar måluppfyllelsen i förhållande till Kommunfullmäktiges indikatorer enligt nedan:

6 14 14 6 av 40 Kommunfullmäktiges indikatorer

Stadsrevisionen konstaterar att Borås Stads nämnder inte har uppnått målvärden för 26 av 40 indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt, vilket motsvarar 65 %. För 6 indikatorer anges inget utfall utan redovisas senare under nästkommande år. Indikatorer med negativ trend och som ytterligare försämrats under 2017 presenteras nedan:

I texten nedan framgår Kommunstyrelsens kommentarer och åtgärder gällande de indikatorer för vilka målvärdena inte har nåtts:

- Antal brukare inom hemtjänsten har ökat relativt kraftigt mellan 2016 och 2017 men andelen brukare som känner trygghet att bo hemma har minskat
- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9 som minskar för tredje året i rad (meritvärde 220,5 år 2015 till 212,8 år 2017)
- I Svenskt näringslivs ranking av näringslivsklimatet har Borås Stad gått från plats 47 år 2015 till plats 118 år 2017 av landets 290 kommuner
- Antal nyproducerade lägenheter av allmännyttan, målet är 46 och utfallet är noll

Stadsrevisionen konstaterar att måluppfyllelsen är bristfällig och att orsakerna till att målvärdena inte nås samt åtgärder för att uppnå målen inte analyseras i någon högre utsträckning i årsredovisningen.

Kommunfullmäktiges uppdrag

Borås Stads nämnder och styrelser har avseende 2017 fått 73 uppdrag från Kommunfullmäktige i dess budgetbeslut, se fördelning nedan:

3 19 51 0 av 73 uppdrag

När det gäller uppdragen bedöms de uppdrag som gäller för 2017, vilket innebär att tidigare uppdrag inte tas med i ansvarsprövningen. Av 73 uppdrag som Kommunfullmäktige givit nämnder och Kommunstyrelsen 2017 har 22 inte genomförts, vilket motsvarar drygt 30 %.

Uppdrag som inte påbörjats (röda i sammanställningen) 2017 är:

- Förskolenämnden får i uppdrag att se till att fördelningen mellan förskollärare och barnskötare ligger på 70 respektive 30 procent och i övrigt att all personal har relevant utbildning
- Miljö- och konsumentnämnden får i uppdrag att öka inslaget av uppsökande verksamhet när det gäller Fairtrade City, internt i Borås Stad och externt mot medborgare och företag
- Arbetslivsnämnden får i uppdrag att tillsammans med de fackliga organisationerna inventera arbetsuppgifter som går att klara utan formella krav på utbildning

Andelen uppdrag som slutförts år 2017 har förbättrats från tidigare år. Stadsrevisionen noterar att omkring en tredjedel av uppdragen inte är genomförda.

Avstämning av balanskravet

Stadsrevisionen noterar att den presenterade balanskravsutredningen, som anger ett balanskravsresultat för 2017 på 165,8 mnkr, efter öronmärkning 146,6 mnkr, följer 4 kap 3a § Lagen om kommunal redovisning när det gäller struktur och innehåll. Ett utvecklingsområde är att bättre förklara öronmärkningarna och balanskravsutredningen.

Stadsrevisionen noterar att resultatutjämningsreserven är oförändrad från föregående år och uppgår till 250 mnkr i bokslutet.

Finansiella mål

Stadsrevisionen bedömer att finansieringsanalysen redovisar Borås Stads finansiering och investeringar under räkenskapsåret på ett rättvisande sätt.

Borås Stads övergripande finansiella mål enligt Kommunfullmäktiges budget 2017 är att soliditeten ska uppgå till 80 % (avser endast den del av kommunens tillgångar som finansieras med egna medel), självfinansiering av tillgångsökningen ska uppgå till 80-100 % och att årets resultat ska vara 2-3 % av skatteintäkter och generella statsbidrag.

Risker och osäkerhetsfaktorer bör vägas in i målen, till exempel borgensåtaganden för egna bolag. Riskerna för att behöva gå in och täcka förluster i företagen bör kalkyleras och ingå i den finansiella målsättningen.³

I bokslut 2017 anges soliditeten till 72,0%. Målet uppnås således inte. I beräkningen är internbanken exkluderad. I den finansiella analysen diskuteras soliditeten om hänsyn tas till gjorda avsättningar och pensionsförpliktelserna inom linjen med andra soliditetstal som resultat. Borås Stad är juridiskt ansvarig och risker finns både vad avser upplåning och utlåning mm. Räknat på den officiella balansräkningen i årsredovisningen blir soliditeten inklusive internbanken endast 37 %.

Stadsrevisionen konstaterar att två av tre finansiella mål inte är uppnådda. Det långsiktiga målet om soliditeten samt självfinansiering av tillgångsökningen uppnås inte, men Stadsrevisionen bedömer att målet om årets resultat i förhållande till skatteintäkter och generella statsbidrag uppnås.

Väsentliga personalförhållanden

Den obligatoriska redovisningen av sjukfrånvaro redovisas i enlighet med 4 kap 1§ 1a KRL gällande lång- och korttidsfrånvaro och fördelning på män och kvinnor.

Resultaträkning

Stadsrevisionen bedömer att resultaträkningen redovisar samtliga intäkter och kostnader och ger en rättvisande bild av årets resultat samt hur det egna kapitalet har förändrats under räkenskapsåret.

Driftredovisning

Upplysning i enlighet med RKR 14.1 Byte av ändringar i uppskattningar och bedömningar samt rättelser av fel, om ändrade redovisningsprinciper gällande nytt internhyressystem och ändring av avskrivningsmetod, saknas i årsredovisningen.

³ Sveriges kommuner och landsting; God ekonomisk hushållning i kommuner och landsting, Cirkulär 2004:46.

Stadsrevisionen noterar att Kommunstyrelsen har ändrat Kommunfullmäktiges budget med 171 mnkr i samband med införande av ändrade redovisningsprinciper gällande nytt internhyressystem, ändring av avskrivningsmetod och internränta⁴, dock saknas upplysning om detta i årsredovisningen.

Nedskrivning

Enligt RKR 13.2 Redovisning av hyres-/leasingavtal ska objekt, vilka innehas till följd av ett leasingavtal som klassificeras som finansiellt, redovisas hos leasingtagaren som en anläggningstillgång i balansräkningen. Förpliktelsen att i framtiden betala leasingavgifter ska hos leasingtagaren redovisas som en skuld. Borås Stad redovisar inte sina leasade objekt som en anläggningstillgång i balansräkningen utan endast som en leasingkostnad i resultaträkningen.

Upplysningar ska lämnas om finansiella leasingavtal överstigande tre år. I Borås Stads årsredovisning har samtliga hyres-/leasingavtal betraktats som operationella och bokförts direkt som kostnader, och finansiella leasingavtal finns inte redovisade i balansräkningen. En sammanställning av externa hyreskostnader för objekt över 500 tkr görs under rubriken ”tillämpade redovisningsprinciper”. Bedömningen är att Borås Stad inte följer RKR:s rekommendation 13.2 fullt ut.

Skatteintäkter

Efter granskning av tillämpade redovisningsprinciper samt not 5 till resultaträkningen är bedömningen att man följer RKR:s rekommendation 4.2 om värdering och redovisning av årets skatteintäkter och kravet på specifikation i en not.

Bidrag till statlig infrastruktur

Borås Stad har i bokslutet för 2017 kostnadsbokfört 7 mnkr som bidrag till statlig infrastruktur i form av en gångtunnel vid Fristads station. Avtal med Trafikverket finns.

Enligt RKR 6.2 Redovisning av bidrag till infrastrukturella investeringar och 2 kap 7§ Lagen om kommunal redovisning kan sådana bidrag tas upp i balansräkningen eller redovisas som en kostnad i resultaträkningen. Stadsrevisionens bedömning blir att man följer RKR 6.2 och Lagen om kommunal redovisning.

Balansräkning

Stadsrevisionen bedömer att balansräkningen i sammandrag redovisar stadens samtliga tillgångar, avsättningar och skulder samt eget kapital på balansdagen. Även övriga ansvarsförbindelser tas upp inom linjen.

När det gäller andra avsättningar (not 22) har nya avsättningar gjorts med 8 mnkr, varav 7 mnkr utgörs av bidrag till statlig infrastruktur som behandlats ovan. ”Götalandsbanan” har ökat med 1 mnkr som uppstått genom att återbetalningen från Jönköpings kommun bokats mot kontot.

Nya avsättningar bedöms vara i överensstämmelse med RKR 10.2 avsättningar och ansvarsförbindelse.

Enligt RKR 10.2 avsättningar och ansvarsförbindelse, ska upplysningar lämnas för varje avsättning. Överlag har bokslutsspecifikationerna förbättrats jämfört med tidigare års specifikationer.

Pensioner

Enligt RKR:s rekommendation 7.1 Upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser, ska det framgå av förvaltningsberättelsen vilka tillgångsslag som förvaltade pensionsmedel placerats i

⁴ Beslutad av Kommunfullmäktige principbeslut 2016-04-28, regelverket antogs i Kommunstyrelsen 2016-05-02, ändring av budget kommunbidrag i Kommunstyrelsen 2017-03-20.

och vilken avkastning som uppnåts. Förvaltningsberättelsen i Borås Stads årsredovisning innehåller inte den informationen, eftersom ingen finansiell placering för pensionsändamål görs.

Enligt RKR:s rekommendation 2.2 Särskild avtalspension och visstidspension ska de olika slag av pensionsförmåner som finns upptagna under posten avsättningar specificeras i en not till balansräkningen. I not ska anges kompletterande information om antalet visstidsförordnanden och särskilda villkor som avviker från vad som är normalt. Även i RIPS 17 finns en särskild bilaga gällande riktlinjer för beräkning av pensionsskuld för förtroendevalda. Det är korrekt uppställt enligt RKR:s rekommendation i årsredovisningen.

Avsättningen för framtida pensioner intjänade t o m 1997 har minskats med totalt 379 mnkr och en ny avsättning har gjorts med 220 mnkr. Förändringen under året är således -159 mnkr och den utgående balansen uppgår till 241 mnkr.

Minskningen utgörs av en försäkringslösning på 305 mnkr och löneskatt på 74 mnkr (24,26%). Ett avtal finns med KPA pensionsförsäkring AB om ”engångsbetald försäkringslösning intjänad pensionsrätt för Borås Stad”. Underlag finns för denna disposition.

Den nya avsättningen på 220 mnkr, som minskat kommunens resultat i motsvarande grad, har godkänts av Kommunstyrelsen (2018-03-28) och föreslås godkännas av Kommunfullmäktige i samband med behandlingen av årsredovisningen. Borås Stad har under ett antal år gjort extra avsättningar avseende pensioner intjänade före år 1997. Denna avsättning utgör en del av den pensionsskuld som enligt Lagen om kommunal redovisning ska redovisas som ansvarsförbindelse (den s.k. blandmodellen). Blandmodellen har varit omdiskuterad, och det har blivit vanligt att kommuner gör extra avsättningar. Förfarandet överensstämmer med vedertagen redovisningspraxis i andra verksamheter, men går alltså emot gällande lagstiftning för kommunal redovisning. Stadsrevisionen noterar att avsättningens storlek på 220 mnkr inte motiveras i underlaget för specifikationen.

Komponentavskrivningar

Enligt skriften RKR Komponentavskrivningar ska byggnader, gator och vägar skrivas av genom komponentavskrivning. I RKR 11.4 Materiella anläggningstillgångar, uttrycks ett krav på tillämpning av komponentavskrivning. I redovisningsprinciperna ska upplysas om vilka avvägningar och prioriteringar som har gjorts och hur långt man har kommit i processen att gå över till komponentavskrivning. Av praktiska skäl anser RKR att övergången till komponentavskrivning bör vara framåtriktad, därför är bokfört värde vid senast föregående bokslut i normalfallet som utgör utgångspunkten för fördelning på olika komponenter.

I årsredovisningens avsnitt om tillämpade redovisningsprinciper framgår att man från och med år 2014 har tillämpat komponentavskrivning för nya fastigheter och anläggningar. Från och med år 2017 tillämpas komponentavskrivning för samtliga fastigheter i Borås Stad. För gator, vägar och parker är samtliga nya objekt införda med komponentavskrivning (K3). För äldre objekt tillämpas ej komponentavskrivning och efter omfattande utredning av Tekniska förvaltningen kommer detta heller ej att genomföras, då skillnaden blev marginell jämfört med om komponentavskrivningar infördes.

Exploateringsredovisning

Exploateringsredovisningen av Viared Västra har granskats av extern konsult år 2016. Granskningen visade att exploateringsredovisningen för Viared Västra sker i enlighet med god redovisningssed i kommunal verksamhet.

Redovisningen av exploateringsredovisningen för år 2017 är likadan som år 2016, med skillnaden att ytterligare tomter har sålts under året uppgående till ett ackumulerat värde av 109,1 mnkr i området Viared Västra. Gällande Norra Viared är 6 av 7 tomter sålda, ackumulerat värde t o m 2017 för 45,8 mnkr, samt en tomt såld i Nordskogen för 2,3 mnkr.

Exploateringsredovisningen kan därmed anses uppfylla kraven på god redovisningssed.

Sammanställd redovisning/ koncernredovisning

Bedömningen är att årets sammanställda redovisning har upprättats på ett korrekt sätt innebärande att interna poster har eliminerats. Underlaget till koncernredovisningen är tillfredsställande och konsolideringen har gjorts med sådan noggrannhet att redovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av koncernens resultat och ställning per balansdagen.

Stadsrevisionen vill framhålla vikten av att den finansiella informationen till Kommunfullmäktige med utgångspunkt från koncernredovisningen ger en rättvisande bild av Borås Stads riskexponering. Internbanken gör all upplåning för kommunkoncernen och eftersträvar att låna ut till kommunens bolag till marknadsmässig räntesats. Internbankens upplåning sker genom externupplåning som består av emissioner av certifikat och obligationer på kapitalmarknaden samt finansiering hos Kommuninvest.

Stadsrevisionen vill framhålla att Borås Stad som koncern har en betydande skuldsättning, och som ägare av de kommunala företagen är det ytterst Borås Stad som tar riskerna vid lånefinansiering av investeringar. Kommunens långfristiga skulder uppgår till 31 mnkr (7 mnkr jämfört med föregående år), medan koncernens långfristiga skulder uppgår till 4 877 mnkr (ökning med 1181 mnkr). Internbankens totala utlåning till bolagen uppgick 2017-12-31 till 6 749 mnkr (ökning med 959 mnkr). Denna ökning består i utlåning till Borås Energi och Miljö med en ökning på 650 mnkr samt utlåning till AB Bostäder och Borås Elnät AB på 100 mnkr vardera. Utlåningen till övriga bolag ökade med ca 100 mnkr.

I årsredovisning 2017 skriver man att ”den sammanställda eliminerade balansomslutningen var 15,2 mdkr. Balansomslutningen ökar årligen i takt med ökad investeringsnivå. Nettoinvesteringarna uppgick under 2017 till hela 2,4 mdkr. Investeringsstakten är hög både i kommunen och i bolagen, allra högst i Borås Energi och Miljö AB till följd av investeringen på Sobacken i nytt kraftvärme- och avloppsreningsverk. Bolagen står sammantaget för en betydande del av kommunkoncernens totala balansomslutning. Om justering görs för internbankens upp- och utlåning, som syftar till att förse bolagen med finansiering, utgör bolagens balansomslutning cirka 57 % av totalen.”

Stadsrevisionen noterar att den sammanställda soliditeten uppgår till 37 % exklusive pensionsåtaganden, men något mål för den sammanställda koncernens soliditet finns inte. God ekonomisk hushållning ska gälla även för koncernen. Stadsrevisionen kan konstatera att god ekonomisk hushållning inte behandlas på koncernövergripande nivå inom ramen för årsredovisningen.

Enligt RKR 8.2 Sammanställd redovisning, ska den gemensamma förvaltningsberättelsen upplysa om väsentliga personalförhållanden i kommunkoncernen. Stadsrevisionen bedömning är att upplysningar om bolagens personalförhållanden till viss del finns med i Borås Stads årsredovisning. I avsnittet personalredovisning redovisas sjukfrånvaro och personalomsättning för de fyra största bolagen. Stadsrevisionen noterar att det fortfarande saknas en sammanställning av totalt antal anställda i koncernen i personalredovisningen.

Stadsrevisionen noterar att den finansiella analysen i årsredovisningen har utvecklats när det gäller den sammanställda redovisningen, koncernens resultat och finansiella ställning. Stadsrevisionen ser det som ett första steg i en fortsatt utveckling av analysen om koncernen som helhet. Eftersom verksamheten som bedrivs i bolagsform är av betydande omfattning med stora investeringar och en hög andel lånefinansiering är utvecklingen av stor vikt för att kunna göra en helhetsbedömning.

Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalysen är i allt väsentligt korrekt uppställd, men saknar posten utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur i enlighet med RKR 16.2 Redovisning av kassaflöden.

RKR 16.2 anger hur redovisning av kassaflöden ska upprättas. Utformningen följer RKR:s rekommendationer med undantag för punkten utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur.

Anledningen till att bidrag till statlig infrastruktur ska redovisas under egen rubrik och på egen rad är att dessa ekonomiska händelser inte är hänförliga till någon av de andra sektorerna samt att en separat redovisning underlättar jämförelse över tid och mellan olika redovisningsenheter.

För att underlätta förståelsen och informationsvärdet av kassaflödesanalysen bör tilläggsupplysningar lämnas i tillräcklig omfattning. Väsentliga betalningsflödespåverkande händelser, exempelvis omfattande exploateringsverksamhet, större investeringar m.m. som avviker från det normala bör kommenteras. Rörelsekapitalets förändringar ska specificeras enligt RKR 16.2. Inga noter/upplysningar finns till den presenterade kassaflödesanalysen.

Investeringsredovisning

Investeringsredovisningen ger en god information om godkänd utgift, förbrukade medel vid årets början och slut samt återstående medel. Investeringarna uppgår till 495 mnkr år 2017 för Borås Stad.

Övriga iakttagelser

I årsredovisningen framhålls att denna i första hand är ett analyserande beslutsunderlag för Kommunfullmäktige, men att årsredovisningen successivt ska utvecklas för att kunna ge information till en vidare målgrupp. En tydligare struktur, analys och ökad tillgänglighet ska eftersträvas. Stadsrevisionen bedömer att denna utvecklingsprocess är väsentlig. De analytiska delarna av årsredovisningen behöver utvecklas. Genomarbetning till ett mindre omfång med en tydligare struktur och en pedagogisk utformning behöver prioriteras om det ska vara möjligt att nå ut till en vidare målgrupp. Med dagens utformning och omfattning kan inte årsredovisningen bedömas vara tillgänglig för boråsarna eller andra målgrupper. Utöver en utveckling av huvuddokumentet bör en kortfattad pedagogisk version av årsredovisningen som kommuniceras genom stadens hemsida också upprättas. Stadsrevisionen noterar att årsredovisningen minskat till 150 sidor från föregående års årsredovisning som uppgick till 184 sidor.

Stadsrevisionen bedömer att den personalekonomiska redovisningen bör utvecklas genom analyser av orsakssamband och förändringar över tid. Redovisningen av personalförhållanden är i allt väsentligt beskrivande och innehåller ingen analys om hur Staden ska hantera centrala problem som hög sjukfrånvaro och kompetensförsörjning. Stadsrevisionen har i fördjupade granskningar 2015 och 2016 bedömt att Kommunstyrelse, nämnder och bolag inte når upp till det personalpolitiska programmets målsättningar om konkurrenskraftiga anställningsvillkor. Därutöver har granskning av personalomsättning år 2017 bekräftat granskningsresultaten. Orsaken till dessa förhållanden analyseras inte i personalredovisningen och åtgärder anvisas inte.

Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis bedömer Stadsrevisionen att Borås Stads årsredovisning i huvudsak är upprättad enligt God redovisningssed, Lagen om kommunal redovisning, Kommunallagen och RKR:s rekommendationer. Resultat, ekonomisk ställning, och räkenskaper redovisas på ett rättvisande sätt. Balanskravet är uppfyllt.

Stadsrevisionen bedömer att årsredovisningen gör avsteg från delar av RKR:s rekommendationer avseende RKR 13.2 redovisning av finansiella hyres-/leasingavtalen, RKR 7.1 Upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser, RKR 14.1 Byte av redovisningsprinciper, ändringar i uppskattningar och bedömningar samt rättelser av fel, RKR 8.2 Sammanställd redovisning samt RKR 16.2 Redovisning av kassaflöden.

Stadsrevisionen noterar att Borås Stad inte har upprättat riktlinjer för god ekonomisk hushållning i enlighet med Kommunallagen, dock har skrivningar om god ekonomisk hushållning förekommit i såväl Kommunfullmäktiges budget såsom uppdaterade riktlinjer för finansverksamheten.

Stadsrevisionen konstaterar att Borås Stads nämnder inte har uppnått målvärden för 26 av 40 indikatorer som Kommunfullmäktige har fastställt, vilket motsvarar 65 %. För 6 indikatorer anges inget utfall utan redovisas senare under nästkommande år. Dessa räknas med i ej uppnådda målvärden för indikatorer då Stadsrevisionen inte kan uttala sig om dem med revisionell säkerhet.

Stadsrevisionen konstaterar att av 73 uppdrag som Kommunfullmäktige givit nämnder och Kommunstyrelsen 2017 har 22 inte genomförts, vilket motsvarar drygt 30 %. Andelen uppdrag som slutförts år 2017 har förbättrats från tidigare år. Stadsrevisionen noterar att omkring en tredjedel av uppdragen inte är genomförda.

Stadsrevisionen konstaterar att det föreligger brister i måluppfyllelse när det gäller Kommunfullmäktiges indikatorer och i genomförandet av Kommunfullmäktiges uppdrag till styrelsen/nämnderna. Stadsrevisionen bedömer att analysen av avvikelserna när det gäller indikatorerna är otillräcklig.

Stadsrevisionen noterar att Kommunstyrelsen har ändrat Kommunfullmäktiges budget med 171 mnkr i samband med införande av ändrade redovisningsprinciper gällande nytt internhyressystem, ändring av avskrivningsmetod och internränta. Upplysning saknas om ändrade redovisningsprinciper i årsredovisningen i enlighet med RKR 14.1 Byte av ändringar i uppskattningar och bedömningar samt rättelser av fel.

Borås Stads årsredovisning lämnar i allt väsentligt upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen. Ett utvecklingsområde är att förbättra förklaringar och noter gällande öronmärkningar, balanskravsutredningen, finansiella mål, pensionsavsättning och kassaflödesanalys.

Stadsrevisionen noterar att den finansiella analysen i årsredovisningen har utvecklats när det gäller den sammanställda redovisningen, koncernens resultat och finansiella ställning. Stadsrevisionen ser det som ett första steg i en fortsatt utveckling av analysen om koncernen som helhet. Eftersom verksamheten som bedrivs i bolagsform är av betydande omfattning med stora investeringar och en hög andel lånefinansiering är utvecklingen av stor vikt för att kunna göra en helhetsbedömning. God ekonomisk hushållning ska gälla även för koncernen. Stadsrevisionen kan konstatera att god ekonomisk hushållning inte behandlas på koncernövergripande nivå inom ramen för årsredovisningen.

Borås Stad som koncern har en betydande skuldsättning, och som ägare av de kommunala företagen är det givetvis ytterst Borås Stad som tar riskerna vid lånefinansiering av investeringar. Stadsrevisionen vill framhålla vikten av att den finansiella informationen till Kommunfullmäktige med utgångspunkt från koncernredovisningen ger en rättvisande bild av Borås Stads riskexponering.

Bedömning av delårsrapport jan-aug 2017

Syfte och revisionskriterier

Kommunallagen ställer krav på att budgeten ska vara i balans och att budget och flerårsplan ska innehålla finansiella mål, samt mål och riktlinjer för verksamheten. Målen ska följas upp kontinuerligt, och det är Kommunstyrelsens ansvar att i delårsrapporten och årsredovisningen utvärdera måluppfyllelsen.

Granskningen har utförts enligt Kommunallagen, Lagen om kommunal redovisning, God revisionsredovisning i kommunal verksamhet samt Rådet för kommunalredovisnings rekommendationer RKR 22 om Delårsrapport och RKR 14.1 Byte av redovisningsprinciper, ändringar i uppskattningar och bedömningar samt rättelser av fel.

Enligt Lagen om kommunal redovisning ska kommunen upprätta en delårsrapport där en årsprognos ska ingå. Delårsrapporten ska innehålla en översiktlig redogörelse för utvecklingen av kommunens verksamhet och resultat sedan föregående räkenskapsårs utgång. Upplysning ska lämnas om förhållanden som är viktiga för bedömningen av kommunens resultat eller ställning och händelser av väsentlig betydelse för kommunen som har inträffat under rapportperioden eller efter dennas slut.

Enligt Rådet för kommunal redovisning rekommendation 22 Delårsrapport, ska en delårsrapport minimum innehålla följande delar:

- Förkortad revisionsberättelse
- Balansräkning
- Resultaträkning
- Vissa andra upplysningar

I förvaltningsberättelsen ska information lämnas om viktiga händelser som inträffat under rapportperioden. En sammanställd redovisning (koncernredovisning) bör också finnas med enligt rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning.

Enligt bestämmelserna i Kommunallagen ska revisorerna bedöma om resultatet i delårsrapporten är förenligt med de mål som Kommunfullmäktige beslutat om. Ett viktigt underlag för revisorerna är Kommunstyrelsens analys i förvaltningsberättelsen. Kommunallagen ställer inte samma krav på granskning av en delårsrapport som på en årsredovisning. Stadsrevisionens bedömning baseras på en genomgång av Kommunstyrelsens redovisning och analys i delårsrapporten, och på en översiktlig granskning av kommunens bokslut och den sammanställda redovisningen.

Kommunstyrelsens delårsrapport och revisorernas bedömning ska behandlas av Kommunfullmäktige. Syftet är bland annat att ge Kommunfullmäktige underlag för uppföljning och styrning av den fortsatta verksamheten under året, så att god ekonomisk hushållning kan säkerställas.

Beslutade mål

Stadsrevisionens uppdrag är att bedöma om delårsrapportens ekonomiska resultat är förenligt med Kommunfullmäktiges beslut om finansiella mål och om verksamheten bedrivs i enlighet med fastställda mål.

Kommunfullmäktige fastställde i budget för 2017 följande finansiella mål för kommunen:

- Årets resultat ska uppgå till minst 2-3 % av skatteintäkter och generella statsbidrag
- Soliditeten ska ligga på ca 80 %. I tabell anges 72 %
- Självfinansieringen av tillgångsökningen ska vara 80-100 %. I tabell anges 60 %
- Resultatet är budgeterat till 121 mnkr och tillgångarna beräknas öka med 200 mnkr, vilket innebär att 60 % av tillgångsökningen beräknas finansieras med egna medel

I Kommunfullmäktiges budget för år 2017 har målvärden formulerats för 40 indikatorer kopplade till 8 strategiska målområden som ingår i Borås Vision 2025. Kommunfullmäktige har därutöver formulerat 74 särskilda uppdrag för år 2017 till nämnderna enligt delårsrapporten.

Bedömningar

Stadsrevisionen konstaterar att Kommunfullmäktige utifrån god ekonomisk hushållning har fastställt dels finansiella mål, dels ett antal indikatorer med målvärden.

Kommunstyrelsen har upprättat en sammanställd resultat- och balansräkning för hela kommunkoncernen inkluderande Borås Stad, de kommunala bolagen och kommunens andel i Sjuhärads kommunalförbund och Södra Älvsborgs räddningstjänstförbund.

För hela kommunkoncernen redovisas ett resultat per 2017-08-31 på + 432 mnkr (+745 mnkr för delåret 2016) efter finansnetto. Prognosen för helåret är + 392 mnkr (+ 672 mnkr för delåret 2016). Borås Stad redovisar ett resultat per augusti 2017 på + 258 mnkr (+ 228 mnkr för delåret 2016).

Gällande Borås Energi och Miljö AB bedömer Kommunstyrelsen att ”risken är mycket stor att anläggningstillgångarna inom affärsområde Energi har ett nedskrivningsbehov vilket skulle försämra årets resultat och bolagets finansiella ställning kraftigt. Risken finns även att detta föranleder ett ägartillskott. Bolaget har inte berört detta i sin delårsuppföljning.”

Balans- och resultaträkningar är upprättade i enlighet med Lagen om kommunal redovisning. I sammanfattningen finns nämnt att händelser som är av väsentlig betydelse för delårsresultatet för Borås Stad är icke budgeterade realisationsvinster vid fastighetsförsäljningar och ökade statsbidrag för flyktningmottagandet, mm.

Det finansiella målet för Borås Stad är att resultatet bör uppgå till lägst 2 % av skatteintäkter och generella statsbidrag. Borås Stad prognostiserar ett resultat på 2,8 % av skatter och generella statsbidrag för helåret 2017. Det finansiella målet gällande prognostiserat resultat uppnås därmed i delårsbokslutet.

När det gäller det finansiella målet soliditet anges i texten i budget för 2017 ett mål på 80 %, och i tabell ett soliditetsmål för år 2017 på 72 %. Utfallet anges inte i delårsrapporten. Stadsledningskansliet uppger att soliditet är 38 % (38 % för delåret 2016) för kommunen, 41 % (40% för delåret 2016) för koncernen, och för kommunen exklusive internbanken 73% (69% för delåret 2016). I delårsrapporten görs ingen finansiell analys av den sammanställda kommunkoncernen, och ingen nyckeltalsanalys. Det motiveras av att koncernelimineringarna är schablonberäknade i delåret vilket inte gör balansräkningen helt jämförbar med helåret som balansräkningen jämförs med. I delårsrapporten analyseras dock självfinansieringsgraden. För kommunen prognostiserar en självfinansieringsgrad för investeringarna till 77 % år 2017, (95% för delåret 2016), vilket innebär att det finansiella målet på 80 % inte nås. Balanskravsresultatet för 2017 beräknas till 192,1 mnkr.

Resultatet i nämndernas driftredovisning prognostiseras till -15,7 mnkr för helåret, vilket främst är beroende på Lokalförsörjningsnämndens indirekta kostnader gällande det nya internhyressystemet. Driftsresultat uppgick till -11 mnkr för delår 2017. Upplysning i enlighet med RKR 14.1 byte av redovisningsprinciper, ändringar i uppskattningar och bedömningar samt rättelser av fel, om ändrade redovisningsprinciper gällande nytt internhyressystem och ändring av avskrivningsmetod, saknas i delårsrapporten.

21 av 40 indikatorer avseende Kommunfullmäktiges mål har följts upp efter tertial två. En redovisning och uppföljning av Kommunfullmäktiges uppdrag görs också i delårsrapporten. Sex av totalt 21 indikatorer har uppnåtts efter tertial två. 17 av totalt 74 uppdrag för år 2017 bedöms som genomförda. I delårsrapporten kommenteras några indikatorers måluppfyllelse.

Sammanfattningsvis bedömer Stadsrevisionen att den av Kommunstyrelsen upprättade delårsrapporten i allt väsentligt uppfyller lagstiftarens formella krav och Rådet för kommunal redovisningsrekommendationer avseende innehåll och utformning. I enlighet med RKR 22 Delårsrapport, konstaterar Stadsrevisionen att en samlad bild om huruvida målen för god ekonomisk hushållning kommer att kunna uppnås saknas.

Stadsrevisionen konstaterar att Kommunfullmäktige behandlar delårsrapporten i november månad. Detta medför att tiden för att vidta åtgärder före årets slut blir mycket kort. Stadsrevisionen bedömer mot denna bakgrund att perioden för delårsrapporten och dess behandling under november månad i Kommunfullmäktige ligger för sent för att kunna utgöra ett underlag för styrning.

Borås den 13 november 2017

FÖRSTA REVISORSGRUPPEN

Nils-Gunnar Blanc
Ordförande

Ingwer Kliche
Vice ordförande

Bill Johansson

Bo-Lennart Bäcklund

Lennart Krok

Oscar Undevall

Stadsrevisionens årsberättelse 2017

Inledning

Stadsrevisionen arbetar för att främja en effektiv och ändamålsenlig kommunal verksamhet utifrån ett helhetsperspektiv. Stadsrevisionen är samtidigt medborgarnas förlängda arm för att kontrollera att kommunala beslut och aktuell lagstiftning följs. Revisionen skall också följa god revisionsd. Revisorernas uttalande i revisionsberättelser ligger till grund för ansvarsprövning.

Revisorerna prövar

- om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt
- om räkenskaperna är rättvisande
- om den interna kontrollen som görs är tillräcklig

Revisionsplanen för revisionsåret har i allt väsentligt kunnat fullföljas. Granskningarnas resultat redovisas genom fortlöpande kommunikation med Kommunfullmäktige, berörda nämnder, styrelser, förvaltningar och bolag. Bedömningar, slutsatser och rekommendationer kommuniceras med berörd nämnd eller styrelse.

Strategiska målområden - indikatorer och uppdrag

Ekologisk hållbarhet lokalt och globalt

Kommunfullmäktige

Uppdrag	Status År 2017	Kommentar År 2017
När staden arrangerar konferenser, bokar hotell och köper mat ska Svanen-, Krav- och Fairtrademärkning liksom närproducerade livsmedel efterfrågas och målnivå/ indikatornivå för andel ekologiskt/närproducerat tillämpas.	● Genomfört	Vid bokning av planeringskonferens med de förtroendevalda har uppgifterna kontrollerats

Nämndens verksamhet

Resultat

Ekonomiskt sammandrag

Tkr	Bokslut 2015	Bokslut 2016	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse
Statsbidrag	0	0	0	0	0
Avgifter och övriga intäkter	543	426	376	426	50
Summa intäkter	543	426	376	426	50
Personal	-3 915	-4 487	-4 651	-4 899	-248
Lokaler	-286	-293	-178	-178	0
Övrigt	-818	-753	-797	-628	169
Kapitalkostnader	0	0	0	0	0
Summa kostnader	-5 019	-5 533	-5 626	-5 705	-79
Buffert (endast i budget)	0	0	0	0	0
Nettokostnad	-4 476	-5 107	-5 250	-5 279	-29
Kommunbidrag	4 350	4 450	4 450	4 450	0
Resultat efter kommunbidrag	-126	-657	-800	-829	-29
Godkänt ianspråktaget ackumulerat resultat	750	700	800	800	0
Resultat jfr med tillgängliga medel	624	43	0	-29	-29
Ackumulerat resultat	1 631	974	174	145	-29

Foto: Jeanette Larsson

Resultatanalys

Intäkterna är högre än budgeterat på grund av debitering för granskning av SÄRF och Sjuhärads kommunalförbund. Personalkostnaderna är högre än budgeterat beroende på vikarie för föräldraledig revisor samt avgående förvaltningschefs slutlön. Kostnaderna för revisionskonsulter är lägre än budgeterat då Stadsrevisionen genomfört fler granskningar via kontoret under året.

Budgetavvikelse

Verksamheternas nettokostnader

Tkr	Bokslut 2015	Bokslut 2016	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse
Revision	-4 476	-5 107	-5 250	-5279	-29
Summa	-4 476	-5 107	-5 250	-5279	-29

Verksamhetsanalys

Organisation

De 12 förtroendevalda revisorerna är uppdelade i två grupper med olika revisionsområden. Revisorerna har bevakningsansvar för specifika nämnder. För varje revisorsgrupp utser Kommunfullmäktige en ordförande och en vice ordförande, ur den gruppen utses även lekmannarevisorer för de kommunala bolagen. Ordförandena och vice ordförandena från revisorsgrupperna utgör Revisorskollegiet. Kommunfullmäktige väljer bland Revisorskollegiets ledamöter en ordförande och en vice ordförande. Dessa utgör revisorskollegiets presidium. Revisorskollegiet fullgör Stadsrevisionens samtliga nämnduppgifter, medan revisorsgrupperna hanterar granskningsfrågorna.

Personalstyrkan vid revisionskontoret har under större delen av året uppgått till fem personer. Revisionskontorets personal utgörs av tre män och två kvinnor. Stadsrevisionen kompletterar den egna personalen med externa konsulter.

Verksamhetsmål

Revisionens mål är även att granska i en omfattning som följer lagstiftning och God revisions sed, vilket bl.a. innebär:

- att revisionsverksamhetens omfattning, inriktning och prioritering utgår från en risk- och väsentlighetsanalys och specificeras i revisionsplaner för Första och Andra revisorsgrupperna
- att nämnderna granskas med avseende på om verksamheten bedrivs i enlighet med uppställda mål och på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, samt att den interna kontrollen av verksamheten är tillräcklig
- att granska om redovisningen har utförts enligt god redovisningssed, d v s om de löpande och årliga räkenskaperna är rättvisande
- att löpande rapportera granskningsresultat till Kommunfullmäktige, styrelser och nämnder
- att lämna revisionsberättelse och förslag när det gäller ansvarsprövning till varje nämnd och till Kommunstyrelsen
- att lämna granskningsrapporter till Kommunfullmäktige avseende lekmannarevisorernas granskning av de kommunala bolagen

Verksamhetsutveckling, kompetensutveckling och samverkan

Stadsrevisionen i Borås deltar i samarbetet inom Starev – ett samarbetsorgan för kommuner med egna revisionskontor. Förtroendevalda och tjänstemän har regelbundet ett utbyte av erfarenheter inom Starev; bl a genom konferenser.

Stadsrevisionen prioriterar kontinuerlig kompetensutveckling och såväl förtroendevalda som tjänstemännen på Revisionskontoret deltar regelbundet i utbildningar och seminarier.

Revisionskontorets personal samarbetar med kontoren inom Starevnätverket när det gäller verksamhetsutveckling och kompetensutveckling. Yrkesrevisorerna är också medlemmar i Skyrev (Sveriges Kommunala yrkesrevisorer) och tre av kontorets fem yrkesrevisorer är av Skyrev certifierade kommunala yrkesrevisorer.

Stadsrevisionen i Borås samverkar med revisorerna i Västra Götalandsregionen och med Stadsrevisionen i Göteborg. De tre revisionskontoren har regelbunden gemensam kompetensutveckling och nätverksaktiviteter.

BORÅS
STAD

Stadsrevisionen

Besöksadress Sturegatan 42 **Postadress** 501 80 Borås
Telefon 033-35 71 54 **e-post** revisionskontoret@boras.se
Webbplats boras.se/stadsrevisionen